Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראָשען — היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 177 | Łódź, Piątek, 31 lipca 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז. פרייטאג י״ז מנחם אב תרצ״א | № 177

Adres Redakcij i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 71=224

העך־ענאוו — לאדזער יידישער הילפס=פעראיין און 1=טע יודישע קינדער = היים בית-לחם ווסכאדניא 68/70 — העך־ענאוו

זונטאג, ד. 2-טען אויגוסט, 2 א זייגער נאכמ. ווערט פאַרקומען
א גרויסע
גארטען=פערוויילונג
לטובת דעם יוד. הילפס-פעראיין „בית=לחם" און 1. יוד. קינדער-היים אין לאדז

פערבונדען מיט פערש. אַטראַקציעס, ווי צ.ב.ש. פאַנטאַזיע לאטעריע, טויזענדער ווערטפולע געווינסטע. יעדער איינער לאָס געווינט.
2 אָרקעסטערס / גליקס=ראַד / עלעקטרישע אילומינאַציע / בלומען=שלאַכט / פייערווערק / ניאַגאַרא וואַסער-פאַל.
אייגענער כשר׳ער בופעט. אויפטריטען פון ערשטקלאַסיגע אַרטיסטישע קרעפטען. איינגאַנג פאַר ערוואַקסענע 1 זל., פאַר שילער און קינדער — 50 גר.
אין פאַל פון א שלעכט וועטער, קומט די פערוויילונג פאַר דעם 9=טען אויגוסט.
אונטערשטיצט די ערשטע יודישע קינדער=היים ביים „בית=לחם"! אונטערשטיצט די שבת=קוך ביים „בית=לחם"!

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, או לויט׳ן בעשלוס פון דער פערוואַלטונג ווערט דער מיטגליד

יואל לובקא, שעגקיעוויטש 29
אויסגעשלאסען פון בלעכער=צעך

פאַר זיין נישט-טאַקטישע אויסדרוקען אויף דעם אַדרעס פון צעך.

די פערוואלטונג פון בלעכער-צעך
אין לאדז, זאוואַדזקאַ 4.

לנשואי חברנו מר שמואל ציבוך (לאָדז) את מרת מלכה גרינוואלד

(ראַדאַשיץ) אנו מאחלים לו מזל-טוב !
תהא דרכם סוגה בשושנים
חברת „תפארת צעירים" לאָדז
פילסודסקעגאַ 51

מזל=טוב!

פיל גליק און האַרציגע ברכות ווינשען מיר אונזערע עלטערן

מענדעל און יוטע גוטמאַן

צו זייער זילבערנער האַכצייט

און מיר ווינשען זיי פון טיפסטען האַרצען צו דערלעבען בתוך רחבה און מיט אונז צוזאַמען אין פריידען צו פייערן זייער גאָלדענע האַכצייט.

די קינדער

מזל-טוב !

צו דער פערלאָבונג פון פרל.

פריידע שעראדזקי מיט ה׳ הערש ראזענפעלד

ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט

פאַמיליע פרידעל
מרדכי גווירצמאַן און כלה

דרינגענדער אויפרוף
צו די לאדזער אוןווישניאווע-גורא-איינוואוינער!

אזוי ווי די ווילקער ת״ת זאכאדניא 56 האָט איינגעאָרדענט

א זומער=קאלאניע

פאַר די אָרימע שוואכע קינדער דורך דער לייטונג פון המגיד דווילקא און די אַקציע איז פערבונדען מיט גרויסע קאָסטען, דעריבער בעטען מיר די בעפעלקערונג רחמנות צו האָבען און די דאָזיגע אקציע ווארם צו אונטערשטיצען.

דער ועד.

א הערצליכען מזל=טוב

ווינש איך מיין בעסטען פריינד
יוסף נערשט צו זיין ערשט
געבוירענעם זוהן

זיי זאָלען איהם דערלעבען צו דערצי-
הען לתורה לחופה ולמע״ט.
אברהם יעקב פלום און פרוי

ייך כשר

אויב איהר האָט נאָך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראָזינען-

וויין „פראגרעס" № 7

דאַן איבערציינט אייך, אז איהר בערויבט אייך און אייער פאַמיליע
הנאה צו האָבען פון גוטען וויין, וואָס קאָסט זעהר ביליג.
צוליב רעקלאַמע פערקויפען מיר א פלאַש פון א $^{1}/_{4}$ ליטער
גוטען ראָ־זינען וויין ב׳ 7 נאר 65 גראשען
א באַטשינכע דעם זעלבען נומער 1.50 זל. ● א קווארט 2 זל.
אלע סאָרטען וויינען פון דער פירמע „פראגרעס" איז צובעקומען
ביי ח. בלאנקעט, גלובנא 69 אין וויין=געשעפט.
יעדענע פלאַשען צאָהלען מיר 5 גר. פאר $^{1}/_{4}$ ליטערדיגע, צו 10 גר. פאר באַטשינקעס און קווארטעגע.
כשר = בטונג
וויין= און מעהד=פאבריק פירמע „פראגרעס"
אלטער מאַרק 2, טעל. 184-82

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס דעם הערצליכסטען דאַנק דער פערוואלטונג און אדמיניסטראַציע פון

„אוזדראוויסקא"

פאַר זייער געוויסענהאַפטער אויפזיכט.

די גרופע פון IV סעזאן

עפענטליכע ערקלערונג
פון צווייטן קליינהענדלער-פעריין אלטשטאט 10.

זונטאַג, דעם 26 יולי איז פאָרגעקומען א פערזאַמלונג אין דעם צווייטן קליינהענדלער-פעראיין אַלטשטאַט 10, און עס איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען פון די גאַנצע פערזאַמלונג אויסצושליסען דעם הער׳ן מנחם קירשבוים אלס וויצע-פרעזעס ווי אויך אלס מיטגליר פון פעראיין פאַר נישט-טאַקטישע אויפפיהרונג. גלייכצייטיג וואָרנען מיר, דאָס דער הערן קירשבוים האָט נישט דאָס רעכט צו ערלעדיגען קיין שום ענינים אויפ׳ן חשבון פון צווייטען קליינהענדלער-פעראיין אין לאָדז, אַלטשטאַט 10.

מיט אַכטונג די פערוואַלטונג
פרעזעס: מענדעל מינץ, וו.-פרעזעס: זיסמאַן שפייזער
סעקרעטאַר: פישעל פרענקעל.

4145

צו אלע טאמבורירער-מייסטער!

מיר אונטערגעשריבענע טרעטען אריין מיט׳ן היינטיגן טאָג אין פעראיין וואולטשאנסקא 19, און מיר רופען אַלע טאַמבורירער זיך צו פערשרייבען אַלס מיטגלידער און צו קומען אויף דער

פערזאמלונג פון טאמבורירער

וועלכע קומט פאַר מאנטאג, דעם 3 אויגוסט ה. י. 7 א זייגער אָוענט אין לאָקאַל פון פעראיין, וואולטשאַנסקאַ 19.

(—) חיים גאָפלעוויטש (—) משה זילבערמינץ
(—) מלך מיעדזינסקי (—) יצחק סילמאַן
(—) אברהם קאַלמאָוויטש (—) אפרים גרינבוים
(—) מענדל מיכאַלאָוויטש (—) אברהם פוקס
(—) דוד לייבאָוויטש (—) משה גרינבלאַט
(—) אהרן לייבאָוויטש.

4153

Dr.
HELLER

ספעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער שוואַכע
נאָווראַט 2 טעל. 79-89
נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאַר פרויען סזעציעל פון 4—5 נאכמיט. פאַר אונבאַמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

א קירזשנער

א גוטער פאַכמאַן זוכט איך אלס שותף צו אַן איינגעאָרדענטע ווערקשטעל אָהן געלד.
ציבולא, פילסודסקי 29

אכטונג, דאמען=מאגאזין=שניידער!

דינסטאג, דעם 4-טען אויגוסט ד. י. 7 אָווענד קומט פאַר אין לאָקאל פון האנדווערקער פעראיין, וואולטשאַנסקאַ 19

אגרויסע פערזאמלונג

פאַר מיטגלידער און נישט מיטגלידער
א. ט. אַ.: די לאגע אין פאַך און די צוגרייטונגען צום סעזאָן.
אלע מוזען קומען.
די פאַך=קאָמיסיע.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער ליבע טאָכטער און שוועסטער

רבקה לאה

צוליב׳ן פריהצייטיגען טויט פון אונזער ליבען שוויגערזוהן און שוואָגער, וועלכער איז געשטאָרבען אין פראַנקרייך, (עלזאַס-לאָטרינגען) און איז דאָרט צו קבורה געקומען

נ״ע שלמה זייבערט
ב״ר יצחק נ״י

המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

יצחק שלמה פאזנאַנסקי און פאַמיליע
משה פאזנאַנסקי און פאַמיליע
פעליקס האַמבורסקי און פאַמיליע

4130

4 szczególne zalety

daje Wam, Szanowne Panie, słynne z dobroci i tanie mydło „Kołłontay z pralką". Mydło „Kołłontay" zawierające gliceryne, wyróżnia się specjalnie silną, śnieżnobiałą i nadzwyczaj łagodną pianą dzięki temu, że wyrabiane jest nie z kwasów tłuszczowych, lecz z wybornych neutralnych tłuszczów, dlatego też nie szkodzi ono nigdy ani delikatnej skórze, ani jakimkolwiek tkaninom. Dalszą zaletą mydła „Kołłontay" jest jego subtelny aromatyczny zapach, który się przenosi na wypraną bieliznę. Mydło to nadaje się również do pielęgnowania ciała. Po czwarte mydło „Kołłontay" jest nieopakowane, a zatem zawsze dobrze wyschnięte i tańsze, bo do ceny jego nie dochodzą ani koszta opakowania, ani koszta jakiegoś upiększenia. Kosztowne opakowanie niema przecież nic wspólnego z gatunkiem towaru! Mydło „Kołłontay z pralką" jest rzeczywiście tańsze i lepsze!

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

מעבעל

שלאף-צימער, עס-צימער,
קינדער-צימער,
קאמפלעטע איינריכטונגען,
ווי אויך איינצעלנע שטיק

אין א גרויסען אויסוואהל צו ביליגע פרייזען פון דער בעוואוסטער מעכאנישער טישלעריי

וואסבאדניא 64 שופמאן און קאמפ. וואסבאדניא 64

הויפטפערקויפסשטעלע: עפשטיין, נארוטאוויטשא 18

Skład Blachy Miedzianej i Różnych Metali

WŁADYSŁAW RATNER

Łódź' ul. Sienkiewicza Nr. 29. Telefon Nr. 164-54.

Poleca W. P. P. ze swego składu:

BLACHY } miedziane, mosiężne, alpakowe (neusilbrowe), ołowiane i aluminiowe
i TAŚMY } (gładkie i deseniowe) normalnych wymiarów wszelkiej grubości.
RURY, PRĘTY, SZYNY i DRUTY miedziane i mosiężne oraz KOLBY miedziane.
CYNĘ w blokach i prątkach.
CYNK, OŁÓW, ANTYMON i ALUMINIUM hutnicze.
METALE BIAŁE i ŁOŻYSKOWE w blokach o gwarantowanym stopie.
WALCE DRUKARSKIE miedziane, **PŁYTY do OPALARKI** (saengplatten) miedziane
BLACHY MIEDZIANE wymiarowd i fasonowe oraz wszelkie inne metale dostarczam podług zamówień szybko z walcowni i hut krajowych i zagranicznych.

Uwaga: Jednocześnie komunikuję W. P. P., że kupuję za gotówkę każdą ilość złomu (szmelcu) MIEDZIANEGO. **Uwaga:**

גאסטראלען פון דער

ווילנער טרופע

XVI יאר — XVI יאר

15-יעריקער יובל-טורנע אנפ. מ. מזאה.

לאדזשער שטאט-טעאטער

היינט פרייטאג 9 אוו. מארגען שבת 4 נאכמ. און 9 אוו.

יובל-פארשטעלונג

„200.000"

(דאס גרויסע געווינס)

פאלקס-שפיל אין 4 אקטען ∴ פון שלום עליכם

פערזאנען:

שימעלע סאראקער — שמחה נאטאן
עטי מעניע — העלענע גאטליב
בײלקע — אסתר גאלדענבערג
מאטעל קאמאי — גרשון לעמבערגער
קאפעל פאלבאן — משה פאטאשינסקי
סאלאוויטשיק — שמואל לאנדוי
פערל דין מיטניטשקא — נעמי נאטאן
קאלטון — נחום מעלניק
וויגדארטשיק — נחום מעלניק
יוכבד די סויד — דבורה ראזענבלום
הימע׳פערע — שבתי בליאכער
אסקאר סאלאמאנאוויטש פון
נערטורדא ולאדימירמאוויטש פון
סאלאמאן אסקאראוויטש פון
רובינמשטיין
טענדעל דער לאקיי

רעזשי: י. ראטבוים דעקאר. און קאסטיומען: אנדזשיי פראנאשקא מוזיק: ה. קאי. דיריגירט: דוד בייגעלמאן. לידער-טעקסטן: מ. בראדערזאן. טענץ: לאה ראטבוים

די בעוואוסטע היימישע

מיטאגען

פאר 1.75 זל.

מיט פערשידענע פליישען.

בעמערקונג: מיט געפלינעל 2 זל.

מיט אכטונג ח. באררדיבי

פיעטריקאווער 31 אין הויף פארטער

פאר מאגנליידענדע

ראבארבער-וויין,
פעפסין-וויין

אין פרימא קוואליטעט

צו בעקומען אין דער ווינהאנדלונג פון

E. SZYKIER

Północna 1, tel. 107-84

קינסט-פאטאגראפישער אנשטאלט

„POLONIA"

Łódź, Jerzego № 11.

צופאהר מיט׳ן טראמוואי נומער 3.

גרויסער סורפריז פאר׳ן ג׳ פובליקום!

ווער עס בעשטעלט 6 ביליגע פאטאגראפיעס אהן אונטערשיד פון דער פאזע, א גאנצע פיגור, ביז צו די קניה און ברוסט איין אדער 2 פערזאן פאר 3 זל.

בעקומט א שפיגעלע מיט זיין פאטאגראפיע אומזיסט!

בעמערקונג: צו די אויפנאהמען ווערען צוגעגעבען ספעציעלע קאסטיומען אומזיסט.

ESTOL

בעזייטיגט אדטשיסקעס מיט׳ן וואורצעל

בערוהיגט דעם וועהטאג

פרייז פון 1 פלאסטער 30 גראשן. צו בעקומען איבעראל.

פענסיאנאט

פאר קינדער

אין קאלי

צוזופאהרען פון באלוטער פלאץ מיט׳ן אלעקסאנדער טראמוויי) אין א הערליכער טרוקענער געגענד אין דער ווילע פון ה׳ גאלדבערג, זארגפעלטיגע אויפזיכט. קינדער ווערען אנגענומען פון 5 יאהר. אינפארמאציעס אויפ׳ן ארט אין דער ווילע פון ה׳ גאלדבערג

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם כוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גוטענע הייל-באנדאזשען אויסגעצייכנעט גוט דורך גרויסע פראפעסאר׳ן מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דעמשן פראפעסאר

דאקטאר בראכורעהונג בעזמטיגען זיכער דעם שמערצען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס ליימונגען מיט הייל-גארסעטען און אפעראטען פאר פערקרומטע פוס און פלאטס-פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גוטענע פיס און הענד, גוטענע זאכען פאר די גרעסטע קראנקע ארדען.

עמפפאנגט פון 9 ביז 1 בײטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד״ר באראנטש. פראפ. דר. י. מאַרישלער, פראפ. ד״ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע. מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

דעם געעהרטען ספעציאל. ה׳ י. ראפאפארט, דיר. פון ארטאפעדישען אנשטאלט אין לאדז, וואולטשאנסקא 29, פראנט 2 שטאק, דריק איך אויס עפענטליך מיין הארציגסטען דאנק פאר זיין אנלעגען ביי דעם ספעציעלען ארטאפעדישען הייל-גארסעט פון זיין מעטאדע, וועלכע האט מיך אויסגעהיילט גענצליך. ס׳האט מיר געדראהט צו פלאצן דער רוקען צוליב׳ן הויקער און יעצט בין איך געזונד און בין פעהיג צו דער ארבייט

Dr. M. Morgenroth, sędzia apelacyjny.

די בעוואוסטע אקושערקע

Regina Szatan

5 אלמשטאט 5

איז צוריקגעקומען פון אורלויב און נעהמט ווייטער אן.

חשבת אבדה

כיהעבדיג פון פיעטריקאווער 22 ביז עק פאלודניאווא און פ סטריקאווער האב איך פערלוירן א ספיטשעק צו א מידל איינגעוויקעלט אין א צייטונג. דער ערליכער פינדער ווערט געבעטען נעגען בעלוינונג אפצוגעבען צו גאלאס על, 1 מאי 18, אפיצ. 3 שט.

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאך איך בעקאנט דער ג׳ קונדשאפט, אז מיר האבען שוין אריינבעקומען א גרעסערן טראנספארט פרישע היי-יעהריגען עכטע

בינענהאניג

צו ביליגע פרייזען.

מיט אכטונג

הורטאווע קאלאניאל-געשעפט

Ch. Ch. Dimant

Stary Rynek 11, tel. 147-48

DR. MED.

Haltrecht

ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקה., נעמט אן פון 1 ביז 3 נאכמ. און פון 6 ביז 8.30, און זונטאג פון 9 ביז 12 בײטאג.

פיעטריקאווער 10

פאר אומבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן.

CIECHOCINEK

וולאצלאווסקא-גאס

ווילע „Wiktorja"

Dr. med. W. Łaski

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

נעמט אן פון 1-טען יוני, 1931

קאנצעסיאנירטע

צושניידער-שולע

פון ה. ל. גאלדשטיין

בענדין, קאללאנטאיא 45

לערנט צושניידען לויט א נייעסטען סיסטעם, בעגרינדעט מיט אנאטאמישע און סטערעאמעטריש-מאטעמאטיש-וויסענשאפטליכע אויסרעכענונגען.

נאכ׳ן ענדיגען בעקומט דער שילער א דיפלאם מיט רעגירונגס-רעכט.

פראספעקטען אויף פערלאנג גראטיס.

אנאנסן

אין „נייעם פאלקסבלאט" האבען דעם גרעסטן ערפאלג

„גראף צעפעלין" צוריקגעקעהרט
וואס פאר א בעדייטונג עס האט געהאט דער פליה

בערלין, 30 (ספ. טעל.) דער „גראף צעפעלין" האט איבערגעריסען זיין פליה צו די אַרקטישע לענדער, און זיך בעכטען געלאָזט אין צוריקוועג.

שיפען אויפ'ן אייז־ים האָבען דעם צעפעלין נעכטען געזעהן איבער דער נייער־ערד, שפּעטער אין דער געגענד פון אַרכאַנגעלסק, און אין אָווענד איבער דער אָזיערע אָניעגא.

ד יסיבה פון דעם פּלוצלונגען צוריקפליה זעגען דערוויל אומבעקאַנט. להכעיס ... מען געשעצט, אַז ער וועט אָנהויבען זיין צוריק־וועג ערשט אין דער נאַכט פון דאָנערשטאָג אויף פרייטאָג.

מאָסקווע, 30 (ספ. טעל.) דער קאָרעספּאָנדענט פון דער „טאַסס־אַגענטור" מעלדעט פון דעם „גראַף צעפּעלין": — 24 שעה זענען מיר געווען אָהן אַ ראַדיא־טעלעגראַפישע פערבינדונג. דער וועטער איז אַ גינסטיגער פאַר דעם פליה. אַלץ איז אין אָרדנונג. דינסטאָג אינדערפריה זענען מיר איבערגעפלויגען די צפון־ערד, איבער וועלכער עס איז געהאַנגען אַ געדיכטער נעפעל. דער פרט האָט אונז פערמונמעגליכט דאָס אויסזוכען אושאַקאָוו'ן, דעם אָנפיהרער פון דער גרופּע, וואָס ווינטערט דאָרט. נאָכ'ן אַדורכפליהען די צפון־ערד האָט זיך דער צעפּעלין געווענדט צום האַלב־אינזעל טאַימיר און דערנאָך צו דעם דיקסאָן־אינזעל, וואו מען האָט מיט דער הילף פון פאַראַשיוטען אַרונטערגעוואָרפען פעקלעך פאַר אושאַקאָוו'ן.

מיטוואָך איז דער צעפּעלין צוגעפלויגען צו דער נייער־ערד, וואו מ'האָט געמאַכט פילם־אויפנאַהמען. מיר ריכטען זיך מיט'ן וועג אויף אַרכאַנגעלסק צו לענינגראַד, וואו מיר וועלען וואַהרשיינליך אָנקומען דעם 30. ה. ח. צווישען 5 און 6 אַ זייגער אויף מאָסקווער צייט.

בערלין, 30 (טו) די לופט־שיף „גראַף צעפּעלין" וועט היינט, דאָנערשטאָג, אין אָווענד, אַנ־ערך 19 אַ זייגער לאַנדען אויף דעם פליה־האַפען טעמפּעלהאָף.

מאָסקווע, 30 (ט) אַמטליך ווערט געמאָלדען, אַז „גראַף צעפּעלין" איז 5.50 פאַרמיטאָג געפלויגען איבער לענינגראַד.

מיט דער הילף פון אַ פאַל־שירעם איז מיטגעטיילט געוואָרען דער קאָמענדאַנטור פון לענינגראדער פליה־האַפען, אַז צוליב דעם נישט־גינסטיגען וועטער קאָן די שיף נישט לאנדען אין לענינגראַד.

דאַנציג, 30 (ט) „גראַף צעפּעלין" איז היינט 14,10 איבערגעפלויגען דאַנציג.

קעניגסבערג, 30 (ט) „גראַף צעפּעלין" איז 17 מיט 15 איבערגעפלויגען קעניגסבערג.

בערלין, 30 (ט) נאָכ'ן מאַכען עטליכע קורצע שלייפען איבער בערלין האָט די לופט־שיף „גראַף צעפּעלין" אונטער בעגייסטערטע הויך־אויסרופען פון אַנ'ערך אַ 100,000 קעפיגען המון 18 מיט 40 געלאַדענט אויפ'ן טעמפּעלהאָפער פעלד.

דער בעגייסטערטער קבלת־פנים איז געווען עד אין לשער.

ביי דער ערשטער רעפּעפּיש האָט דער אויבער־בירגערמייסטער ד"ר זאַהם געהאַלטען דורכ'ן מיקראָפאָן אַ בעגריסונגס־וואָרט אין נאָמען פון דער הויפּט־שטאָט בערלין פאַר ד"ר עקענער, פראָפ. סאַמאָלאָוויטש און זייערע בעגלייטער, וועלכע זענען ממש פערשאָטען געוואָרען מיט בלומען.

אין זיין ענטפער־רעדע האָט ד"ר עקענער צ. א. געזאָגט:

— „מיר האָבען אפשר נישט אַלץ דערפיהלט, וואָס מען האָט פון אונז ערוואַרט, אָבער איך בין נישט גאַנץ זיכער, צי דאָס, וואָס די צייטונגען האָבען געשריבען וועגען אונזערע פּלענער, איז אין דער'אמת'ן פון אונז געפּלאַנט געוואָרען...

איך מוז זיך דעריבער בעזונדערס פרייהען, וואָס די לופט־שיף האָט ווידער געוויזען איהר לייסטונגס־פעהיגקייט. מיר האָבען וועגען ... אַ מינוט נישט געצווייפעלט, אַז די נסיעה אין די אַרקטישע לענדער וועט זיין אַ פערהעלטנישמעסיגער לייכטע, און איך בין זיך מודה, אַז פאַר די לעצטע 8 טעג ערב דעם אָפּפליהען האָב איך גאָר נישט געטראַכט, אַז עס שטייט אונז פאַר אזא רייזע. איצט מוז איך עס פעסטשטעלען, אַז אַ נסיעה אין די אַרקטישע לענדערייען איז דאָס אַנגענעהמסטע, שעהנסטע און צום ווענינסטען־געפעהרליכע, וואָס מען קאָן זיך פאָרשטעלען. מיר האָבען לאַנג פערבראַכט אונטער אַ הימעל פון אַנ'איטאַליענישער בלויקייט, געלאָזט זיך וואָויל־גיין, שפּאַצירען — געפּאַהרען, זיך גוט געגעהרט, און צייטענווייז געטרונקען אַ גוט ביסעל ווין... די בייזע נעבלען און וואָלקענס האָבען מיר געהאַט אונטער זיך, און מיר האָבען זיך נישט קיין גרויסע מיה געגעבען ביים דערגרייכען גרויסע אינזלען, וואָס דאַרפען נאָך אויסגעפאָרשט ווערען, און ביים פאָטאָגראַפירען זיי, ווי צום־בעקוועמסטען פון אויבען אַראָפּ. איך האָף דעריבער, אַז דער ערפאָלג פון אונזער נסיעה וועט האָבען אַ דאָפּעלטע בעדייטונג: אַ וויסענשאַפטליך־פאָרשענדע, און אַ טוריסטישע.

אַ פייערליכע רעדע האָט אויך געהאַלטען הער סאָוויעטישער באָטשאַפטער כינטשוק.

אויף די פראגען פון די פרעסע־פאָרשטעהער, האָט פראָפ. סאַמאָלאָוויטש דערקלערט, אַז הגם מיט אַ לופט־שיף איז ער צום ערשטען מאָל געווען אין די אַרקטישע לענדער, אָבער אין זיין לעבען האָט ער שוין 18 אָדער 19 מאָל בעזוכט די פּאָלאַר־געביטען.

ער איז געווען איבעראַשט, ס'אַזאַ אויסגעצייכענט מיטעל עס איז די לופט־שיף אויף צו מאַכען פאָרשונגען אין די פּאָלאַר־געביטען. דאָס, וואָס ס'איז מיט דער הילף פון דער לופט־שיף אין דער היבזיכט דערגרייכט געוואָרען אין משך פון עטליכע טעג, וואָלט געדאַרפט געדויערען 2—3 יאָהר. די מעטעאָראָלאָגיש, אַעראָלאָגישע און געאָפיזיקאַלישע אַרבייטען האָבען געגעבען גלענצענדע רעזולטאַטען.

בערלין, 30 (ספ. טעל.) „גראַף צעפּעלין" איז אָפּגעפלויגען קיין פרידריכסהאַפען — ד. ה. אין זיין היים־שטאָט.

אַלטע צייטונגען
– ווי אויך –
ווייס צייטונגס־פּאַפּיר
איז פּרייזווירדיג צו פערקויפען.
צו ערפאַהרען אין אדמ. פון „נייעם פאָלקסבלאַט" פּיעטריקאָווער 21, טעל. 224-71.

שייטלען
מיט פאַריזער שרינדען
ווי אויך פערטיגע שייטלען
ווערען ערשטקלאַסיג און רעיעל אויסגעאַרבייט
צו ביליגע פרייזען
ביי קערש, סקוועראַוואַ 15
לינקע אָפיצינע, 1-שטער שטאָק.

וויכטיג
פאַר אַלע וואָס פאָהרען אין די
פענסיאָנאַטען
נאָר דער פענסיאָנאַט
„ראַדזיאַנקאַ"
אין נאָווי־אָטוואָצק, ביי גלאָוונאַ
קאָן גאַראַנטירען די בעסטע ערהאָלונג פאַר אייך. די מעלות פון „ראַדזיאַנקאַ" האָט נישט באַלד קיין אנדערער פענסיאָנאַט, די געשמאַקהאַפטע קיך, בעסטע בעהאַנדלונג, די טריקענסטע געגענד פון גאַנץ נאָווי אָטוואָצק, און ביליגע פרייזען. די געסט אין „ראַדזיאַנקע" פערברענגען זייער טייערע צייט זעהר געמיטליך און היימליך. שטרענג כשר
ערקינדיגען אין לאָדז ביי
באַמבערג, נאָוואָמיעסקאַ 4

אויסאַרבייטונג פון:
לייסטען צו ראַהמען און טאַפּעטען
זאָווי איינרעהמען בילדער
„ARTORAM"
ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 105.

Dr. D. FRID
ספּעצ. פאַר אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען
Sienkiewicza 37, tel. 224-78
נעהמט אָן פון 9—11 פאַרמ. און פון 1—2 נאָכמ.

Dr. med. G. GERSZTAJN
ספּעציאַל־אַרצט פאַר אויגען־קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
טראַגוטאַ 12, טעל. 175-10.
נעהמט אָן פון 11—1 און פון 7—8 אָוו. 4157

ביליג זאָפאָרט צו פּערדינגען
דירעקט ביים ווירט אויף לוטאָמירסקאַ גאַס נעבען זגערזשער גאַס, 1 צימער, צימער און קיך און צוויי צימער און קיך אין פערשידענע פאַבריקס־לאָקאַלען זאָווי אַ גרויסער זאַל 14 מעטער די לענג, געאייגנעט פאַר אַ פאַבריקס־לאָקאַל, טישלער־ווערקשטאַט לאַגער אָדער רעמיזע. צו ערפאַהרען ביי שענמאַן, גדאַנסקאַ 8, 2-טער שט. פראָנט

קענער און פיינשמעקער
טרינקען נור דאָס ערצטליך עמפּפעהלטע אָריגינעל
„Prazdrój Pilzneński B.B"
פּילזנער ביר URQUELL B. B.
פערטרעטונג און לאַגער
OTTO WIHAN KILINSKIEGO 121
TEL. 180-33

לאַנגיעריגער גערילכטס־סעקרעטאַר
ערטיילט און ערלעדיגט אַלערליי
ביטעס, אנקלאַגעס און קלאָוזולעס
ספּעציאַליסט אין מיליטער־ענינים
שנעלער אויסקויף פון פּאַטענטען און רעגיסטראַציע־קאַרטען אויפ'ן יאָהר 1931
ב. מאַז, 10 פּיעטריקאָווער 10

דאָס קאָנצעסיאָנירטע
עלעקטראָטעכנישע ביוראָ
פון מ. וואַלדמאַן
נעמט אָן ליכט־ און קראַפט־אַנלאַגען
צו מעסיגע פּרייזען
ביים טאַמבורירער נ. וואַלדמאַן
ווסכאָדניאַ 50, טעל. 147-23

ווערקשטעט
פון שירמס
און שפּאַציר־שטעקענס
ס. פייגענבוים
לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 19
עמפּפעהלט אין אַ רייכען אויסוואַהל פון קאַלירטע דאַמען־ און מענער־שירמס און שטעקנס צו קאָנקורענץ־פּרייזען
נעמט אָן אַלערליי רעפּאַראַטורן פון שירמס און שטעקנס

Dr. med. H. Gutsztadt
ספּעצ.־אַרצט פאַר אַקושער און פרויען־קראַנקהייטען
Zachodnia 62
(Śródmiejska 14). Telef. 129-52 טעלעפ.
נעהמט אָן פון 9 ביז 10 און פון 5 ביז 7.

DR. MED.
K. BRONIKOWSKI
Choroby: uszu, nosa, gardła i krtani.
ord od 1—2 i 7—8 wiecz.
Łódź, Zawadzka 9. Tel. 139-11.

בעקאַנטמאַכונג
דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז צוליב אַבּרייזע איז מיין
טריקאָ־וואַרען־געשעפט
געווען געשלאָסען און מיטן היינטיגען טאָג אָן איז מיין געשעפט ווידער אָפען.
איך עמפּפעהל דער געעהרטער קונדשאַפט אַ גרויסען אויסוואַהל פון אַלערליי ווינטער־טריקאָ־וואַרען צו ביליגע פרייזען.
ב. סקאָסאָווסקי, טריקאָ־געשעפט
נאָוואָמיעסקאַ 9 פראָנט 1 שטאָק

מאַשין־מצות
ווערט געבאַקען אַלע טאָג פרישע און דינע
ווי אויך מצה־מעהל, אייער־פערפעל
און סוכאַרקעס לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם
מיר עמפּפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט־בעקאַנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראַל בעוואוסטער צוקערביע
נ. ווייזנבערג
38 פּיעטריקאָווער 38
:—: טעלעפאָן 143-82 :—:
אכטונג! עס ווערען אויך אַרויסגעגעבען פריהשטיקען, אווענד־ברויטען
ווי אויך לאַרסקע מיטאַגען

„SANATO"
כירורגיש־וועכנעריז־אנשטאַלט
אגראַראָוואַ 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאַס
גינעקאָלאָגיש־וועכנעריז־אָבטיילונג
ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד ריימלער־סוריאַנסקאַ ד"ר מעד. וו. אייכנער
פרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס־מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פּאַלאַסאַוו
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאַנטאָר
עמפּפאַנגס־שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
אויגען־אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראַוש
עמפּפאַנגס־שעה'ן פון 11 ביז 12 נאָכמיטאָג.

אפילו אַ קינד קען פאָטאָגראַפירן!
די פּעראייִנפאַכסטע מאָדעלען פון
פאָטאָגראַפּישע אַפּאַראַטען

פון 33 זל. אָן
צו בעקומען אין דער פירמע
J. Morgenstern
Piotrkowska 40
tel. 120-63.

Dr. Z. Rakowski
פאַר אויערן־, נאָז־, האַלז־ און לונגען־קראַנקהייטען
9 קאָנסטאַנטינער 9 טעלעפאָן 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11 און פון 5—7

פעראייניגונג פון רעכטע פ. צ. מיט „התאחדות״

בעשלוס פון פ.-צ. וועלט-קאנפערענץ אין וויען

וויען, 30 (יט״א טעלעגראפיש) דא האט זיך געענדיגט די וועלט-קאנפערענץ פון די רעכטע „פועלי ציון״.

עס האבען זיך בעטייליגט 20 דעלעגאטען און די זיצונגען זענען פארגעקומען ביי פערמאכטע טירען.

עס איז בעשלאסען געווארען זיך צו פעראייניגען מיט התאחדות אויך אין די גלות-לענדער.

יודישע אגענץ בעגריסט דעם נייעם הויך-קאמיסאר

לאנדאן 20 (י.ט.א. טעלעגראפיש) ד״ר ציירוס אדלער האט, אין נאמען פון דער יודישער אגענץ, צוגעשיקט א בעגריסונגס-דעפעשע צום נייעם הויך-קאמיסאר אין ארץ-ישראל.

ערדציטערניש אין משילי

לאנדאן, 30 (אטע). פון סאנטיאגא דע-משילי איז מען מודיע, אז נעכטען פארמיטאג האט זיך געלאזט פיהלען א געוואלדיג אויפציטערען פון דער ערד, וואס האט געבראכט צו גרויסע היזקות.

לויט די ביז-איצטיגע ידיעות זענען קרבנות אין מענשען נישט פערהאן.

ווארשאווער אפערע ווערט פערמאכט

ווארשא, 30 (טעלעפאניש). אויף דער לעצטער נעכטיגער זיצונג פון מאגיסטראט איז בעשלאסען געווארען צו סקאסירען אין דעם קומענדיגען סעזאן די אפערע.

דער דעפיציט פון „גרויסען טעאטער״ האט היי-יאהר בעטראפען, נישט-מעהר און נישט-ווייניגער, ווי 3,500,000 זלאטעס.

שרעקליכע טראגעדיע אין ווארשא

ארבייטסלאזער דער׳הרג׳עט זיין שוואגער און דערנאך זיך גופא

ווארשא, 30 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) א געוויסער וולאדיסלאוו אפאצקי, אן ארבייטסלאזער שלאסער האט היינט 9 אינדערפריה אפגעהיט זיין שוואגער וולאדיסלאוו וואלק, בעת יענער האט זיך געקליבען צו גיין אין ביורא פאר ארבייטס-פערמיטלונג און איהם דערשאסען.

דערנאך האט אפאצקי דערשאסען זיך גופא.

די סיבה איז געווען די, וואס וואלק האט געהייסען אפאצקין, ער זאל זיך ארויסציהען פון זיין וואוינונג, מחמת ס׳איז דארט זעהר ענג (ויין פרוי האט איצט געבוירען א פירט קינד, און ער וואוינט אין איין צימער). אפאצקי האט זיך לכתחילה גע פאלגט און זיך ארויסגעצויגען, אבער ער האט מיט זיך מיטגענומען וואלקס 2 אנציגער.

וואלק האט וועגען דער גנבה מיטגעטיילט אין דער פאליציי, און אפאצקי האט זיך דעריבער נוקם געווען אויף אזא אופן: שטערבליך-פערוואונדיגענדיג זיין שוואגער, און דערשיסענדיג זיך גופא.

פראפ. פיקאר גייט ווידער פליהען אין דער הויך

בריסעל, 30 (ספ. טעל.) „לא דערניער ער״ איז מודיע, אז פראפעסאר פיקאר האט בדעה בקרוב ווידער צו פליהען צו דער סטראטאספערע.

ער רעכענט צו דערגרייכען א סך העכער, ווי בעת דעם פריהערדיגען פליה.

דער סטארט פון דעם לופט-באלאן וועט וואהרשיינליך זיין אין פרידריכסהאפען.

פראפ. פיקאר זאל האבען ערקלערט, אז דייטשע און פראנצויזישע אינזשיניערען האבען בדעה צו אויסנוצען די רעזולטאטען פון זיין פריהערדיגער נסיעה אין דער הויך, כדי צו בויען ענטשפרעכענדע סטראטאספערע-אעראפלאנען.

וועגען דעם נאדזור פון „פעפעגע״

די שטעלונג פון די לאדזער הרעדיטארען

גראדזשאנדז, 30 (טעלעפאניש). היינט איז דא בעטראכט געווארען אין שטאטישען געריכט דער ענין וועגען סאנירען די פירמע „פעפעגע״.

אלע לאדזער קרעדיטארען האבען זיך דורך זייער בעפולמעכטיגטען אדוו. קוראווסקי ארויסגעזאגט פאר איינהאלטען דעם נאדזור.

דאגעגען האבען זיך אלע איבעריגע קרעדיטארען ארויסגעזאגט פאר ערקלערען די פירמע אלס באנקראט.

אויך זענען איינגעפלאסען 2 נייע פארשלאגען מכוח פערבייטערען דעם נאדזור.

דאס געריכט האט נאך נישט אנגענומען קיין דעציזיע אין דעם ענין.

דאס אפעלאציע-געריכט האט אפגעווארפען די ביטע וועגען בעפרייען די האלפערנס, די אינהאבער פון „פעפעגע״.

דעם ענין פארשט דער ריכטער פאר אויסערארדענטליך-וויכטיגע ענינים האלצבערג.

די פערטיידיגונג האט איבערגענומען אדוו. עטינגער פון ווארשא.

געהעכערט דעם פראצענט-דיסקאנט אין לאנדאן

לאנדאן, 30 (ספ. טעל.) דער דיסקאנט-זאץ אין לאנדאן איז געהעכערט געווארען פון 3 א האלב אויף 4 א האלב פראצענט.

שטיצע פאר 50,000

בעת אין פוילען דערגרייכט די צאהל ארבייטסלאזע 300,000

ווארשא, 30 (טעלעפאניש). נעכטען איז געווארען בעוויזען, אז דער ארבייטסלאזער-פאנד וועט אין חודש אויגוסט אויסצאהלען שטיצע בלויז 50 טויזענד ארבייטסלאזע, הגם עס זענען דא אין פוילען ביי 300 טויזענד ארבייטסלאזע.

מיר האבען איז אונזער אייגענס

36 מיניסטארען און וויצע-מיניסטארן

ווארשא, 30 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) ווי בעקאנט איז בעשטימט געווארען א נייער וויצע-מיניסטער פאר פינאנצען.

די פוילישע צייטונגען רעכענען אויס, אז צוזאמען פערמאגען מיר 36 מיניסטארע און וויצע-מיניסטארען.

די מאגיסטראט-בודזשעטען

וועלען בעדייטענד רעדוצירט ווערען

ווארשא, 30 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). די רעגירונג האט ארויסגעגעבען א קאמוניקאט, אז די בודזשעטען פון די מאגיסטראטען וועלען בעדייטענד רעדוצירט ווערען.

אין קאמוניקאט ווערט אנגעוויזען, אז די דאזיגע בודזשעטען מאכען איצט אויס מיט 8 פראצענט מעהר, ווי אין יאהר 1926.

פון דייטשלאנד קיין דאנציג

בעדארף מען שוין נישט קיין אויסלענדישע פעסער

דאנציג, 30 (ספ. טעל.) פון דייטשלאנד קיין דאנציג וועט מען פון איצט קאנען פאהרען אהן אויסלענדישע פעסער.

ווידער געפלאצט א גרויסע פריוואט-באנק אין דייטשלאנד

בערלין, 30 (ספ. טעל.) די גרויסע פריוואט-באנק פון מעיערספעלדען אין ברוינשווייג האט זיך מחמת פינאנציעלע שוועריגקייטען, ערקלערט פאר באנקראט.

די פירמע האט עקזיסטירט העכער הונדערט יאהר.

אנ׳אויסטערלישער פארשלאג

פאריז. 30 (אטע). די צייטונג „רעפובליק״ טרעט ארויס מיט א פראיעקט, אז פראנקרייך זאל צוריקקעהרען דייטשלאנד איינע פון די קאלאניעס.

לויט דער דאזיגער צייטונג קומט אויס, אז אזא זשעסט וואלט דערגיהרט צו א דויערענדער פערשטענדיגונג צווישען ביידע לענדער.

בערנארד שאו ביי סטאלינען

מאסקווע, 30 (ספ. טעל.) סטאלין האט אויפגענומען בערנארד שאו׳ן, און אפגעהאלטען מיט איהם א שמועס, וואס האט געדויערט דריטהאלבען שעה.

ביים געשפרעך זענען אנוועזענד געווען לארד און לעדי אסטאר, און דער קאמיסאר פאר׳ן אויסערן ענינים ליטווינאוו.

נייע אומרוהען אין שפאניען

ארבייטער שיסען אויף פאליציי. — אומרוהען אין מאדריד, קאודאבא, אמאיור

מאדריד, 30 (ספ. טעל.) נאכ׳ן אפהאלטען א מיטינג האבען די שטרייקענדע ארביישער זיך בעמיהט איינצוארדנען א מאניפעסטאציע.

פאליציי האט עס גישט געוואלט דערלאזען, און ארעסטירט 2 פערזאן, וועלכער דער המון האט זיך בעמיהט צו בעפרייען, שיסענדיג אויף די פאליציאנטען און בעווארפענדיג זיי מיט שטיינער.

דריי פאליציאנטען זענען פערוואונדעט געווארען.

פאריז, 30 (ס.) אין מאדריד האצען מיטוואך די שטרייקענדע ארבייטער צושטערט די טעלעפאן-פערבינדונג מיט פאריז.

ערשט אין אוונט איז געלונגען די פערבינדונג פראוויזאריש צו רעפערירען.

אין קארדאבא זענען פארגעקומען בלוטיגע צוזאמענשטויסען, ווייל די בעפעלקערונג האט געפאדערט, אז דער בירגערמייסטער זאל דימיסיאנירען.

אין אמאיור איז צווישען דער בעפעלקערונג ענטשטאנען א שטארקע פאניק מחמת אנ׳עקספלאזיע

א סך הייזער זענען שטארק צושעדיגט געווארען. קיין מענשען האט עס נישט געשאדט.

אין סעווילא איז רוהיג, און דעריבער איז דארט דער בעלאגערונגס-צושטאנד אפגעשאפען געווארען.

ביי ארטעריען-פערקאלכונג

פון געהירן און פון הארץ לאזט זיך דורך טעגליכ׳ן געברויך פון א קליינער מענגע נאטירליך ביטער-וואסער

Franczlszka Józefa

די אבזעצונג פון שמוהל אהן שטארקען פרעסען דערגרייכען צו בעקומען אין אלע אפטייקען און מקלאר-איטעטשנעס.

Grand-Kino

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסע פרעמיערע!

שטיפערישע סטודענטקעס

פילם-אפעריטקע אין 10 אקטען

Metro—Goldwyn Mayer

אין די הויפט-ראלען:

Bessie LOWE i Cliff EDWARDS

רעזשי: Edgar J. Mc Gregor

ערשטע הגנ ערט-פראצענט׳ע פ רם-אפערעטקע! גרעסטע טריומף פון BESSIE LOWE! — ליבעס-דראמע צווישען ג לעכטער, טענץ און מוזיק! יונגנד׳ איר ריין — איהר ליבע! — איהר געלעכטער! אלעס געפינט זיך אין „שטיפערישע סטודענטקעס״

אויסען-פראגראם: קלאנג - הארעז - זשורנאל

Metro Goldwyn Mayer

אנהויב 6 פיינקר נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג.

היינט און פאלג. טעג!

צוליב׳ן קריזיס און גידערשלאיענקייט קען מען זיך גוט אויפלאכען ביז טרעהרען!

פריילעכע וואך!

1) נאכט-עסקאפאדע

פיקאנטע קאמעדיע.

2) היגטישער דרייעק

רעוואלוציע פילם מיט די קאמיקער

LAUREL i HARDY

3) גידער מיט דענטיסטן

הימאר פולע קאמעדיע.

4) די ים-רויבער

גרויסע רעוו יאין קאלורען.

אנהויב אין וואכענליכע טעג 5 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 2.30 בייטאג

פאפולערע פרייזען.

אויפ׳ן 1-טען פלאנס 50 גר. און 1 זל.

דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

זגערזשער 17 לאדזער פאלקס-טעאטער זגערזשער 17

דירעקציע נ. גאלדשטיין.

גאסטראלען פון די בעוואוסטע ארטיסטען

בערטא זאסלאווסקא, לעאן געטליכערמאן

מיט׳ן אנסאמבל ש. הערשקאוויטש און ה. באלבירסקי

גרויסער ריזען-ערפאלג! שטורמישע אפלאדיסמענטען! דער עולם איז ענטציקט פון די פארשטעלונגען! גרויסער שלאגער! לאכען אהן אויפהער! די שענסטע קאמישע פרייליכע אפערעטע! שעהנע געזאנגס-נומערן! נייע טענץ! פיל קאמישע סצענעס!

צום 1-טען מאל אין פאלקס-טעאטער! פרייטאג, ד. 31-טען, שבת ד. 1-טען, 9 אוונט

„דעם רבינ׳ס בן-יחיד״

אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון י. זילבערט.

שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען! פאר טאטעס מאמעס! פאר חתנים און כלות! פאר גרויס און קליין! פאר יונג און אלט! פאר בר-מצוה בחורים!

15 №№ געזאנג! אלע קומען זעהן די שיינע קאמ. פריילעכע אפערעטע! שיינע טענץ!

„יודעלעס בר-מצוה״ אין 3 אקטען מיט פראלאג פון ב. טאמאשעווסקי.

זונטאג, 2-טן, דינסטאג, 4-טן, 9 אוונט

פרעמיערע! צום 1. מאל אין פאלקס-טעאטער! סענסאציאנעל! אקטועל! אמוזירענד! שפאנענד! שענסטער שלאגער!

אלע ארטיסטען אין נייע ראלען!

„מישקע באסיאק״ (היים, זיסע היים)

אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ.

מאנטאג, 3-טן, מיטוואך, 5-טן, 9 אוונט

צום 1. מאל אין פאלקס-טעאטער! פרעמיערע! אויסערגעוועהנליכע סענסאציע! — אנציהענד! אינטערעסאנט! געלעכטער ביז טרעהרען!

„די בלוטיגע נקמה״

אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון וו. סיגאל.

דאנערשטאג, דעם 6-טען, 9 אין אוונט — גרויסע סורפריז-פארשטעלונג

נור 1 מאל! נוצט אויס די געלעגענהייט! אלע זיץ-פלעצער צו 1 זל.

ווער סיקויפט פריהער א בילעט בעקומט א בעסערן פלאץ! די שיינע קאמישע אפערעטע,

15 נומ׳ געזאנג וואס ווערט געשפילט מיט׳ן גרעסטען ערפאלג שיינע טענץ

„יודעלעס בר-מצוה״ אין 3 אקטען מיט פראלאג פון ב. טאמאשעווסקי

עס נעמען אנטייל די נייע אנגאזשירטע ארטיסטען לויט א. ב.: פרויען: בעזמאן, גאטפריד, זאסלאווסקא; מענער: אריעל, באלבירסקי, בראנשטיין, געטליכערמאן, גאטפריד. הערשקאוויטש, נייהויז, פאלאנסקי. מוזיק-ליטונג — מ. קאבאנאווסקי, טעכנישע ליטונג — ד. אריעל, סופלאר — וו. נייהויז. בילעטען צו בעקומען אין קאסע

וואָס קאָן מען טאָן צו פערלייכטערען די יודישע לאַגע אין פּוילען?

דער עקאָנאָמיסט ה' באַרנשטיין פון פּוילען האָט איבערגעגעבען דעם ביי־געשאַפענעם יודיש־פּוילישען קאָמיטעט צו פאָרשען די יודישע לאַגע אין פּוילען אינטערעסאַנטע ציפערען און מאַטעריאַלען.

די יודען האָבען אין פּוילען פאַר'ן קריג ענטוויקעלט די האַנדווערקעריי און די קלענערע אינדוסטריע. לאָדז, ביאַליסטאָק, וואַרשע, קאַליש, אָזאָרקאָוו, בזשעזשין, ראַדאָם, זשעליכאָוו, און אַנדערע שטעט האָבען אויסגעאַרבייט פאַר צענדליגער מיליאָנען רובעל סחורות, וואָס זענען געגאַנגען קיין רוסלאַנד. בלויז דאָס שטעטעל בזשעזשין פלעגט ביז דער מלחמה אַרויסשיקען קליידער פאַר 6 מיליאָן רובעל אַ יאָהר.

די מלחמה האָט אָבער אָפּגעשניטען רוסלאַנד, און אַלץ איז געבליבען שטיין, אויך שפּעטער, נאָכ'ן שלום, איז קיין גרויסע בעסערונג נישט געקומען.

די יודען זענען אין דער גרעסטער מעהרהייט געווען סוחרים, קרעמער און בעל־מלאכות, האָבען זיי נישט געהאַט וואָס צו טון פאַר וועמען צו אַרבייטען. עס האָט געדאַרפט זיין די אויפגאַבע פון דער רעגירונג צו בעהמען אין איהרע הענד דעם שיקזאַל פון דריי מיליאָן מענשען, וואָס האָבען אָנגעוואוירען זייערע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס, אָבער נישט נאָר האָט די רעגירונג נישט פּרובירט פערבעסערען די לאַגע, נאָר זי האָט נאָך די לאַגע פערערגערט, מען האָט געריסען שטייערען פון טויטע און לעבעדיגע, איין יוד אין שטעטעל פלעגט צאָהלען אַזוי פיל שטייערען ווי פופציג פערמעגליכע פּויערים, מען האָט נישט געגעבען יודען קיין קרעדיטען, מען האָט יודישע אַרבייטער אַרויסגעוואָרפען פון די מאָנאָפּאָליזירטע פאַבריקען, אָפּגעזאָגט יודישע בעאַמטע אא"וו. אַ גאַנץ דריטעל פון דער יודישער בעפעלקערונג, אַ מיליאָן מענשען איז איצט אָהן בעשעפטיגונג. עס איז אויסגערעכענט געוואָרען אַז אַ יודישע פאַמיליע וואָס בעשטייט פון 4 פערזאָן פערדינט 14 גילדען אַ וואָך.

פון וואַנען האָט מען פאָר'ט ווי־נישט־ווי געלעבט? מען האָט געשיקט פון אַמעריקא. בלויז דער „האַיאַס" אַליין האָט געשיקט אין פערלויף פון צעהן יאָהר 22 מיליאָן דאָלאַר קיין פּוילען. זעהר אַ סך איז אָנגעקומען אויך דורך פּריוואַטע בענק. אָבער די דאָזיגע הילף און אונטערשטיצונג איז נישט אימשטאַנד צו דערהאַלטען די יודישע בעפעלקערונג. אַמעריקא שיקט אַלץ ווייניגער. מען שטיקט זיך אָהן געלד, אָהן קרעדיטען.

די יודען אין פּוילען האָבען צוויי הונדערט טויזענד האַנדווערקער אַנשטאַלטען, וועלכע געפינען זיך אין אַ שלעכטער לאַגע צוליב דעם, וואָס זיי שטייען טעכניש נידעריג, צוליב דעם איז די אויסאַרבייטונג אַ שלעכטע, אַ גאַנצע רייה לענדער אין אייראָפּע, דערהויפּט דייטשלאַנד, פיהרט אַרויס אין פערשידענע לענדער פאַר צענדליגער מיליאָנען, קליידער־אויסאַרבייטונגען, לעדער, מאַנופאַקטור, אין פּוילען, וואו דאָס געלד איז נידעריגער ווי אין דייטשלאַנד, וואו דער לעבענס־ניוואָ איז קלענער, קאָנען די יודישע האַנדווערקער פערקויפען אַ סך ביליגער ווי אין דייטשלאַנד, אָבער דערצו דאַרף מען אויסבעסערען די מאַשינען טעכניש, שאַפען מערק, און טויזענדער, טויזענדער יודישע פאַמיליעס וואָלטען געקאָנט לעבען, און דער רעגירונג וואָלט עס אַריינגעבראַכט מיליאָנען אויסלענדישען קאַפּיטאַל.

אין בזשעזשין געהמען יודישע שניידער צו דריי־פיר גילדען פאַר אויפנייען אַ רעקעל, אין ווילנע, וואו עס איז געווען שטאַרק ענטוויקעלט די אויסאַרבייטונג פון העמטשקעס, הערשט אַנ'אומגעהייערע נויט. די מענשען וואָלטען געווען גליקליך צו אַרבייטען פאַר גראָשענס. קיין שום לאַנד וואָלט נישט געקאָנט קאָנקורירען מיט דער ביליגקייט פון די יודישע העמטשקעמאַכער אין פּוילען. דאָסזעלבע איז מיט לעדער־אויסאַרבייטונג און מיט אַ גאַנצער ריי אַנדערע אַרטיקלען.

דער „דזשאָינט" האָט אויסגעפונען אַז ביי אויסאַרבייטונגען פון פאָלקס־אַרטיקלען קאָנען צענדליגער טויזענדער יודישע פאַמיליעס לעבען. צייט האָבען די יודען אין די שטעטלעך גענוג, זיי וואָלטען געקאָנט ביליג אַרבייטען און קאָנקורירען אין אויסלאַנד, אויך זענען געווען אַ גאַנצע ריי פאַכען ביי יודען, וואָס זענען איצט אונטערגעגאַנגען, דאָס איז געווען סאָקעריי, ביי וועלכע טויזענדער מענשען האָבען געלעבט. מען קאָן די דאָזיגע צווייגען צוריק אויפלעבען, אין גאַליציען האָט די פראַנצויזיש־יודישע אָרגאַניזאַציע „אַליאַנס איזראַעליט" פאַר דעם קריג געעפענט אַ סך וואַרשטאַטען פאַר האַנדוועבעריי. שטריק־דרייען, שפּינערייען, אאַז"וו, בעת'ן קריג זענען די אַלע וואַרשטאַטען אונטערגעגאַנגען, ביים אויפלעבען די דאָזיגע וואַרשטאַטען קאָנען טויזענדער מענשען לעבען.

אויך ביי גערטנעריי אָדער ביי פערזעצען גערטנער אַרום די שטעטלעך קאָנען צענדליגער טויזענד יודען לעבען. אין אַ סך ערטער, וואו יודען האָבען זיך גענומען צו גערטנעריי, האָבען בעאַרבייט שטיקלעך ערד אַרום די שטעטלעך, האָבען זיי פרנסה, אָדער צושטייער צו זייערע פרנסות, פלעצער זענען דאָ גענוג, מען דאַרף זיי נאָר אָפּגעבען. צוהעלפען די זאַך אָרגאַניזירען, שטיצען, פאַר די לעצטע יאָהרען האָבען יודען גענומען פערזייען טאַבאַק, אַרום לובלין, וואָלפע, קאַמיאַנקע, און אַנדערע ערטער. די פּראָבען האָבען זיך גלענצענד איינגעגעבען, גאַנצע שטעטלעך האָבען זיך דערמיט בעשעפטיגט.. אָבער די רעגירונג האָט נישט נאָר נישט געשטיצט די אונטערנעהמונגען, נאָר געשטערט דאָס קאָן ביי אַנ'אונטערשטיצונג פון דער מלוכה געבען ברויט טויזענדער פערארימטע יודען.

פּוילען פיהרט אַריין זיידענס פון אויסלאַנד. אָבער האָדעווען זייד־ווערים איז זעהר אַ לייכטע זאַך דאָס קאָסט ווייניג, די ביימלעך קאָנען וואַקסען אומעטום, בדיכען ווייניג פּלאַץ, אַ טייל פּויערים, וואָס האָבען געפּרובט אַרבייטען דערביי, מאַכען זעהר גוט. מען וואָלט געקענט דערביי טויזענדער מענשען בעשעפטיגען.

אין לאָדז און אין אַרומיגע שטעט און שטעטלעך זענען דאָ צענדליגער טויזענדער האַנד־וועבער וועלכע גייען אויס פון הונגער, מען דאַרף שאַפען פאַר זיי מעכאַנישע וועבערייען, מען האָט שוין געמאַכט פּראָבעס און איבערגעפיהרט אַ טייל האַנד־וועבער צו מעכאַנישער וועבעריי, עס האָט זיך אויסגעגעבען, ווען מען זאָל אַלע איבעריגע וועבער „מעכאַניזירען", וואָלט מען זיי געראַטעוועט. דורך זייער ביליגקייט קאָנען זיי קאָנקורירען מיט אויסלענדער, און מען וואָלט לייכט געקאָנט שאַפען פאַר זיי מערק.

די צאָהל פון יודישע געזעלשאַפטליכע און פּריוואַטע פאַכשולען בעטרעפט אין פּוילען ביז 50. דערצו קומען צו 20 דערגענצונגס־שולען, צוזאַמען לערנען אין זיי 6.233 שילער. אויסהאַלטען די שולען קאָסט אָפּ העכער צוויי מיליאָן גילדען אַ יאָהר. אויף דעם גיט די רעגירונג בלויז 60.000 גילדען די פאַך־אויסבילדונג איז זעהר קליין, אויב מען וויל ענדערען דאָס עקאָנאָמישע לעבען פון דער יודישער בעפעלקערונג, מוז מען דעם נייעם דור לערנען נייע פאַכען, דאָס אויסבילדען פאַכמענער די בעפעלקערונג בערייכערט דאָס לאַנד. אַפילו אין פאַל פון עמיגראַציע איז אַזאַ קלאַס נוצליך, מען דאַרף דעריבער אַריינציהען אַ סך יודישע שילער אין די פיל פאַכשולען, אין וועלכע יודען האָבען ביז איצט נישט געהאַט קיין צוטריט, און שטיצען די יודישע געזעלשאַפטליכע פאַכשולען.

רעליגיעזער קריג אין מעקסיקא

פאַנטאַסטישער דועל צווישען גובערנאַטאָר און אַנ'אַנפאַלער

ווי מען מעלדעט אויס וועראַ קרוז (מעקסיקא), איז אין דאָזיגען שטאַט אויסגעבראָכען אַ נייע רעליגיעזע מלחמה. די רעגירונגס־קרייזען האָבען געוואָלט אַדורכפיהרען אַ געזעץ, לויט וועלכען די צאָהל קאַטוילישע גלחים זאָל רעדוצירט ווערען אויף 75 פּראָצענט, ווען מ'האָט זיך דערוואוסט וועגען דער דאָזיגער געפּלאַנטער פעראָרדנונג זענען אין דער שטאַט אויסגעבראָכען אונרוהען.

מיט עטליכע שעה שפּעטער איז אויסגעפיהרט געוואָרען אַנ'אַטענטאַט אויפ'ן גובערנאַטאָר פון שטאַט וועראַ קרוז אין מאָמענט ווען ער איז אַרויס פון פּאַלאַץ. עפּעס אַ יונגערמאַן האָט געשאָסען פון אַ רעוואָלווער צום גובערנאַטאָר, די קויל האָט נאָר לייכט אָנגעריהרט דעם גובערנאַטאָר אין אויער, נישט לאַנג טראַכטענדיג האָט דער בעפאַלענער אַרויסגעכאַפּט אַ רעוואָלווער פון טאַש און בעהאַלטענדיג זיך אונטער אַ זייל האָט ער אָנגעהויבען צו בעשיסען זיין געגנער.

דה"ך אַ פערטעל שעה האָבען די געגנער זיך געגענזייטיג בעשאָסען מיט זייערע רעוואָלווערען, ענדליך איז אָנגעקומען דעם גובערנאַטאָרס סעקרעטאַר און האָט מיט זיין רעוואָלווער שווער פערוואונדעט דעם אָנפאַלער.

ער וויל נישט געבען קיין שום ערקלערונגען, אָבער די מאַכט איז איבערצייגט אַז דאָס איז אַ רעליגיעזער פאַנאַטיקער, וועלכער האָט געוואָלט נקמה נעהמען אויפ'ן גובערנאַטאָר פאַר זיינע אַנטי־קלעריקאַלע פעראָרדנונגען.

די ידיעה וועגען דעם פאַנטאַסטישען דועל צווישען גובערנאַטאָר און אָנפאַלער האָט זיך באַלד פערשפּרייט איבער דער גאַנצער שטאָט וועראַ־קרוז. גרויסע דעמאָנסטראַציעס זענען גלייך אַוועק צו עטליכע קירכען וואָס געפינען זיך אין פערשידענע פונקטען פון דער שטאָט ... זיי בעגאָסען מיט בענזין און זיי אונטערגעצונדען.

נאָך מעהר דראַמאַטישע סצענעס זענען פאָרגעקומען אין אַ קליינער היסטאָרישער קירך, וואו ס'איז גראָד פאָרגעקומען אַ גאָטעסדינסט, פאַר קינדער פון אַ יתומים־הויז. 2 פערשוין זענען אַריין אין דער קירך און אָפּגעגעבען עטליכע שאָסען צו די גלחים, וואָס האָבען אָפּגעריכט דעם גאָטעסדינסט. איינער פון די גלחים איז דערהרגעט געוואָרען, דער צווייטער פערוואונדעט. דער פערוואונדעטער האָט אַרויסגעכאַפּט אַ רעוואָלווער און בעשאָסען דעם אָנפאַלער. ס'האָט זיך ענטוויקעלט אַ געגענזייטיגע שיסעריי בעת וועלכער עטליכע קינדער זענען פערוואונדעט געוואָרען. אין קירך איז אויסגעבראָכען אַ פּאַניק, די גרויסע צאָהל קינדער האָט זיך געוואָרפען צו דער טיר, וואו ס'איז ענטשטאַנען אַ קאָלאָסאַלער געדראַנג, בעת וועלכען ס'זענען שווער פערוואונדעט געוואָרען עטליכע צענדליג קינדער, צוליב די דאָזיגע עקסצעסען איז ערקלערט געוואָרען בעלאַגערונגס־צושטאַנד.

ל. ק. פרענקעל

מיט דער יודישער אַגענץ, אָט מיט דער גרויסער אַלוועלטליכער יודישער אינסטיטוציע, וועלכע האָט געזאָלט ווערען אַ מין כנסת ישראל פאַר אויפבויען דאָס אַלטע יודישע היים לאַנד — האָט מען קיין מזל נישט.

באַלד נאָך דער פייערליכער גרינדונגס - פערזאַמלונג מיט צוויי יאָהר צוריק אין ציריך, וואָס איז בעטראַכט געוואָרען אַלס דאָס גרעסטע געשעהעניש אין דער יודישער געשיכטע פאַר די לעצטע צענדליגער יאָהרען — זענען געקומען שווערע קלעפּ. עס זענען באַלד צומאָרגענס אויסגעבראָכען די שוידערליכע פּאָגראָמען אין ארץ־ישראל. און אין אַ פּאָר טאָג אַרום איז אין ציריך פּלוצלונג געשטאָרבען דער ערשטער פּרעזידענט פון ראַט פון דער אַגענץ. די בעדייטענדסטע פּערזענליכקייט פון אַמעריקאַנער יודענטום לואי מאַרשאַל.

דער נאָר וואָס געבילדעטער ראַט פון דער יודישער אַגענץ איז באַלד געבליבען אָהן אַ פּרעזידענט און איז אָנגעפיהרט געוואָרען דורך זיין צווייטען פּרעזידענט לאָרד מעלטשעט. אָבער דער טויט האָט אויך לאָרד מעלטשעטען אַרויסגעריסען פון אונז אין מיטען פון זיין וואַרבייט, און דער ראַט פון דער יודישער אַגענץ איז געבליבען אינגאַנצען פעריתומ'ט.

איצט איז אין באַזעל בעוועהלט געוואָרען אַ נייע פּרעזידיום פון אַגענץ ראַט: ד'אביגדור גאָלדסמיט פון לאָנדאָן אַלס פּרעזידענט און — א'הם צו לאַנגע יאָהר — ד"ר ל. ק. פרענקעל פון ניו־יאָרק אַלס וויצע־פּרעזידענט.

און ווידער איז שוין די יודישע אַגענץ פעריתומ'ט: אין פּאַריז, אויפ'ן צוריקוועג פון באַזעל קיין ניו־יאָרק איז פּלוצלונג געשטאָרבען דער נאָר וואָס אויסגעוועהלטער, נייער וויצע פּרעזידענט ד"ר ל. ק. פרענקעל —

שווערע, פאַטאַלע קלעפּ.

* * *

דער פּלוצלונג פערשטאָרבענער ד"ר ל. ק. פרענקעל איז געווען איינער פון די מיטגרינדער פון דער יודישער אַגענץ, איינער פון די בעסטע קענער פון די פּראָבלעמען פון ארץ ישראל אויפבוי אין דער אַגענץ לייטונג, נישט נאָר ער האָט זיך ספּעציאַליזירט פאַר דער ארץ ישראל אַרבייט און האָט אַוועקגעגעבען פאַר איהר פיל מיה, צייט און מיטלען, נאָר ער האָט מיט דער גאַנצער וואַרימקייט פון זיין גרויס יודיש האַרץ זיך אַריינגעוואָרפען אין דער פערווירקליכונג פון דער ארץ ישראל אידעע. ער האָט זיך אַרומגעטראָגען מיט זעהר בעדייטענדע און וויכטיגע פלענער פאַר דעם אויפבוי פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים. ער איז געווען דער, וועלכער האָט פאַר צוויי יאָהר אין ציריך אַרויסגערוקט דעם פּלאַן וועגען אַ נייער גרויסער געזעלשאַפט פון די אַמעריקאַנער יודען מיט קאַפּיטאַל פון 50 מיליאָן דאָלאַר פאַר אויפריכטען ארץ ישראל לטובת דעם היימלאָזען יודישען פאָלק. און דעמאָלט, אין ציריך, האָט מען נאָך געגלויבט, אַז מען וועט דעם פּלאַן קאָנען פערווירקליכען. די שפּעטערדיגע געשעהענישען די פינאַנציעלע קראַכען, האָבען עס אַנדערש געוואָלט — און פון דעם פּלאַן איז כמעט גאָרנישט געוואָרען.

אָבער ל. ק. פרענקעל האָט געהאַט דעם גרויסען פּלאַן, און ווען מען האָט איהם פאַר צוויי יאָהר געהערט אין ציריך רעדען פון דער טריבונע וועגען דעם פּלאַן — האָט מען בשום אופן נישט געהאַט דעם איינדרוק, אַז עס שטעהט אַ טרוימער און ענטוויקעלט אילוזיעס.

ניין, דער אין אַזעלכע טראַגישע אומשטענדען, פּלוצלונג פערשטאָרבענער ד"ר ל. ק. פרענקעל איז געווען אַ מאַן פון דורכאויס פּראַקטישע טאַטען, און ער האָט געוואָלט ווערען דער גרויסער בויער פון ארץ ישראל. לײדער איז עס איהם נישט בעשערט געווען. עס זענען געקומען די שווערע פינאַנציעלע קראַכען, וואָס האָבען אַזוי שטאַרק אויפגעטרייסעלט דאָס אַמעריקאַנער יודענטום. איצט איז געקומען זיין פּלוצלונגדיגער, טראַגישער טויט אויף דער רייזע אין מיטען וועג, אין פּאַריז.

עהרע זיין טייערען אָנדענקען!

א. אַלפּערין.

צוליב די אונצעהליגע אָנמעלדונגען און אָנפראַגען מאַכט די ביוראָ פון

Oskar Wojnowski

בעקאַנט, אַז דער בוי פון גרויסען

הייל - וויסענשאַפטליכען סאַנאַטאָריום

— אין —

„RAFAŁÓWKA"

איז אָנפערטרויט דער בעקאַנטער פירמע

Inż. arch. JÓZEF ŁĘCZYCKI w Łodzi

לויט די פּלענער פון אינזש. אַרכ.

מיעטשיסלאַוו לענטשיצקי.

דער בוי איז אָנגעהויבען

— אין דער פולער מאָס. —

לויט דעם געשלאָסענעם אָפּמאַך מיט דער דערמאָנטער פירמע, וועט דער סאַנאַטאָריום זיין אויפגעבויט נאָך היי־יאָהר. ענטגילטיג פערענדיגט וועט ער ווערען אויף פריהלינג.

Dr. med.

M. Rosenthal

ספּעציאַליסט פאַר עקזעמע־קראַנקהייטען? — ספּעציאַליסט פאַר עקשעריע און פרויען־קראַנקה.

11-go Listopada 19 (קאָנסטאַנטינער)

telefon 223-34 טעלעפ.

נעהמט אָן אין דער היים פון 4 ביז 7 אָוונט און אין לעטש־ניצע „פּאַמאָץ" ליטאָנאָווסקיעגאָ 1 (שלעקסאַנדערער־גאַס) פון 1—2 נאָכמיטאָג.

דאָס עלעגאַנטע לאָדז

קויפט איין די גאַנצע **קאָסמעטיק** נאָר אין דער ערשטער רענאָמירטער

קאָנקורענץ־פּערפומעריע

פון דער פירמע

J. DRUKIER

ZAWADZKA 5, TEL. 175-92

וואָס בעזיצט צום איצטיגען זומער־סעזאָן דעם רייכסטען אויסוואַהל פון די בייעסטע

פּערפומען, טואַלעט־זייפען, קרעמען, פּודערן, קעלנישע בלומען וואַסערן

בעמערקונג: ביי יעדען איינקויף ווערט צוגעגעבען א קופּאָן אויף ווערטפולע פּרעמיעס. קיין פיליאַס בעזיצען מיר נישט. פאַר אַנגראָסיסטען בעדייטענדער ראַבאַט.

פאַרזיכטיג
מיט נייע עקספּערימענטען

עס איז לעצטענס אַקטועל די פראַגע פון רעדוצירען די אַרבייטסצייט אויף 3 טאָג אין דער וואָך.

דער פּראָיעקט פערפאָלגט א דאָפּעל־ציל: פון איין זייט צו געבען בעשעפטיגונג די אַרבייטסלאָזע, און פון דער צווייטער זייט צו ענטלאַסטען די רעגירונג פון געבען אַרבייטסלאָזע־אונטערשטיצונג.

דער פּראָיעקט האָט אַרויסגערופען א ליידענשאַפטליכע דיסקוסיע, און ווערט בעטראַכט פאַר א עקספּערימענט, וואָס קען מיט זיך ברענגען נישט פאַראויסגעזעהענע רעזולטאַטען.

די אינדוסטריעלער האָבען איהם אויפגענומען אָבער אַביסעל רעזערווירט, ווייל דאָס בעשעפטיגען מעהר אַרבייטער איז פערבונדען מיט א גרעסערען פּאַטענט און גרעסערע שטייערען. דאַגעגען אין די רעגירונגס־קרייזען, וועלכע אַרבייטען איצט מיט אַלע אָנשטרענגונגען צו רעדוצירען דעם בודזשעט, איז מען אַזוי בעגייסטערט פאַר דעם פּראָיעקט, אַז זיי האָבען געגעבען אָנצוהערען, אַז די פראַגע פון פּאַטענט און שטייערען וועט בעריקזיכטיגט ווערען לטובה די פאַבריקאַנטען.

אויף ענדע חודש יולי איז איינגערופען א צוזאַמענפאָהר קיין אויבערשלעזיען, בכדי צו בעראַטען איבער דער פראַגע, און צו פּרובען זי רעאַליזירען.

וואָס פאַר א בעדייטונג האָט דער פּלאַן? ווער האָט דערביי דעם גרעסטען אינטערעס?

צי איז דער פּראָיעקט באמת אַזוי גוט און נוצליך, וואָס די רעגירונג און די פאַבריקאַנטען בעהמען איהם אויף אַזוי פריינדליך?

און דאָס וויכטיגסטע: וואָסערע פאָלגען קען עס האָבען פאַר דער ווירטשאַפטליכער און סאָציאַלער פראַגע אין לאַנד. וועלכער שטאַנדפּונקט דאַרף זיין דער לייט־מאָטיוו און באַראָמעטער פאַר דער בעאורטיילונג פון אָט דער פראַגע?

יעדער עקספּערימענט און רעפאָרם, וואָס מוז איינגעפיהרט ווערען, מוז בעלויכטען ווערען פון שטאַנדפּונקט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג.

פאַר דער רעגירונג, וועלכע פערפאָלגט די טענדענץ צו רעדוצירען דעם בודזשעט איז עס זעלבסט פערשטענדליך, זעהר וויכטיג. ווייל די פּאָזיציע פון אַרבייטסלאָזען־אונטערשטיצונג פערנעהמט אין בודזשעט א חשוב׳ען פּלאַץ, און די דאָזיגע אָבשפּאָרונגען וועלען איהר דערמעגליכען צו פערווענדען דאָס געלד אויף אינוועסטיציעס פאַר פּראָדוקטיווע צוועקען וואָס וועט געבען אַרבייט טויזענדער מענשען, און אפשר וועט זי אויך קענען רעדוצירען די שטייערען וועלכע דריקען אַזוי שטאַרק. אומסטענדס ווערט מען בעפרייט פון מענשען, וואָס דרעהען זיך אַרום אָהן אַרבייט און לאָזען אויף זיך ווירקען מיט ראַדיקאַלע דעסטרוקטיווע לאָזונגען.

די רעגירונג איז אַלזאָ זעהר פּעראינטערעסירט און וואָלט באמת געוואָלט זעהען אַז דער פּלאַן זאָל פערווירקליכט ווערען.

די פאַבריקאַנטען ווידער זאָגען, אַז פאַר זיי קאָן עס אויך האָבען א בעדייטונג. אָבער נישט קיין איבעריג גרויסע.

אמת, דאָס שאַפט א באַזע צו קענען פּראָדוצירען אין די ראַהמען פון דער ספּעציפישער לאַגע און סטרוקטור. דער אַרבייטסלוין וועט נישט זיין טייערער, ווי ביז איצט, ווייל מען וועט צאָהלען פאַר 3 טאָג אַרבייט. וואָס איז אַפילו ווייניג, אַז דער אַרבייטער זאָל זיך קענען נאָרמאַל אויסלעבען.

גענוג אָבער אויף דעם פּרימיטיווסטען און נויטיגסטען, כדי ער זאָל מיט זיין משפחה נישט מוזען הונגערען.

איצט קומט דער שטאַנדפּונקט פון די אַרבייטער, וועלכער זאָגט אַזוי:

אויב ביז היינט איז געווען א געוויסער פּראָצענט פון אַרבייטסלאָזע, האָבען זיי בעקומען אונטערשטיצונג פון דער רעגירונג און אויך די אַרבייטער אָרגאַניזאַציעס האָבען צוגעהאָלפען, כדי די נויט צו פערקלענערען.

די אַרבייטסלאָזע האָבען געלעבט מיט א טרוקען שטיקעל ברויט, קענענדיג זיך קויפען דאָס נויטיגסטע, וואָס עס מוז האָבען א קולטורעלער אַרבייטער, זייענדיג אָבער אין דער האָפנונג, אַז די צייט וועט זיך באַלד ענדערען.

איצט אָבער ביים איינפיהרען פון 3־טעגיגער אַרבייטס־צייט רויבט מען אוועק ביים אַרבייטער די האָפנונג צו קענען לעבען ווידער נאָרמאַל, דאָס איז א שווערער פּסיכאָלאָגישער קלאַפּ, וועלכען מען קען נישט אַזוי לייכט איבערטראָגען.

דאָס ערגסטע איז אָבער דאָס, וואָס דאָס אַריינפיהרען דעם דאָזיגען פּלאַן אין לעבען וועט צווינגען צו א גענעראַלער רעדוקציע פון׳ם לעבענסניוואָ פון׳ם אַרבייטער אויף דער גאַנצער ליניע.

א העלפט פון די ביזאַציטיגע פערדינסטען הייסט צו ווייניג צום לעבען און צופיל צום שטאַרבען נישט א פאַראיבערגעהענדער, נאָר א סטאַבילער צושטאַנד פון מאַנגעל און וועגעטאַציע.

דאָ שטויסט מען זיך שוין אָן אויף א שווערער פּראָבלעם. די ערפאַהרונג לערנט אַז אויב א ווירטשאַפטליכע גרופּע, אין אַלע צייטען, און אַלע לענדער האָט זיך איינמאָל אויסגעקעמפט א קולטורעלען לעבענס־שטייגער וועט זי זיך נישט אַזוי לייכט לאָזען אַראָבדריקען צוריק צו א פּרימיטיווען לעבענס־מצב. מען מוז אָנהויבען לעבען אַנדערש, ווי מען איז געוואוינט. מען מוז זיך אָבזאָגען פון זאַכען, וועלכע מען קען שוין נישט ענטבעהרען און אויף וועלכע מען וויל נישט פערציכטען אין רעזיגנירען.

און דערפאַר איז צו ערוואַרטען א שווערען קאַמף פון דער זייט. די אַרבייטער וואָלטען איינגעגאַנגען אויף א רעדוקציע פון דער אַרבייטס־צייט אויף 6 שעה א טאָג אָבער אָהן רעדוקציע פון אַרבייטס־לוין.

וועלענדיג בעלייכטען די פראַגע פון עקאָנאָמישען ווירטשאַפטליכען שטאַנדפּונקט, קריסטאַליזירט זיך אַרויס א רייה פון נעגאַטיווע מאָמענטען, אויף וועלכע מען מוז זיך גאָר ערנסט אָבשטעלען.

אויב די אינדוסטריע און דער האַנדעל האָט אין די אַרבייטסלאָזע פערלוירען קאָנסומענטען אויף זעמטליכע אינדוסטריע אַרטיקלען, ווייל די אַרבייטסלאָזע אונטערשטיצונג גרייכט קוים צו שטילען דעם הונגער, אַזוי וועט די איצטיגע רעדוקציע, צו אַרבייטען בלויז 3 טעג אין וואָך שאַפען א ריזיגע אַרמעע, וואָס וועט פערדינען בלויז אויף די פּרימיטיווסטע בעדערפענישען און וועט פערלוירען געהן אַלס קאָנסומענטען פאַר דער פּראָדוקציע.

אַזוי וועט מען באַלד ווידער מוזען אָנהויבען קלערען פון ווייטערע רעדוקציעס.

מיט דער בעאַמטען־רעדוקציע פיהלט מען א סיסטעמאַטישע פערקלענערונג פון דער קאָנסומציע און א פערשאַרפונג פון דער אַלגעמיינער ווירטשאַפטליכער לאַגע.

עס איז דערפאַר נויטיג בעצייטענס צו וואָרענען, נישט צו לאָזען זיך אויף דעם וועג פון געפעהרליכע עקספּערימענטען, וואָס קענען האָבען פאַטאַלע פאָלגען פאַר דער גאַנצער בעפעלקערונג.

ווייל קוקענדיג אַביסעל טיפער מוז מען זעהן, אַז די פּערספּעקטיווען זענען נישט קיין פרייגעלדיגע.

עס קענען דראָהען קאָמפּליקאַציעס פון ווירטשאַפטליך־עקאָנאָמיש און אפשר אויך פּאָליטיש סאָציאַלען כאַראַקטער.

פאַרזיכטיג מיט נייע עקספּערימענטען.

יעקב איסטנער

דער פּאָליטישער מאָמענט
די אינטערנאַציאָנאַלע פּאָליטיק „אויף דער רייזע“

די אינטערנאַציאָנאַלע פּאָליטיק איז איצט אויף דער רייזע. די גרעסטע אייראָפּעאישע און אַמעריקאַנישע מלוכה־מענער פאָהרען פון איין הויפּטשטאָט אין דער אַנדערער און טראַכטען וועגען א ישועה פאַר דער קראַנקער ווירטשאַפט אין אייראָפּא, ווערען בעשטעלט דאָקטוירים־קאָנסיליומס אמאָל אין טשעקערס, א צווייט מאָל אין פּאַריז, און ווידעראַמאָל אין לאָנדאָן, דאַן ווידער בערלין. דער אַמעריקאַנישער אויסערן־מיניסטער סטימסאָן טאַפּט אין דערזעלבער צייט דעם דופק פון קראַנקען אין איטאַליען און אין אַנדערע לענדער.

דער ביזאַציטיגער רעזולטאַט פון דעם אַלעם איז די רייזע וואָס דער ענגלישער פּרעמיער מאַקדאָנאַלד האָט געהאַלטען אויף א באַנקעט אין בערלין, מאַקדאָנאַלד האָט געזאָגט, אַז ער ווינשט זיך דאָס דייטשלאַנד און פראַנקרייך זאָלען זיך ווידער טרעפען און אויב ס׳וועט נויטיג זיין זאָל פאַרקומען די בעגעגעניש מיט׳ן אָנטייל פון אַנדערע מלוכות, אַזוי רעדען דיפּלאָמאַטען, אויפ׳ן לשון פון פּשוטע בשר ודמ׳ס, הייסט דאָס, אַז ס׳איז נאָך גאָרנישט אויפגעטון געוואָרען און די פּאָליטיק דאַרף ווייטער פאָהרען אויף דער רייזע.

דאָס רייזען פון די מלוכה־מענער און פון די אינטערנאַציאָנאַלע פּאָליטיקער, בעווייזט דעם פיבער, אין וועלכען אייראָפּא בעפינדט זיך, ס׳איז נישט פערהאַן קיין צייט צו זיצען אינדערהיים און וואַרטען אויף נאָרמאַלע צווישען־מלוכהשע אונטערהאַנדלונגען. די ישועה דאַרף קומען באַלד, ווייל אַנדערש דראָהט די געפאַהר פון א צוזאַמענברוך, דעריבער פאָהרט מען, קומט מען אויף איין אָרט און מען פיהרט גאָרנישט אויס, פאָהרט מען שוין ווייטער מיט דער האָפנונג, אַז אפשר אַנדערשוואו וועט יאָ געלונגען.

באַלד אין אָנהויב איז געקומען די קאָנפערענץ צווישען די דייטשע און ענגלישע מיניסטאָרען אין טשעקערס, דאָס איז נאָך געווען פריהער, איידער מ׳האָט נאָך גערעדט הויך וועגען מאָראַטאָריום און וועגען קרעדיטען קורצטערמיניגע אָדער לאַנגטערמיניגע, ס׳איז אָבער קיין שום ספק נישט, אַז שוין דעמאָלט זענען די אַלע ענינים גענוי אַדורכגערעדט געוואָרען, אַז שוין דעמאָלט האָבען די דייטשע פּאָליטיקער געוואוסט און וואָס ס׳וועט בעשטעהען די הילף מצד אַמעריקא, ענגלאַנד אַליין האָט אָבער גאָרנישט געקענט העלפען, ווייל נישט זי איז דער באַנקיר פון דער וועלט, גראָד פראַנקרייך וועלכע האָט געגענזעצליכע פּאָליטישע אינטערעסען מיט דייטשלאַנד, אָהן פראַנקרייך האָט נישט געקענט זיין קיין שנעלע פינאַנציעלע הילף פאַר דייטשלאַנד, מען איז דעריבער געווען ממש געצוואונגען צו שיקען די דייטשע מיניסטאָרען קיין פּאַריז הגם דער דאָזיגער וויזיט איז פאַר די דייטשע מיניסטאָרען נישט געווען קיין אַנגענעהמע, די דייטשען האָבען געוואוסט, אַז זיי וועלען אין פּאַריז הערען ביטערע ווערטער, זיי האָבען געוואוסט, אַז בעת זיי קומען בעטען געלד וועט מען זיי שטעלען פּאָליטישע בעדינגונגען, אויף וועלכע זיי וועלען נישט קענען איינגעהען ערשטענס צוליב פּרעסטיזש־פראַגע און צווייטענס צוליב די אינערליך־פּאָליטישע לאַגע אין דייטשלאַנד, און אַזוי איז טאַקע געווען, פראַנקרייך האָט אָפען ערקלערט, אַז אויב זי וועט געבען געלד וויל זי זיין זיכער, אַז דייטשלאַנד וועט דאָס נישט אויסנוצען צו בעוואָפנונג אָדער צו שטעלען פערשידענע פּאָליטישע פאָדערונגען פון אינטערנאַציאָנאַלען כאַראַקטער, האָט מען פערלאַנגט פון דייטשלאַנד אַנשטאָט דעם פינאַנציעלען מאָראַטאָריום וואָס מ׳גיט איהר א פּאָליטישען מאָראַטאָריום, האָט זיך דייטשלאַנד נישט געקענט דערויף דעצידירען און די קאָנפערענץ איז איבערגעטראָגען געוואָרען קיין לאָנדאָן מיט׳ן אָנטייל שוין פון אַנדערע מלוכות, גוטע פריינד הייסט עס פון ביידע צדדים וועלכע האָבען געוואָלט ברענגען צו א גינסטיגען רעזולטאַט, אָבער אויך לאָנדאָן האָט זיך געענדיגט מיט דעמזעלבען, פראַנקרייך איז פון איהרע פאָדערונגען נישט אָפּגעשטאַנען, דייטשלאַנד האָט נישט נאָכגעגעבען.

האָבען די אינטערנאַציאָנאַלע פּאָליטיקער נישט געוואָלט איבעררייסען די פעדים פון די אונטערהאַנדלונגען און ס׳איז אויסגענוצט געוואָרען דער אומשטאַנד וואָס נאָך טשעקערס איז אָנגעזאָגט געוואָרען א בעזוך פון די ענגלישע מיניסטאָרען אין דייטשלאַנד און מאַקדאָנאַלד מיט הענדערסאָנען זענען געפאָהרען קיין בערלין, כדי ווייטער צו האַלטען דעם קאָנטאַקט צווישען די אייראָפּעאישע מלוכה־מענער.

ענגלאַנד וואָלט זיך זיכער נישט אַזוי שטאַרק געריסען דעם ספּאָדעק ווען ס׳שטעהט נישט אין קאָן איהרע אייגענע אינטערעסען. די פינאַנציעלע לאַגע פון ענגלאַנד איז די לעצטע צייט פיל שוואַכער געוואָרען, דער גאָלד־אָפּפלוס פון ענגלאַנד, ווערט וואָס אַמאָל שטאַרקער, אַזוי אַז די ענגלישע באַנק איז געצוואונגען געוואָרען זיך צו ווענדען קיין פראַנקרייך וועגען א הלוואה פון 20 מיליאָן פונט שטערלינג, פראַנקרייך זאָגט נישט אָפּ, אָבער קווענקעלט זיך כדי צו האַלטען אין שאַך ענגלאַנד און אויסנוצען זי ביי עווענטועלע ווייטערדיגע אונטערהאַנדלונגען. ס׳איז געקומען אַזוי ווייט, אַז ווי מען שמועסט האָבען די ענגלישע פינאַנציעלע אויטאָריטעטען געזאָלט ערקלערען, אַז אויב ענגלאַנד וועט נישט בעקומען די 20־מיליאָניגע הלוואה פון פראַנקרייך וועט זי זיין געצוואונגען, כדי זיך אַליין צו ראַטעווען, צוריקצוציהען די קורצטערמיניגע קרעדיטען פון דייטשלאַנד.

דערווייל האָט זיך דער גאַנצער פּלאָנטער נישט געריהרט פון אָרט, אומעטום איז שלעכט, זעהר שלעכט, די אינטערנאַציאָנאַלע פּאָליטיק איז דערווייל „אויף דער רייזע“.

„א זיג פון ענגלאַנד איבער אַמעריקא“
אָפּגעשוירען די שעפסען, געמאַכט וואָל און אויפגענעהט א אַנצוג — אַלץ אין דריי און א האַלבע שעה

ענגלאַנד האָט געהאַט א זיג איבער אַמעריקע“ און ענגלאַנד שטאָלצירט דערמיט. גאַנצע דריי און דרייסיג יאָהר האָט ענגלאַנד געוואַרט אויפ׳ן טאָג, ווען זי וועט קענען זאָגען צו אַמעריקע: „מיר האָבען אייך איבערגעשטיגען אין שנעלקייט“. און דער טאָג איז געקומען. אַמעריקע וועט שוין מעהר נישט קענען זיך בערימען, אַז זי איז די שנעלסטע לאַנד אין דער וועלט, אַז אַלץ געהט נאָר ביי איהר מיט׳ן „האָרי־אַפּ“, ווייל ענגלאַנד האָט געצייגט דער וועלט, אַז זי איז נאָך אויף הונדערט פּראָצענט שנעלער, ווי אַמעריקע.

און די, וואָס האָבען געראַטעוועט ענגלאַנד׳ס כבוד, זענען נישט קיין פּאָליטיקער, נישט קיין דיפּלאָמאַטען, נישט קיין וויסענשאַפטס־מענער און גאָר נישט קיין ספּאָרטלייט, נאָר אַזעלכע איינפאַכע אַרבייטער, ווי שפּינער, וועבער, שניידער און פּרעסערס, פון וועלכע די וועלט הערט זעהר זעלטען. דער קעניג פון ענגלאַנד האָט זיי געשיקט א בעגריסונגס־טעלעגראַמע, און אין נאָמען פון ענגלישען פאָלק האָט ער זיי בעדאַנקט פאַר דעם, וואָס זיי האָבען געראַטעוועט דעם נאָמען פון ענגלאַנד, און געצייגט דער וועלט, וואָס ענגלענדער קענען אויפטון, ווען זיי ווילען.

מיט דריי און דרייסיג יאָהר צוריק האָט א געוויסער טאָמאַס קיסטאָן, פון סטעיט פּענסילוואַניאַ, איבעראַשט די וועלט דערמיט, וואָס ער האָט אין זעקס שטונדען מיט פיר מינוט בעוויזען אָפּצושערען די וואָל פון עטליכע שעפסען, עס אויסשפּינען און אויסוועבען אין א שטיקעל געוואַנט און מאַכען דערפון א אָנדענק פאַר זיך. ער האָט עס געטון צוליב א וועט; און דאָס איז דאַן געווען די גרעסטע איבעראַשונג פאַר אַלע טוך־פאַבריקאַנטען און שניידער פון דער וועלט. און כאָטש טאָמאַס קיסטאָן איז געווען א געבוירענער ענגלענדער, א טוך־פאַבריקאַנט פון בראַד־פאָרד, וועלכער האָט עמיגרירט קיין אַמעריקע און האָט זיך דאָרט נאַטוראַליזירט, האָט אָבער אַמעריקע דעם ערפאָלג צוגעשריבען צו זיך און זיך בערימט, אַז קיינער קען נישט איבערשטייגען אַמעריקע אין שנעלקייט.

לעצטענס האָבען די ענגלענדער בעשלאָסען צו פּרובירען ברעכען דעם רעקאָרד פון טאָמאַס קיסטאָן און ווייזען אַמעריקע, וואָס ענגלאַנד קען. די ערשטע פּראָבע איז געמאַכט געוואָרען, און אַן ענגלישער טוך פאַבריקאַנט פון בעטלי צוזאַמען מיט א שניידער־פאַבריק פון לידז, האָבען בעוויזען אין דריי שטונדען מיט 20 און א האַלבע מינוט, אַרונטערצונעמען די וואָל פון שעפסען, וואָס האָבען זיך געפּאַשעט אויפ׳ן פעלד, עס פערוואַנדלען אין געוואַנט און מאַכען דערפון אַן אַנצוג פאַר דעם ענגלישען לייבאָר מיניסטער דזש. ה. טאָמאַס.

דינסטאָג, דעם 23־טען יוני 8.50 אינדערפריה האָבען צעהן וואָל־שערער אַריינגענומען אין די הענט צעהן שעפסען, פון וועלכע זיי האָבען גענומען שערען די וואָל. און 27 מינוט נאָך צוועלף איז שוין די אָפּגעשוירענע וואָל געווען פערוואַנדעלט אין א ראָק, א וועסט און א פּאָר הויזען, גרייט אַוועקגעשיקט צו ווערען קיין לאָנדאָן צו דזש. ה. טאָמאַס, ווען דער לעצטער קנעפּעל איז איינגענייהט געוואָרען אין דעם היסטאָרישען קאָסטיום האָט דער לאָרד־מעיאָר פון בראַדפאָרד אַרויסגעשיקט צוויי טעלעגראַמען, איינע צום אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדאָר אין לאָנדאָן, אַז ענגלאַנד האָט איבערגעשטיגען דעם קיסטאָן־רעקאָרד מיט צוויי שטונדען 43 מינוט, און א צווייטער צום קעניג. דער קעניג האָט געשיקט א לענגערען ענטפער, גראַטולירענדיג די פאַבריקאַנטען און די אַרבייטער מיט זייער גרויסען ערפאָלג.

ביים פערוואַנדלען די וואָל אין א מלבוש אין קנאַפּע דריי און א האַלבע שעה, זענען געווען בעשעפטיגט נישט ווייניגער ווי 94 אַרבייטער, און 48 פון זיי זענען געווען בעשעפטיגט בלויז מיט׳ן אויפנעהען דעם אַנצוג. זיבען פערזאָן האָבען צוגעשניטען, פינף אַרבייטער האָבען געמאַכט די הויזען, אַכצעהן שניידער האָבען געמאַכט דעם ראָק, פינף האָבען געמאַכט דעם וועסטעל, זעקס פּרעסערס זענען געשטאַנען בלויז ביים פּרעסען די פערשידענע טיילען, און זיבען יונגע מיידלעך האָבען איינגענעהט קנעפּלעך. אויף אַזוי פיל בעזונדערע טיילען איז איינגעטיילט געוואָרען די אַרבייט פון מאַכען איין אַנצוג כדי צו ווייזען אַמעריקע אַז ענגלאַנד איז נישט הינטערשטעליג אין שנעלקייט, אין מאָדערנע מעטאָדען פון אינדוסטריע.

ביים מאַכען דעם היסטאָרישען אַנצוג פון דעם מאָמענט ווען מען האָט אַוועקגעלעגט די צעהן בעוואַקסענע שעפסען אויף צעהן אָנגעשטאָפּטע זעק די צו שערען, ביז׳ן מאָמענט ווען א יונגע פערצעהן יאָהריגע מיידעל האָט איינגענעהט דעם לעצטען קנעפּעל אין ראָק, זענען געשטאַנען די גרעסטע מאַגנאַטען פון דער ענגלישער קאָמערץ און אינדוסטריע, ווי אויך איינינגע פון די גרעסטע פיהרער פון דער ענגלישער טרעיד־יוניאָן בעוועגונג, און זיי האָבען נאָכגעפאָלגט יעדע בעוועגונג פון יעדען אַרבייטער און אין יעדען בעזונדערען טייל. צווישען די טרעיד־יוניאָן פיהרער האָט זיך אויך געפונען דער אַלטער אַרבייטער־פיהרער און סאָציאַליסטישער דעפּוטאַט בען טוילנער.

די לאָרד־מעיאָרס און מעיאָרס, די דירעקטאָרען און געסט, זענען דאַן אַוועק אַלע צוזאַמען אין א דערבייאיגען האָטעל צו פייערען ביי א פלעשעל ווין דעם „זיג איבער אַמעריקע“. די אַרבייטער האָבען טאַקע אויפ׳ן שטעל אָפּגעהאַלטען א מיטינג צווישען זיך און האָבען בעשלאָסען א צווייטען אַנצוג.

עס איז אויך בעשטימט געוואָרען, אַז נישט דיזעלבע מענשען און נישט אין דיזעלבע פאַבריקען זאָל מען דעם צווייטען אַנצוג מאַכען, נאָר אין אַן אַנדער וועב־פאַבריק, און אין אַן אַנדער שניידער־פאַבריק, כדי צו זעהען, וואָס די אַנדערע אַרבייטער און די אַנדערע פאַבריקען קענען אויפטון. עס איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז דעם צווייטען זאָל מען מאַכען נישט אין בעטלי, נאָר אין האַדערספילד, א שטעטעל לעבען לידז.

אויף מאָרגען, מיטוואָך, דעם 24־טען יוני האָט מען אָפּגעשוירען צוועלף שעפסען, און פון דעם מאָמענט, ווען די שערער האָבען [illegible] צו די שעפסען, ביז מען האָט אַרויסגעגעבען א פאַרטיגען אַנצוג האָט געדויערט נישט מעהר ווי צוויי שטונדען, 9 מינוט מיט 46 סעקונדען, אַנשטאָט 94 פּערזאָן, וואָס האָבען געאַרבייט ביים ערשטען אַנצוג, האָבען דאָ געאַרבייט הונדערט מיט פיר, אָבער מען האָט געשאַפען א נייעם רעקאָרד פון צוויי מיט א פערטעל שטונדע.

דאָס איז דער מאָדערנער פּראָגרעס פון אינדוסטריע און אַרבייט; און ענגלאַנד איז שטאָלץ מיט איהרע וועבער און שניידער. עס ווערט געשאַצט, אַז מאַכען דעם ערשטען אַנצוג האָט געקאָסט אַרום הונדערט פונט שטערלינג (פינף הונדערט דאָלאַר), און דער צווייטער האָט געקאָסט מיט הונדערט דאָלאַר מעהר.

י. פיין

לאדז, 31 יולי 1931

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 31 יולי 1931

עס צאהלט זיך נישט...

פון לעא העניג

דאס וואס דער שכל הישר און דער גוטער ווילען האבען נישט געקענט אויפטון, וועט מיט דער צייט, און גאר גיכען אפשר — אויפטון די נויט... דער לעצטער שווערער קריזיס אין דייטשלאנד איז דער ערשטער שריט דערצו. אלע כמעט ציוויליזירטע פעלקער פיהלען און זעהען אז זיי ווילען זיך אליין ראטעווען פון באנקראט.

ס'איז באמת טראגיש און פאטעטיש דאס געיעג פון די אלע „בעכטיגע" ביטערע שונאים דייטשלאנדס זי צו ראטעווען אין דער לעצטער מינוט...

נישט מחמת גוטסקייט און איידעלקייט, נישט מחמת אידעאליזם און רייגער מענשליכקייט נאר צוליב די אייגענע אינטערעסען, ציטערענדיג פאר דער אייגענער הויט.

ביי די אויערען ממש וויל מען אויפשטעלען אצינד דעם פאלענדיגען ריז דורך מאראטאריומס, דורך הלוואות... געווערנליך שטעהען נאך אויפ'ן וועג פערשידענע פאליטישע טעמים. פראנקרייך בעזונדער פאדערט נאך געוויסע גאראנטיעס.

אבער אויך די אלטע נאציאנאל־פאליטישע מניעות וועלען אבגעווענדעט ווערען „אין דער לעצטער מינוט פון דער עלפטער שעה" און מען וועט ווי עס איז דייטשלאנד דערוויילע ראטעווען, אויב די אנדערע פעלקער וועלען נישט וועלען אריינפאלען אין דעם זעלבען תהום, וועלכער שטע[illegible] דראהענד אפען פאר זיי.

„נויט איז דער בעסטער רבי".

און אונטער'ן ביינערגען טייטעל פון דער ביטערער נויט הויבען אן די ציוויליזירטע פעלקער לערנען און פערשטעהען.

ערשטענס, אז מלחמות צאהלען זיך שוין נישט: אין די אמאליגע צייטען זענען מלחמות געווען גוטע ביזנעס. בעזונדערס פאר די זיגער. פון מלחמות פלעגט מען רייך ווערען: קריגען נייע מארקען, נייע לענדער; היינט די שווערע צינזען און די זאק־רויב...

היינטיגע מאדערנע מלחמות צאהלען זיך שוין נישט. מעהר ווי א פאר יאהר „פראספעריטי" ברענגען זיי שוין מעהר נישט.

און דער זיגער איז נישט פיל „בעסער אב" ווי דער בעזיגטער. דאס האט בעוויזען די לעצטע וועלט מלחמה; דאס לערנט אונז [illegible] אצינד דער איצטיגער קריזיס אין דייטשלאנד: אלע מוזען העלפען דעם בעזיגטען, דעם געוועזענעם שונא, כדי מען זאל פון איהם עפעס כאטש דורך האנדעל געווינען און כדי מען זאל מיט איהם צוזאמען נישט אונטערגעהען...

מלחמות צאהלען זיך שוין נישט. זיי זענען נישט שוין גארנישט ראמאנטיש נאר זיי זענען שוין אויך גאר שלעכטע ביזנעס.

און מלחמות וועלען אונטערגעהען נישט ווען מען וועט דערזעהען, אז זיי זענען נישט שעהן און בארבאריש נאר ווען אלע פעלקער וועלען דערזעהען אז זיי צאהלען זיך שוין נישט.

און אויך אונזער אלט מאדישער נאציאנאליזם צאהלט זיך שוין נישט...

וואס איז די פעולה ווען מען בעזינגט שויז די אייגענע נאציאנאלע מעלות און חסרונות; ווען מען לויבט ביז'ן זיבטען הימעל די אייגענע הימלען און מען האלט הייליג די פאהנען און מען פאהרט אויף פאראדען מיט די נאציאנאלע שווערדען — ווען די אלע הימנען און פאטריאטישע פאראדען מוזען פיהרען צו ארבייטסלאזיגקייט, צו שלעכטע ביזנעס — צו באנקראט.

נאציאנאליזם צאהלט זיך שוין נישט, ווייל די וועלט ווערט טעכניש אלץ קלענער. די בעגריפען פון ווייט און נאהענט פערלירען זייער אמאליגע ווערט און בעדייטונג. קאפיטאל און האנדעל ווערען אלץ אינטערנאציאנאלער; פערוויקעלט איינער אינם צווייטען, אפהענגיג איינער פונ'ם צווייטען. מעגען ווי בעוואכט זיין די נאציאנאלע גרעניצען, רופט זיך אבער שרעקליך אב א קראך פון איין גרויסער באנק אינ'ם צווייטען דריטען און פערטען לאנד. דאס אייגענע מיט גרויסע שטרייקען.

זעהען טאקע אלע ציוויליזירטע פעלקער אלץ מעהר און מעהר איין אז די נאציאנאלע ארמעען און בעוואפנונג זענען נאר א איבעריגע און אומזיסטע הוצאה, וועלכע וועט קיינמאל קיין הנאה נישט ברענגען.

עס וואקסט אויך, איבעראל, אין יעדער קולטורעלער געזעלשאפט דאס בעוואוסטזיין אז אויך די אלטע טראדיציאנעלע קאלאניאלע און [illegible] פאליטיק צאהלט זיך שוין נישט.

די וועלט ליידט אצינד פון איבער־פראדוקציע און פון צו ווייניג געברויך — איז [illegible], פרעגט מען זיך נישט פיל גלייכער און ביזנעס־מעסיגער די הונדערטער מיליאנען פערשקלאפטע אונטערטעניגע הונגעריגע און נאקעטע כינעזער און אינדיאנער צו מאכען פאר ציוויליזירטע געברויכער און קויפער?

וועלע! די פראפיטען נישט ווערען פיל פיל גרעסער ווען די אלע אבגעשטאנענע [illegible] וועלען ווערען פרייע זעלבסטשטענדיגע און ציוויליזירטע געברויכער ווי די פראפיטען וואס נאר איינצעלנע, ס'רוב, מאגנאטען האבען אצינד פון זייער „ביליגער ארבייט"? מענשליכקייט, יושר, — דאס איז גארנישט. ס'וועט אבער פראסט פשוט ב[illegible] זיך צאהלען ווען די אלע פערשקלאפטע ראסען [illegible] ווערען פריי[illegible] זעלבסטשטענדיג.

שוין מיט קליידער אליין און מיט די אנדערע עלעמענטארסטע נויטווענדיגקייטען צו פערזארגען די הונגעריגע מענשען — וואס פאר א גאלדענע עפאכע פון פראספעריטי און [illegible] וועט דאס ברענגען דער ציוויליזירטער ווייסער מענשהייט.

און אז די איצטיגע מלחמות [illegible] און קאפיטאל צאהלען זיך נישט און מוזען ברענגען צו רעוואלוציעס און חורבות — איז שוין אויך קלאר אפילו די קאנסערוואטיווסטע טיילען פון דער היינטיגער געזעלשאפט. אזעלכע באמת גרויסע אינדוסטריאליסטען ווי ראטענו'י, פארד, מאנד, האבען עס פערשטאנען.

עס איז נישטא היינט קיין איין קאנסערוואטיווע רעגירונג וואס זאל נישט זיין געצוואונגען צוצוזעהן מעהר ווייניגער קאנסטרוקטיוו צו דער פראגע, ווייל עס צאהלט זיך שוין פאר קאפיטאל צו מאכען שותפות מיט דער ארבייט.

מיט איין ווארט: עס צאהלט זיך שוין די הערשענדע עלעמענטען פון אונזער געזעלשאפט אריבערצוקוקען צו דעם געבאטען לאנד פון וועלכען עס האבען אמאל געחלום'ט בלויז וויזיאנערען און אידעאליסטען.

די אלטע אידעאלאגיעס בעגריפען און אינסטיטוציעס האלטען זיי נאך, צו אבער די נויט צווינגט און שטויסט צו א נייע און בעסער לעבען.

צושטערען און ברעכען צאהלט זיך שוין נישט, עס פיהרט צו א אלגעמיינעם באנקראט.

איז שוין די מענשהייט ממילא געצוואונגען אלץ קאנסטרוקטיווער צו ווערען.

וואס דער שכל הישר און אידעאליזם האבען נישט געקענט אויפטון, בעווייזט די ביטערע נויט.

וויטאמינען

(מעדיצינישע שמועסע)

פון דר. א. שטילמאן

וויטאמינען, וויטאמינען און וויטאמינען!

דאס דאזיגע ווארט איז דער העלד פון טאג. אלע רעדען וועגען וויטאמינען, און אלעס ווערט געשאצט לויט וויטאמינען. און ווער ווייסט, צי שפעטערדיגע היסטאריקער, וואס וועלען פ[illegible]ען און שטודירען די קולטורעלע אייגענשאפטען פון דעם מענשען פון אונזער צייט, וועלען, ווען עס איז נישט אריינשרייבען אין דער וועלטס־געשיכטע — דאס איז געווען דער פעריאד פון וויטאמינען.

ווער זענען זיי, אט די וויטאמינען? וואס שטעלען זיי מיט זיך פאר? וואס פאר א ראלע שפילען זיי אין אונזער לעבען — אט אויף די אלע פראגען מוזען מיר געפינען א צופרידענשטעלענדען ענטפער. מיר לעבען אין א צייט פון לייזען און וויסען, און דארפען שטענדיג פרובירען צו פערבינדען און בעהעפטען אונזער בעוואוסטזיין, מיט אלע איינצעלהייטען פון טאג־טעגליכען לעבען, און קיין זאך נישט אקצעפטירען בלינדערהייט.

אויך דא, אין פאל פון וויטאמינען, וועלכע האבען זיך פלוצלינג בעוויזען אויף דער ביהנע פון אונזער לעבען, אלס וויכטיגע און אונבעדינגטע עלעמענטען, וואלט נישט געשאדט, מיר זאלען, מיט אונזער פולסטען רעספעקט און דאנקבארקייט צו זיי א פרעג טון: ענטשולדיגט וויטאמינען, ווער זייט איהר?

מען האט זיך איבערצייגט, אז אלע נאטירליכע דערשיינונגען און מעגליכע קאמבינאציעס פון פערשידענע שטאפען און עלעמענטען, ווערען דורכגעפיהרט אונטער דער ווירקונג פון אנ'אונבעגרייפבארער און מיסטעריעזער קראפט, וואס איז אין דער וויסענשאפט בעקאנט אונטערן נאמען — קאטאלין.

מיר וועלען גלייך ברענגען א פאר ביישפילען, וואס וועלען אונז בעלויכטען דעם דאזיגען ענין, אמוועניגסטען, אין זיינע הויפט־שטריכען. לאמיר זיך פארשטעלען אלע טיילען פון א טיש: א דעק, פיר הילצערנע, אויסגעהאקטע פיס, די טיש־קעסטלעך, שרייפלעך א.א.וו. די אלע טיילען קענען קיינמאל דעם טיש [illegible] צוזאמענשטעלען, ביז עס קומט נישט א קראפט אין דער פארם פון מענשליכען דער שפייז, וואס מיר נעמען אין זיך אריין, צו פערצופאסען איינער צום צווייטען, און פארמירען דעם טיש.

בעטראכטענדיג נאכדעם דאס שטיקעל מעבעל קענען מיר אין דעם דערקענען יעדער טייל בעזונדער, חוץ דער קראפט, וואו אהין [illegible] האט דער ציל קיינמאל נישט געקענט דערגרייכט ווערען. די זעלבע דעק, די זעלבע פיס, טיש־קעסטלעך, שרייפלעך א.א.וו. נאר אנדערש קאמבינירט. און די קראפט, וואס האט די הויפט־ארבייט געטון, איז פון איהר קיין זכר נישטא. זי קומט נישט אריין אין דעם צוזאמענשטעל פון דער ניי־געשאפענער זאך.

אט דער סארט קראפט ווערט אנגערופען — קאטאלין.

צוויי טויזענט יאהר האט גענומען ביז די מעדיצין האט זיך דערגריבעלט צום פונדאמענט פון מענשליכער דערנעהרונג. מען האט פעסטגעשטעלט אז אונזערע שפייזען ענטהאלטען אין זיך דריי הויפט עלעמענטען, פעטס, צוקער, און פראטעין, (דאס לעצטע איז דער הויפט־עלעמענט פון פלייש). שפעטער האט מען צוגעגעבען נאך צוויי — וואסער און מינעראלען, וואס געפינט זיך כמעט אין אלע נארהאפטע שטאפען.

עס האט אנגעהויבען קלאר צו ווערען, אז בלויז די הויפט־דערנעהרונגס־עלעמענטען, זענען נישט צופרידענשטעלענד פאר'ן לעבע[illegible] ארגאניזם, עס מוז אויך זיין א קראפט, וואס זאל בעווע[illegible] יעדער שפייז, וואס מיר נעמען אין זיך אריין, צו פערנאנדערלייגען זיך און צוריק קאמבינירען, לויט די נויטען און בעדערפנישען פון קערפער. מען האט אן געהויבען צו בעגרייפען, אז פעטס, צוקער, פראטעין, מינעראלען און וואסער זענען די פו[illegible]ער־געווארפענע טיילען פון טיש, וואס ליגען און ווארטען ביז א זייטיגע קראפט זאל קומען און קאמבינירען.

עס האט זיך דעריבער געשאפען א שפאגעל נייער בעגריף וועגען דער מענשליכער דערנעהרונג, וועלכער בעשטעהט אין פאלגענדעס.

אלע שפייזען ווערען פונאנדערגעטיילט אין דריי קאטעגאריעס, לויט די ראלען וואס זיי שפילען אין דעם מענשליכען לעבען. די ערשטע קאטעגאריע נישט אנגערופען — קאלארישע ד.ה. זי שליסט אין זיך איין אזעלכע שטאפען, וואס גיבען היץ דעם ארגאניזם, און דאס זענען פעטס און צוקער. די צווייטע קאטעגאריע ווערט אנגערופען — די פלאסטישע, און ענטהאלט אין זיך אלע דערנעהרונגס־עלעמענט פון פעריכטען און גאנץ מאכען דעם ארגאניזם, ווען דאס איז נויטיג, און דאס זענען פראטעין און מינעראלען, און אין דער דריטער קאטעגאריע קומען אריין די נאך נישט אויסגעפונענע, מיסטעריעזע און אומבעדינגט נויטיגע שטאפען. וואס שטעלען מיט זיך פאר די קאמבינירונגס קראפט, די דיריגירענדע מאכט, אדער דעם קאטאליז פון אלע לעבענס־פונקציעס.

און ווידער האט מען געקנייטשט די שטערנס און געבראכען די מוחות איבער דעם נייעם רעטעניש, וואס איז דאס פאר א קראפט, צי איז זי איינע, אדער צי זענען זיי א סך? פון וואנען קומען זיי, און וואס איז זייער געדאנק פון זיין? — די אנשטרענגונג צו פערענטפערען די דאזיגע פראגען, האט געבראכט צו דער דערפינדונג פון וויטאמינען.

אין יאהר 1913 האט א פוילישער געלערנטער מיט'ן נאמען קאזימיר פונק, דערקלערט דער גאנצער וועלט, אז איהם איז געלונגען צו איזאלירען, אפצוזונדערן איינציגע שטאפען, וואס ענטהאלטען אין זיך די געהיימע עלעמענטען. וואס שפילען די ראלע פון קאטאליז אין דער מענשליכער דערנעהרונג, און ער האט זיי אנגערופען — וויטאמינען.

דאס דאזיגע ווארט איז צוזאמענגעשטעלט פון צוויי ווערטער: וויטא, וואס מיינט אין לאטיין — לעבען. און — אמין, וואס מיינט דער קלענסטער טייל. וואס קומט אלס רעזולטאט פון דער [illegible]דערלייגונג פון די פראטעאינען, בשעת זיי מארשירען דורך דעם פערדייאונגס אפאראט פון מענשען.

די פארשונגען אויף דעם געביט זענען געווארען זעהר אקטיוו. מען האט זיך, אין משך פון א קורצער צייט, ארומגעזעהען, אז וויטאמינען זענען פאראן זעהר א סך; ווארשיינליך, פאר יעדער קלענסטער ארגאנישער פונקציע — א בעזונדערער וויטאמין. מען האט פרובירט צו שטודירען יעדען איינעם פון זיי. דער פאקט, אבער, אז דא האנדעלט זיך נישט וועגען א שטאף, ווי צוקער, פעטס, אדער פראטעאין, וואס מען קען נאכפאלגען און זעהן אין וואס עס ווערט פערוואנדעלט, נאר וועגען א קראפט א מין ענערגיע, וואס מען קען נישט נאכפאלגען, מאכט אונמעגליך פעסטצושטעלען דעם דאזיגען עלעמענט, דאס איז די נשמה פון יעדען מיקראסקאפישען קערפערעל, וואס בעטייליגט זיך אין דער דערנעהרונג פון אונזער ארגאניזם.

עס איז געלונגען, אין א געוויסער מאס, פעסטצושטעלען אין וואס פאר א שפייזען, און אפילו אין וועלכען טייל פון זיי, עס געפינען זיך, אממעהרסטען, די אדער יענע וויטאמינען, ארויסבעקומען זיי פון דארט קען מען דערוויילע נישט. דעריבער ווייס מען נאך ביז היינטיגען טאג נישט זייער כעמישען צוזאמענשטעל. מען ווייס נאר די ווערט און ראלע, וואס געוויסע וויטאמינען שפילען אין אונזער לעבען, און וואו זיי געפינען זיך אממעהרסטען, אבער איזאלירען זיי, און שטודירען זיי דירעקט, האט מען נאך ביז איצט נישט בעוויזען צו טון.

ווי די זאך זאל נישט זיין, האט מען דערווייל פעסטגעשטעלט די עקזיסטענץ פון פינף גרופעס פון וויטאמינען, וועלכע מען האט, טאקע צוליב דעם ווייל מען ווייס נישט זייער אינטימען געבוי. אנגערופען לויט די בוכשטאבען פון אלף־בית.

דער וויטאמין — א — אדער „איי" געפינט זיך אממעהרסטען אין דער לעבער און נירען פון חיות, און אויך אין אנדערע פליישיגע שפייזען. די אויפגאבען פון דעם דאזיגען וויטאמין איז צו פראוידירען דעם פראצעס פון וואקסען און ענטוויקלונג. ער בעזיצט א גרויסען ווידערשטאנד געגען היץ און ווערט נישט פערניכטעט בשעת דעם פרעגלען, בראטען אדער קאכען פון אונזערע מאכלים.

דער וויטאמין — ב — אדער „בי" געפינט זיך אממעהרסטען אין די דינינקע הייטלעך פון קערנער, ווי רייז, קארן, ווייץ א. אז. וו. און אויך כמעט, אין אלע גרינסען, דער דאזיגער וויטאמין איז נויטיג פאר א גוטער און נארמאלער פונקציאנירונג פון די נערווען, מען האט בעמערקט, אז אין די לענדער פון עקסטרעמען אריענט, כינע, יאפאן א. אז. וו. וואו מען דערנעהרט זיך מיט רייז און אנדערע קערנער, ענטוויקעלט זיך אנ'עפידעמיע פון א ספעציעלער נערוועז קראנקהייט. וואס ווערט אנגערופען „בעריבערי" א מין פאראליטש פון הענד און פיס), אזוי שנעל ווי מען עסט די קערנער צו פיל ענטבלויזטע פון זייערע העמדלעך.

דער וויטאמין — ס — אדער „סי". געפינט זיך אין אלע פרוכטען און גרינסען דער דאזיגער וויטאמין איז א אונבעדינגט נויטיגער פאקטאר, פאר לעבענס לוסטיגקייט און אלגעמיינער שטייפקייט אין ארגאניזם, אין פאל פון א דעפיציט אין דעם וויטאמין „סי", ענטוויקעלט זיך א מאדנע קראנקהייט מיט'ן נאמען — סקארבוט, וועלכע שוואכט אפ דעם מענשען (אממערסטען קינדער) ביז צו אנ'עקסטרעמער שוואכקייט. די בלוט אדערען עפענען זיך ארום אלע ביינער, פערוואנדלענדיג דעם גאנצען קערפער אין אנ'אויסגעוויקטער דעפארמירטער מאסע, פון וועלכער עס טריפט דאס בלוט, ספעציעל פון מויל און יאסלעס.

דער וויטאמין — ד — אדער „די", איז דער פאפולערסטער, ער געפינט זיך אמערסטען אין פיש־אויל, און קאנטראלירט די פארמירונג פון סקעלעט. דער דאזיגער וויטאמין איז נויטיג אין פערלויף פון דעם גאנצען לעבען פון מענשען. ווייל א דאנק איהם ווערט אנגעהאלטען די סאלידקייט פון אונזערע ביינער. אין פערלויף פון די פעריאדען פון וואוקס און פיזישער ענטוויקלונג, ווערט דעריבער, בעזונדערס, רעקאמענדירט פיש־אייל און אין א גאנץ היבשער דאזע. פאר דערוואקסענע מענשען איז דאס נישט נויטיג, ווייל דער וויטאמין „די" געפינט זיך אויך אין אנדערע נארהאפטע שטאפען, ווי פוטער, פרוכט און אייניגע גרינסען.

שוין גאר לעצטענס, האט מען געפינען א פינפטען וויטאמין, וועלכער געפינט זיך אין אלע פעטקייטען, און האט, ווי מען דענקט, צו [illegible] איבער די מעהרונגס פעהיגקייטען פון מענשען. מען שטעלט זיך פאר אז א דעפיציט אין דעם דאזיגען וויטאמין קען פעראורזאכען סטעריליטעט, אדער אומפעהיגקייט צו האבען קינדער.

—=:)O(:=—

מאשין האט ארויסגעשטויסן דעם מענשען

פון ש. י. סטופניצקי

די וועלט איז צוטרייסלט און אויפגערודערט. מיליאנען מענשען געהען ארום ארבייטסלאז. עס שיטען זיך באנקראטען פון אלע זייטען. די גרעסטע פירמעס צאהלען נישט. די געריכטען זענען פערווארפען מיט בקשות פון פאבריקאנטען און אינדוסטריעלער וואס בעטען זיך מען זאל זיי טון די טובה און ערקלערע עפענטליך, אז זיי זענען היגטערשטעליג, אז זיי זענען אביונים. פון וואנען נעהמט זיך דער אלגעמיינער דלות, ווער האט עס בעוויזען די קונץ צו מאכען פון א רייכע, גליקליכע וועלט א בעטלער, וואס שרעקט אויס די הענד און שרייט מען זאל איהם ראטעווען? און דאס גרעסטע וואונדער איז, וואס אלץ וואס דער מענש דארף האבען צו זיין געברויך איז דא נאך צופיל, די שפייכלערס זענען פול מיט תבואה, די מאגאזינען זענען אנגעשטאפט מיט סחורה און מענשען געהען ארום הונגעריג און האלב נאקעט, האבען נישט קיין געלד דערפאר צו בעצאהלען, ווייל זיי פערדינען נישט. אויב ווידער מענשען ארבייטען נישט, דארפען דאך אויספעהלען די אלע ארטיקלען און צום סוף איז אויף אלץ א געוואלדיגע שפע. ווי אזוי ערקלערט מען אזא פערקעהרטען מצב, ווער איז דא דער שולדיגער?

אזוי ברעכען זיך מענשען דעם קאפ און קענען נישט געפינען דעם שליסעל צו דער פאראדאקסאלער לאגע אין וועלכער די וועלט איז היינט, און אז מען זוכט געפינט מען, די מאשין איז שולדיג! די מאשין איז דער גזלן, זי האט עס געבראכט דאס אומגליק אויף דער וועלט. זי, די קאלטע מאשין, טוט אלץ, זי טוט שנעל, ריין, שעהן און זי דארף נישט עסען, דארף נישט קיין קלייד, נישט קיין שוך, דארף נישט שיקען קיין קינד אין שקאלע, די מאשין איז גארנישט קיין בעל הוצאה און דער מענש קען מיט איהר נישט קאנקורירען זי שטויסט איהם כסדר ארויס פון אלע פאזיציעס, טוט אלץ אפ ביליג און לאזט דעם מענשען אהן א שטאך מלאכה.

די מאשין איז שולדיג! דאכט זיך. ווי לאנג איז עס ווי מענשען האבען זיך געפרעהט, האבען בעזונגען און געבענשט דעם כח פון דער מאשין וואס בעווייזט אזעלכע וואונדער, ווי לאנג איז עס ווי מיר האבען געזונגען לידער איבער א אייזענבאהן, וואו פייער און וואסער פאהרען ווי א פערד, ווי לאנג איז עס, ווען מיט יעדער ערפינדונג האט מען זיך געפרעהט, ווייל די מאשין נעהמט אפ ביים מענשען זיין מיה און מאטערניש, מאכט לייכט און אנגענעהם דאס לעבען און מיט אמאל איז זי גאר די סיבה פון אלע צרות?

אויף דעם ענטפערט מען, אז מיט דער מאשין איז דאס זעלבע וואס מיט דער פרוי, להבדיל אויף וועלכער עס איז געזאגט געווארען: ווען מען איז זוכה איז זי א „עוזר“ א העלפערין, אז מען איז נישט זוכה, איז זי כנגד, איז זי שטענדיג דערווידער. מיט דער מאשין איז אויך דאס זעלבע, אין אמת'ן ליגט אין דעם טעכניש־מעכאנישען פארטשריט א גרויסע ישועה פאר'ן מענשען. אבער דאס איז נאר גערעדט ווען די ערפינדונגען וואלטען געקאנגען צום נוצען פון כלל, ווען די מאשינען און אלץ וואס פראדוצירט מעכאניש, זאל געהערען צו דער געזעלשאפט, אז אלע זאלען געניסען פון דער פערלייכטערונג פון ארבייט און שאפען. אזוי ווי אבער די אלע מאשינען ווערען אויסגענוצט פון פריוואטע מענשען און דער פערדינסט וואס זיי ברענגען פליסט אין פריוואטע קעשענעס, ווערט די מאשין א קללה, נעהמט זי צו ביי מיליאנען מענשען די ארבייט און גיט זיי דערפאר גארנישט. אויב די מאשין פערדינט א סך, בלייבט עס ביים פאבריקאנט צו וועמען די מאשין געהערט און דער כלל האט דערפון גאר עגמת נפש.

די מאשין איז אלץ שולדיג, טענהט מען איצט און עס ווערען דערצעהלט שרעקליכע זאכען פון איהר. עס ווערט דערצעהלט, אז אין די גרויסע מעטאל־גיסערייען פון קרופ, אין דייטשלאנד, האט מען אוועקגעשטעלט צוויי אויבענס וואס קאסטען פופצעהן מיליאן גאלד־מארק און ביי די ביידע אויבענס ארבייטען נאר צוויי מענשען אנשטאט וואס ביי די פריהערע אויבענס האבען געארבייט צו הונדערט פופציג מענשען ביי יעדען. דאס זעלבע קען

מען זעהען אויך אין קלענערע פאבריקען, אפילו ביי אונז אין לאדז, וואו אין א גאנצע האלע מיט מאשינען איז בעשעפטיגט נאר איין מיידעל, וועלכע קאנטראלירט נאר צי די מאשינען ארבייטען און שטעהען נישט אפ. די מאשין מאכט אלץ און דער מענש האט נישט וואס צו טון.

אויב ווידער די מאשין ארבייט אזוי פיל און אזוי גוט און זי ארבייט פאר איהר בעל הבית, פאר'ן פאבריקאנט, דארפען דאך די פאבריקאנטען, די קאפיטאליסטען געהען אין גאלד, פון וואנען נעהמט זיך צו זיי דער דלות? פאר וואס זענען זיי אלע באנקראט? איז אויף דעם אויך דא א תשובה, אויך אין דעם איז שולדיג די מאשין, אזוי ווי זי ארבייט שנעל און גוט, ווארפט זי ארויס אזוי פיל סחורה, דאס זי פערפלייצט דעם מארק, פיהלט אן אלע מאגאזינען און עס איז נישטא וואו עס אהינצוטון אזוי ווי מענשען ארבייטען נישט, פערדינען נישט, קענען זיי ממילא די סחורה נישט קויפען, ווערט א איבערפראדוקציע און אזוי ווי פאר'ן רוי־שטאף מוז מען צאהלען און שטייערען מוז מען אויך צאהלען, ווערט מען דערשטיקט און מען מוז באנקראטירען.

אט דאס איז בקיצור דער סדר פון היינטיגען קריזיס, ווי מען וויל איהם ערקלערען אין געוויסע קרייזען. אבער דאס איז נאר איין צד, דער סאציאליסטישער צד, וועלכער האלט, אז די מאשינען ווי בכלל די פראדוקטיווע כחות פון דער נאטור, פון דער וויסענשאפט. דארפען ווערען סאציאליזירט, דא־פען פערגעזעלשאפטליכט ווערען, ערשט ווען די מאשין וועט ארבייטען פאר'ן כלל און נישט פאר'ן פרט, וועלען אלע געניסען פון איהר ברכה און קיינער וועט איהר נישט שעלטען, קיינער וועט נישט האבען אויף איהר צו קלאגען.

עס איז אבער דא א צווייטער צד וואס זאגט, אז די מאשין איז גאר נישט שולדיג, אז דאס מאכט מען אויף איהר א בלבול. א דאנק דער מעכאניזירונג פון דער ארבייט, איז דער פערברויך געוואקסען. בעת מענשען האבען געארבייט אויף האנד־שטוהלען האט זיך גאר דער רייכער געקענט פערגינען צו געהען א מלבוש פון וואל־שטאף, נאכדעם ווי עס זענען געווארען איינגעפיהרט מעכאנישע וועבערייען האבען די נייע פאבריקען בעשעפטיגט מיליאנען מענשען און אלע האבען זיך געקענט פערגינען געהען געקליידעט ווי דער לארד. די מעכאניזירונג פון דער ארבייט האט אין זיך נאך א מעלה, זאגען די ליבע־אלע טעארעטיקער, וואס זי שאפט כסדר נייע צווייגען פון ארבייט פאר מענשען. זייט די לעצטע פאר צעהנדליג יאהר, ווען איהר זעהען, אז עס איז געשאפען געווארען דער אויטאמאביל, דער אעראפלאן, די ראדיא־טעכניק, ביי די נייע אינדוסטריען זענען בעשעפטיגט מיליאנען מענשען.

אזוי געהט די ענטוויקלונג און עס האט גאר נישט קיין סוף, אויב אויף איין ארבייטס־פעלד ווערען דורך דער מאשין ארויסגעשטויסען טויזענד מענשען ווערען אויף א נייעם געביט, א דאנק דעם טעכנישען פארשריט, בעשעפטיגט 2 נייע צעהן טויזענד מענשען. און דאס אלץ איז מעגליך נאר א דאנק דער פריוואטער איניציאטיוו, א דאנק דעם וואס דער ערפינדער ווייסט, אז ער ארבייט פאר זיך, אז ער און זיינע קינדער וועלען דערין האבען נוצען. אויב מען וועט וויסען, אז פון דער ארבייט וועט מען פאר זיך גאר נישט האבען, וועט קיינער נישט וועלען פארשען, זוכען און שטודירען, יעדער וועט זיך פערלאזען, אז דער צווייטער זאל עס מאכען.

אזוי זענען פערהאן פערטיידיגער און אנקלאגער פון דער מאשין. אבער זי, דער בעל דבר אליין, קימערט זיך ווענינ אום די טענות און זי דרעהט זיך ווייטער, מאהלט, שניידט, האקט און בראקט אויף רעכטס און ליגקס און עס איז נישטא דער כח וואס זאל איהר אבשטעלען. זי איז א מין גולם, וואס טוט זיין ארבייט און ווערט נישט מיד, כאטש עס פערפלייצט שוין דאס הויז און דאס וואסער שפארט שוין פון די פענסטער. מיד ווערען פערטרינקען אין א ים פון וואוילטאג, די שפע פערפלייצט אונז אבער צום מויל קומט עס נישט. די פראגע פון אלע פראגען איז היינט, ווי מאכט מען, אז פון דער קללה זאל ווערען א ברכה, איבער דעם פראבלעם איז ווערט זיך צו פערטראכטען און ווער עס וועט דאס ריכטיג טרעפען, דער וועט האבען געראטעוועט די וועלט.

שלום און מחלוקות

פון הרב יהושע שפעטמאן

אהרן הכהן ווערט געקרוינט מיט דער מדה פון אוהב שלום ורודף שלום. אויף שלום שטעהט די וועלט (פרק אבות פ"א). פון די זאכען וואס איז דא א גרויסער שכר אויף די וועלט און יענער וועלט אוכל פירותיהן בעולם הזה יקרן קימת לעולם הבא, איז דא צו מאכען שלום פון איין מענש צום צווייטען, צווישען א מאן און פרוי.

חנה, שמואל הנביא'ס מוטער, ווען זי האט געזאגט שירה און לויב צו גאט, די שירה וואס איז זעהר א הערצליכע נשמה'דיגע ממעקים שירה, וואס איז דורכגענומען מיט געזאנג, אמונה, תקוה האפנונג בטחון גלויבען, ווען זי האט געענדיגט די תפילה, האבען די מלאכים געזאגט „ברוך עושה השלום“ (שבולי הלקט יברוקח ס' שכ"ו).

רבי, ווען ער האט מסדר געווען דעם משניות, איז די לעצטע משנה פון דעם גאנצען משניות ווי פאלגט: „גאט האט נישט געפונען קיין בעסערע כלי וואס זאל האלטען א ברכה פאר יודען, נאר דעם שלום“. כאטש די משנה בעלאנגט גארנישט צום פריהערדיגען ענין איז זי דאך אוועקגעשטעלט געווארען ביים סוף, כדי מען זאל ענדיגען דעם משניות מיט'ן ווארט שלום די מסכתות: ברכות, נזיר, יבמות און כריתות ענדיגען זיך מיט דעם בע וואוסטען מאמר „תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם“.

דער שיר השירים רופט די כנסת ישראל מיטן נאמען „שולמית“, ווערט אין מדרש ערקלערט, אז דאס בעדייטעט פיל מאל דאס ווארט שלום, ווייל די כנסת ישראל אין אלע זייערע מצוות און דרכים מוזען זיין דורכגעדרונגען מיט'ן גייסט פון שלום, ווי עס שטעהט „וכל נתיבותיה שלום“, אלע וועגען פון דער תורה זענען שלום, כל הברכות והתפילות מסיימות בשלום (ירושלמי וילק"ש). דער שיר השירים, וואס איז דער שענסטער פאעטישער און בעגייסטערטער הייליגער אויסדריק פון אהבה פון די כנסת ישראל צו גאט, און איז קודש קדשים, ווי עס ווערט ערקלערט אין די יודישע ספרים, — איז אין גאנצען ספר נישטא דער געטליכער נאמען, נאר דאס ווארט שלמה, ווערט ערקלערט, „מלך שהשלום שלו“, דער מלך וואס דער שלום איז זיין. די מגילות אסתר ענדיגט זיך „ודובר שלום לכל זרעו“.

ר' אילעי זאגט, אז פאר שלום מעג מען זאגען א ליגען. ר' יצחק זאגט, אז עס איז א מצווה צו זאגען ליגען, כדי צו דערהאלטען דעם שלום. שמואל הנביא האט געזאגט ליגען, כדי צו דערהאלטען דעם שלום (ש"א י"ב). ר' שמעון בן גמליאל זאגט: אפילו הקב"ה אליין האט משנה געווען, כדי צו דערהאלטען דעם שלום.

דער דור פון אחאב איז געווען שטארק זינדיג (שלא הניחו הר וגבעה בארץ ישראל שלא עבדו שם עבודה זרה. ירושלמי פאה). פונדעסטוועגען ווען זיי זענען געגאנגען אין דער מלחמה, האבען זיי געהאט נצחונות, ווייל עס איז געווען שלום צווישען זיי. אויב עס איז דא שלום און אחדות צווישען יודען, איז אפילו, חלילה, ווען זיי דינען די עבודה זרה ווי דער דור אנוש, זאגט דאך גאט צום שטן: „זאלסט זיי נישט אנריהרען אויף שלעכטס“. און ווען מען איז אפילו ווי גוט און פרום, אויב עס איז נישטא שלום און אהבה, זאגט גאט: „מיין שכינה קען דארט נישט זיין“.

די מצווה פון אתרוג בענשען, וואס מען מאכט א ברכה איבער די פיר מינים איז דאס ווייל עס מוז זיין שלום און אחדות אפילו צווישען די גרעסטע צדיקים מיט די גרעסטע רשעים, אתרוג צדיקים גמורים, ערבה רשעים גמורים, אמר הקב"ה ידון באגודה אחת (מדרש אמור). ר' אליעזר זאגט, שלום איז גרויס, ווייל די נביאים האבען נישט איינגעפלאנצט אין די מיילער פון די מענשען נאר שלום (יל"ש). ר' אליעזר הקפר זאגט: גרויס איז דער שלום, אז די ברכות ענדיגען זיך מיט שלום, עס שטעהט וישם לך שלום. אפילו אין מלחמה צייט מוזען יודען אנהויבען מיט שלום, כי תקרב אל עיר להלחם וקראת עליה לשלום (שוכ"ים י"ז). גרויס איז דער שלום, עס איז געגעבען געווארען צו די, וואס טון תשובה. גרויס איז דער שלום, עס איז געגעבען געווארען צו די, וואס האבען ליב די תורה, און צו די, וואס לערנען תורה, און צו פרומע (ילק"ש בשא, ותהלים כ"ז).

חזקיה זאגט: שלום איז גרויס, ווייל ביי אלע מצוות שטעהט, אז עס וועט זיך טרעפען די מצווה, אבער ביי שלום שטעהט „בקש שלום ורדפהו“, מען זאל שאפען שלום.

מען דארף זוכען דעם שלום או נאכיאגען, אז שלום איז געגעבען געווארען צו די, וואס טון צדקה, עס שטעהט „והיה מעשה הצדקה שלום“ ליידער איז היינט צו טאג די פילאנטראפישע ארבייט, ווי אויך אנדערע גייסטיגע ארבייט נישט שטארק בעצירט מיט'ן שלום... עס האט זיך שוין אריינגעכאפט מחלוקת אין אלע אונזערע מוסדות... שלום איז גרעסער ווי אלע מעשה בראשית (שם).

ירבעם בן נבט, דער יודישער קעניג, וואס איז געווען זעהר א גרויסער תלמיד חכם (סנהדרין ק"א, שלא היה דופי בתורתו), ווערט ערקלערט זיין נאמען ירבעם, ווייל ער האט געמאכט מחלוקת ביי יודען (מריבה־בעם), און ווערט גערעכענט צווישען די, וואס וועלען נישט האבען קיין חלק לעולם הבא. ווען גאט אליין האט איהם געבעטען, אז ער זאל תשובה טון וועט ער צוזאמען מיט דוד המלך געהן שפאצירען אין גן־עדן, האט ער געפרעגט: ווער וועט געהן דער ערשטער, ווער וועט זיין דער ראש? האט איהם גאט געזאגט, אז דוד (מי בראש בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא), האט ער געענטפערט, אז דעריבער וויל ער נישט קיין תשובה טון, די אגדה איז זעהר כאראקטעריסטיש. זי צייגט,

אין דער יודישער תורה

אז ביי פיל פון די מחלוקת'ן, וואס שטערען דעם שלום ביי יודען, און שטערען פיל גרויסע זאכען, איז די פראגע, ווער וועט זיין אויבענאן, דער ראש... דער פרעזידענט, דער פארזיצער, דער גבאי, דער מנהיג, דער פרנס... (דאס איז אויך געווען די זינד פון ד' ימרגלים, די פראגע ווער וועט זיין דער ראש. עי' זוהר, פ' שלח).

פיל דינים, מנהגים, זענען געשאפען געווארען צוליב שלום, מפני דרכי שלום, דינים ביים דאווגען, לייענען אין ספר תורה, דינים פון קדיש זאגען א. אז. וו. (גיטין נ"ט, ש"ע וברמב"ם ובשאר פוסקים וספרי מנהגים).

אליהו הנביא וועט קומען אויסצוגלייכען די מחלוקות ביי יודען און צו מאכען שלום (סנהדרין וילק"ש מלאכי), צו פעראייניגען די קינדער מיט די עלטערען, אלט און יונג, צובינדען די הערצער פון די צוויי דורות.

גרויס איז דער שלום, משיח וועט דאס ערשטע וואו־ט אנהויבען מיט שלום, די ערשטע בשורה צו די יודען וועט זיין שלום, ווי עס שטעהט: „ווי שעהן אויף די בערג וועלען זיין די טריט פון מבשר ווען ער וועט מאכען הערען שלום“.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אז דער בעגריף פון אונזער'ע נביאים וועגען דעם אמת'ען אבסאלוטען שלום וועט זיי זיין אין די אחרות הימים, עס וועלען צושטויסען ווערען די שווערדען אויף אקער־אייזענס, און די שפיזען אויף שנייד־אייזענס, איין פאלק צום צווייטען וועט נישט הויבען קיין שווערד און נישט לערנען מלחמה. אבער דעם נביא איז נאך ווענינ דער שלום און פרידען צווישען מענש און מענש. ער טרוימט וועגען דעם אמת'ען אבסאלוטען פרידען און שלום אין דער גאנצער וועלט שאפונג, אין דער גאנצער יצירה, און זאגט, אז א קינד וועט זיך שפילען מיט א ברענענדיגען שלאנג, און א וואלף מיט א שעפסעל וועלען זיך פאשען צוזאמען. און א לייב, ווי די רינדער, וועט עסען שטרוי, ווייל דער יודישער בעגריף פון דער וועלטס צוקונפט איז פון אמת'ען שלום, ווען עס וועט זיין די פאלקאמענהייט, גאנצקייט, לייבליכקייט. שלום וואס איז דער געטליכער נאמען.

אין תלמוד געפינט מען, ווי מען האט זיך אנגעשטרענגט אויסצומיידען מחלוקת אפילו אין לערנען. עס איז בעקאנט די מעשה פון ר' אליעזר מיט דעם גרויסען דין מחלוקת, וואס האט געברענגט צו פאטאלע באכוועהען, אבער ר' גמליאל האט געזאגט: דו גאט ווייסט, אז די כוונה איז נאר, כדי עס זאל זיך נישט מעהרען מחלוקת ביי יודען (ב"מ נ"ט).

עס איז בעוואוסט אלס דין זקן ממרא, אז איינער האט זיך געקריגט מיט די סנהדרין אין א דין און ער האט נישט געוואלט פסק'ענען ווי זיי, איז איהם געקומען מיתה, אפילו ווען זיי האבען איהם געוואלט מוחל זיין האט מען נישט געקענט, כדי עס זאל זיך נישט מעהרען מחלוקת ביי יודען (גמרא וברמב"ם הל' ממרין).

צום סוף איז כדאי צו געבען די מאמרים:

אין א שטוב וואס איז דא מחלוקת ווערט זי חרוב. ווער עס דערהאלט דעם שלום אין זיין שטוב איז גלייך ווי ער וואלט געמאכט שלום אויף אלע יודען (אדר"ב פכ"ח); ווער עס מאכט שלום צווישען מענשען איז א בן עולם הבא (תענית כ"ב); טוב פת חריבה ושלוה בה מבית מלא זבחי רוב (משלי י"ז), עס איז בעסער א שטיקעל טרוקען ברויט און שלום איידער עס איז דא אין שטוב פיל גוטעס און קריג.

אזוי איז פערהאסט אין דער יודישער תורה מחלוקת און זעהר הויך ווערט געשטעלט דער שלום. דאס איז די ברכה: ד' עוזר לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום, גאט זאל געבען שטארקייט זיין פאלק, זאל ער בענשען זיין פאלק מיט שלום.

פון יודישען הומאר-אוצר

א הכמה פון א פאציענט

אין שפיטאל זענען געלעגען אין איין צימער ערטער, דער חולה האט שטארק געקרעכצט און געדען טוט וועה א פוס, אין דערפריה איז געקומען דער דאקטאר נאכזעהן די חולאים האט איהם איין חולה געוויזען זיין פוס, דער דאקטאר האט עס גענומען דרוקען און מאסאזשירען אויף די קראנקע צוויי חולאים ביידע אויף איין קראנקהייט, יעדשריגען פאר גרויס יסורים.

דערנאך, איז דער דאקטאר צוגעגאנגען צום צווייטען חולה און האט איהם געהייסען ווייזען זיין פוס, ער האט איהם אויך געדרוקט און מאסאזשירט אבער דער חולה האט זיך גאר נישט אנגערופען מיט א ווארט ווי נישט איהם מיינט מען עס,

ווען דער דאקטאר איז ארויסגעגאנגען רופט זיך אן דער ערשטער חולה צום צווייטען:

— איך בין דיך אויף אנ'אמת מקנא אז דו האסט אזויפיל כוח אויסצוהאלטען אזוי פיל יסורים ווען דער דאקטאר האט געדרוקט דיין פוס און דו האסט אפילו א קרעכץ נישט געטון.

— דאס האט גארנישט צו טון מיט כוח נאר מיט שכל האט איהם דער צווייטער חולה געענטפערט.

—וואס פאר שכל?

— אזוי זאגסטו. עס האט דווקא יא צו טון מיט שכל. א נאר וועל איך זיין און איך וועל איהם ווייזען דעם קראנקען פוס...

דער מפטיר איז שולדיג

צו א רייכען ישובניק זענען געקומען פון שטאט געסט אויף דער בר־מצווה פון זיין זון.

אז זיי האבען דערזעהען דעם בחור דעם בר־מצווה האבען זיי זיך שטארק פעראינטערעסירט און האבען געפרעגט:

— צי דען איז אט דער בחור וואס עס שפראצט איהם שוין א בערדעל איז ער נאך איצט אלט 13 יאהר?

— ניין, האט דער ישובניק געענטפערט — ער איז שוין אלט 17 יאהר, נאר דאס אויסלערנען זיך דעם מפטיר האט דאס אזוי לאנג געדויערט...

געקליבען פון **שר של אש.**

אונטערגאנג פון סדום

(באַטיצען)

פון דר. ז. קאַדיש

אין די מעשה פון חומש וועגען סדום און עמורה בעגרינדעט אויף עפעס אַ פאַקט, אויף אַ געוויסער פּאַסירונג אין דער נאַטור, וואָס איז אין די אוראַלטע צייטען פאַרגעקומען אין דער געגענד פון „ים־המלח“?

לויט ווי עס ווערט דערצעהלט אין חומש, זיינען סדום און עמורה אונטערגעגאַנגען דורך אַ רעגען פון שוועבעל און פייער. דער אָרט, אָבער, וואו סדום און עמורה זענען, לויט'ן חומש, אַמאָל געלעגען, איז גאָר בעדעקט מיט וואַסער, מיט דעם וואַסער פון „ים־המלח“.

אַ סך גרויסע ביבעל־פאָרשער האָבען דערפאַר געהאַלטען, אַז די מעשה וועגען סדום און עמורה האָט לכתחילה גאָרנישט געהאַט צו טון מיט דער געגענד אין ארץ־ישראל, מיט וועלכער זי איז פאַרבונדען אין חומש: מיט דעם דרום'דיגען טייל פון דעם ירדן־טאָל און דעם „ים־המלח“. לכתחילה איז די דאָזיגע מעשה גאָר דערצעהלט געוואָרען וועגען איינעם פון די לאַווע־פעלדער אין צפון־אַראַביע, אין דעם לאַנד פון „מדין“. פערהאַן דאָרטען מעהרערע פעלדער אַזעלכע, וועלכע זענען געבליבען פון וואולקאַן־אויסברוכען. ערשט שפּעטער האָבען יודען איבערגעטראַגען אָט די מעשה, וועלכע זיי האָבען געבראַכט פון „מדין“, אויף דער געגענד פון „ים־המלח“. דעריבער, הייסט עס, ווערט דערצעהלט אין חומש, אַז סדום און עמורה זענען פאַרגאַסען געוואָרען נישט מיט וואַסער, נאָר מיט שוועבעל און פייער.

אָט אַזוי האָבען בעהויפּטעט אַזעלכע וועלט־בערימטע וויסענשאַפטליכע פאָרשער פון תנ"ך, ווי עדוואַרד מייער און הערמאַן גונקעל. עס איז, אַלזאָ, לויט זיי, אויסגעקומען, אַז די מעשה פון חומש וועגען דעם אונטערגאַנג פון סדום און עמורה האָט קיין שום היסטאָרישען אונטערשלאַק נישט. וואָרים אַ סך ענליכע מעשיות, האָבען זיי אַרגומענטירט, ווערען דערצעהלט ביי פערשידענע פעלקער וועגען געוויסע לאַנדשאַפטען, וועלכע רופען אַרויס ביי מענשען געפיהלען פון פערוואונדערונג און שרעק און רייצען שטאַרק זייער פאַנטאַזיע, האָבען יודען דערפאַר אויך אָנגעקניפּט אַזאַ סאָרט מעשה אָן דער מערקווירדיגער געגענד פון „ים־המלח“, וואו עס הערשט אַן אַיינזאַמע שטילקייט, אָהן אַ וועלכען עס איז שפּור פון מענשליכען לעבען און מענשליכער טעטיגקייט.

* * *

וויסענשאַפט איז אָבער נישט קיין דאָגמע, נישט קיין אַני־מאמין, דער פּראָצעס פון זוכען און פאָרשען ווערט קיינמאָל נישט אָפּגעשטעלט. דעריגעהט מען דערפאַר כסדר נייע זאַכען, און עס האַלטען זיך דערפאַר כסדר אין בייטען און ענדערען די מיינונגען.

אויך בנוגע דער מעשה פון סדום און עמורה האָבען זיך, אין אַ גרויסער מאָס געענדערט די מיי־נונגען זינט אַ וויסענשאַפטליכע עקספּעדיציע פון אַרכעאָלאָגען און נאַטור־פאָרשער האָט, אין יאָהר 1924, אויסגעפאָרשט די גאַנצע געגענד אַרום דעם „ים־המלח“.

אַ סך גרויסע געלעהרטע האַלטען איצט, אַז די מעשה פון סדום און עמורה איז בעגרינדעט אויף אַ היסטאָרישען פאַקט, עס זענען טאַקע געווען אַמאָל, האַלטען זיי, אַזעלכע שטעדט אין יענער געגענד, וועלכע זענען אונטערגעגאַנגען דורך אַ נאַטור־קאַטאַסטראָפע.

דאָס הייסט אָבער נישט, אַז די געלעהרטע וויסענשאַפטליכע פאָרשער האַלטען, פאַר אמת די באַוועליסטישע שטריכען פון דער סדום־לעגענדע, אָדער אַז זיי האַלטען פאַר היסטאָריש אמת די פערבינדונג פון דער דאָזיגער מעשה מיט אַזעלכע לעגענדאַרישע נעמען ווי אברהם און לוט. פון אַזאַ בטלנות'דיגער בעהויפּטונג מוז מען זיך היטען. די געלעהרטע, וועלכע האָבען אויסגעפאָרשט די געגענד פון „ים־המלח“, זאָגען נישט, אַז די מעשה פון חומש וועגען דעם אונטערגאַנג פון סדום איז אַן אמת'ע, נאָר אַז זי איז בעגרינדעט אויף אַן אמת'ען היסטאָרישען פאַקט.

* * *

קיין פערשאַטענע חורבות מיט איבערבלייבעכצען פון „ערי הככר“, פון די שטעט, וועלכע האָבען, לויט דער טראַדיציע פון תנ"ך, געבליהט אַמאָל אין דער געגענד פון „ים־המלח“, האָט מען נישט געפונען. אָבער אַרום און אַרום האָבען די אויספאָרשונגען געפיהרט צו דעם שלוס, אַז די מעשה פון סדום איז נישט געבראַכט געוואָרען פון צפון־אַראַביען און אַריבערגעטראַגען געוואָרען אויף דער געגענד פון „ים־המלח“ (ווי אַ סך געלעהרטע האָבען אַמאָל בעהויפּטעט), נאָר זי איז, לויט אַלע שטריכען איזערע, אַן עכטע ארץ־ישראל'דיגע מעשה, וועלכע שטימט גענוי מיט דער נאַטור פון יענער געגענד.

סדום און עמורה, האַלטען איצט די גרויסע אויטאָריטעטען אין דער אַרכעאָלאָגיע פון ארץ־ישראל, זענען געלעגען ביי דעם דרום'דיגען עגד פון „ים־המלח“, וואו דאָס וואַסער איז זעהר פלאַך, עס איז, נעמליך, אַ געוואַלדיגער אונטערשיד צווישען דעם צפון'דיגען און דעם דרום'דיגען טייל פון דער דאָזיגער מערקווירדיגער אָזערע. אין דעם צפון'דיגען טייל איז די צווישען 1,200 און 1,500 פוס די טיף. אין דרום'דיגען טייל, אָבער, איז זי בלויז צווישען פופצעהן און צוואַנציג פוס טיף. צווישען אָט די צוויי טיילען פון דער אָזערע ליגט אַרויסגערוקט אין וואַסער אַ ברייטער האַלב־אינזעל, אַזוי ווי אַ צונג, עס הייסט טאַקע דעריבער היינט ביי די אַראַבער ליסאַן (עס קען זיין, אַז דאָס איז דער „לשון הפונה נגבה“, וואָס ווערט דערמאָנט אין יהושע ט"ו, פסוק 2).

דער צונג יבשה, וואָס שניידט זיך אַריין אין דעם וואַסער, צוטיילט, אַלזאָ, דעם „ים־המלח“ כמעט אין צוויי בעזונדערע אָזערעס. איינע אַ טיפע און די אַנדערע אַ פלאַכע. אָט די צווייטע, פלאַכע אָזערע אין דרום־זייט פון דער צונג איז ענטשטאַנען, האַלטען די געלעהרטע, דורך אַ נאַטור־קאַטאַסטראָפע. אַמאָל איז דאָס געווען אַ שטיק יבשה, און שטעט, סדום און עמורה, זענען דאָרט געשטאַנען. דורך אַן ערדציטערניש, אָבער, האָט די גאַנצע געגענד זיך טיפער אַראָפּגעלאָזען, איז איינגעזונקען און פערגאָסען געוואָרען מיט וואַסער.

פאַרוואָס, אָבער, ווערט דערצעהלט אין חומש, אַז סדום און עמורה זענען אונטערגעגאַנגען דורך פייער?

דאָס, זאָגען די געלעהרטע, ערקלערט זיך דערמיט, וואָס שטעט, וועלכע ווערען צושטערט דורך אַן ערדציטערניש, כאַפּען אָפט פייער. אַזוי האָט אויך פּאַסירט אין יאַפּאַן אין דער ערדציטערניש פון יאָהר 1923.

עס קען אויך גריילייך זיין, בעהויפּטען די געלעהרטע, אַז די שרפה, וועלכע איז, אין דער ערד־ציטערניש, אויסגעבראָכען אין סדום און עמורה, איז נאָך פערשטאַרקט געוואָרען דורך אייל און פעך, וואָס די ערד האָט פון זיך אַרויסגעוואָרפען.

אַז אין יענער געגענד איז אַמאָל געווען אַ סך אַספאַלט אין דער ערד, ווערט דערמאָנט אין חומש בראשית אין פערצעהנטען קאַפּיטעל. דער „עמק־השדים“, שטעהט דאָרטען, איז געווען פול מיט גריבער פון אַספאַלט („ועמק השדים בארות חמר“). אין אַן אַנדער פסוק פון יענעם קאַפּיטעל ווערט, פערביי־געהענדיג, געזאָגט, אַז דער „עמק השדים“, דאָס איז דער „ים־המלח“. דאָ איז, קענטיג, ענט־האַלטען אַן אַלטע טראַדיציע, אַז דער דרום'דיגער פלאַכער טייל פון „ים־המלח“ איז אַמאָל געווען אַ פרוכטבאַרער טאָל מיט בליהענדיגע שטעט און מ'האָט איהם גערופען „עמק השדים“.

מיר ווייסען, אַלזאָ, דערפון, אַז אין דעם אָרט, וואו סדום און עמורה זענען געלעגען, איז געווען פּז סך אַספאַלט. („כעמאַר“ איז דער טייטש אַספאַלט, פעך, און „כוימער“ איז דער טייטש ליים. אָט דאָס טאַקע מיינט דער פסוק „והחמר היה להם לחומר“, אין בראשית י"א פסוק 3: אַנשטאָט מיט ליים האָבען די באַביליאַנער געבויט מיט ערד־פעך).

גריבער מיט פעך זענען דאָרטען איצט נישטאָ. אָבער האַרטע שטיקער פעך האָבען די כוואַליעס פון „ים־המלח“ געוואָרפען פון זיך פון די עלטסטע צייטען אָן, און דאָס פּאַסירט נאָך היינט אויך.

ווי שוין געזאָגט, זענען היינט נישטאָ אין יענער געגענד קיין שפּורען פון שטעט, וועלכע זענען דאָרטען אַמאָל געשטאַנען. מיט אַ פאָר טויזענד יאָהר צוריק, אָבער, זענען נאָך געווען צו זעהן דאָרטען חורבות פון אַמאָליגע שטעט. אַזוי דער־צעהלען די גריכיש־רוימישע היסטאָריקער, און אַזוי דערצעהלט אויך יאזעפוס פלאַוויוס (אין זיין ווערק „יודישע מלחמות“, בוך 4, קאַפּ. 8).

די שילדערונג פון חומש, ווי אַזוי סדום און עמורה זענען אונטערגעגאַנגען, פּאַסט, אַלזאָ, זעהר גוט פאַר שטעט, וועלכע זענען געלעגען ביים דרום'דיגען פלאַכען עגד פון „ים־המלח“.

* * *

ווען יודען האָבען זיך בעזעצט אין ארץ־ישראל, איז, אַלזאָ, די מעשה וועגען דעם אינטער־גאַנג פון סדום און עמורה שוין אַלט געווען שעהנע עטליכע הונדערט יאָהר. יודען האָבען געהערט די מעשה פון די כנענים, די עלטערע איינוואוינער פון דעם לאַנד, און, פערשטעהט זיך, אַז זיי האָבען זיך פעריודישט.

וואָס פאַר אַ נוסח די מעשה פון סדום האָט געהאַט ביי די כנענים, קענען מיר היינט אויף זיכער נישט וויסען. אָבער מ'דאַרף אָננעמען, אַז אין דעם כנענישען נוסח האָבען געשפּילט אַ ראָלע מעהרערע געטער. לויט דעם יודישען נוסח, אָבער, איז דאָס געווען די אַרבייט פון איין גאָט, דעם יודישען גאָט, און די, וועלכע זענען געקומען אין סדום זי צושטערען, זענען געווען נישט מעהר ווי מלאכים, ווי שלוחים זיינע.

עס קאָן אפשר זיין, אַז שוין אין דעם כנענישען נוסח פון דער מעשה איז דערצעהלט געוואָרען, אַז סדום איז אונטערגעגאַנגען דורך איהר זינד, וואָרים אויך ביי אַנדערע פעלקער איז דערצעהלט געוואָרען אַן ענליכע מעשה, ווי אַזוי אַ בליהענדער אָרט איז פערוויסט געוואָרען דורך די זינד פון זיינע איינוואוינער. יודען האָבען אָבער, יעהנע־פאַלס, איבערגעאַרבייט אויך אָט דעם שטריך פון דער מעשה'לע, וואָרים אין דעם יודישען נוסח, וואָס מיר האָבען אין חומש, ווערט סדום פאַרגע־שטעלט אַלס אַ כנענישע שטאָט, וואו עס איז פּראַקטיצירט געוואָרען די אומצוכט, די „תועבות“ פון די ציווילי׳זירטע כנענים.

* * *

אין די מעשה פון סדום זעהט זיך בכלל די געגנערשאַפט און פיינדשאַפט פון די יודען, וועלכע זענען נאָך געווען האַלבע בעדואינער, צו די כנענים און נאָך מעהר צו דער כנענישער ציוויליזאציע, וואָס אַ סך יודען האָבען איבערגענומען, ווען זיי האָבען זיך איינגעלעבט אין ארץ־ישראל.

אברהם ווערט דאָ פאָרגעשטעלט אַלס בע־דואין, וועלכער וואוינט אין אַ געצעלט און פּראַק־טיצירט די גאַסט־פריינדשאַפט פון די בעדואינער. ער לויפט די פרעמדע פערביגעהער ענטקעגען און בעט זיך ביי זיי, אַז זיי זאָלען אַריינקומען אין זיין געצעלט און געניסען פון זיין גאַסטפריינדשאַפט. אַפילו לוט, וועלכער האָט זיך אָפּגעשיידט פון אברהם'ען און זיך בעזעצט אין סדום, האָט נאָך אויך זיך געהאַלטען ביי דער בעדואינישער זיטע פון הכנסת־אורחים. אַלס קאָנטראַסט, אָבער, צו אברהם'ען און לוט'ן, ווערען פאָרגעשטעלט די ציי־וויליזירטע איינוואוינער פון סדום מיט זייער האַס צו פרעמדע און מיט זייער אומצוכט און צולאָזענקייט.

די מעשה פון חומש וועגען דעם אונטערגאַנג פון סדום איז דערפאַר דורך און דורך אַ יודישע, דורך און דורך אַ פּראָדוקט פון דעם יודישען גייסט און דעם יודישען לעבען אין ארץ־ישראל, גאַנץ גלייך פון וואַנען איהר ערשטער אָנהויב זאָל נישט שטאַמען.

—==:)(:==—

דער רמב"ם אלס דאקטאר

פון ה. קרוגער

נאָכ'ן ברודערס טויט האָט דער רמב"ם געמוזט זוכען אַ מיטעל ווי זיך, זיין פאַמיליע ווי אויך דעם ברודער'ס אלמנה און יתומה, מיט פרנסה צו בעזאָרגען.

איהם איז שוין דאַמאָלט נישט שווער געווען צו קריגען אַ רבנות שטעלע, וואָס זאָל איהם געבען פרנסה בכבוד, נאָר ער איז געווען געגען דעם, בשום אופן נישט געוואָלט נעמען געצאָהלט פאַר רבנות, דערפאַר האָט ער זיך גענומען צו פּראַקטי־צירען מעדיצין און געבען לעקציעס אין פילאָזאָפיע פאַר אַ צאָהל תלמידים. אַזוי דערצעהלט אַלקיפטי, אַן אַראַבישער שריפטשטעלער פון יענער צייט.

ווי לאַנג עס האָבען אָנגעהאַלטען זיינע פילאָ־זאָפישע לעקציעס און צי ער האָט געהאַט ערפאָלג אויף דעם געביט, איז אומבעוואוסט. אָבער אין דער מעדיצין איז ער געווען ערפאָלגרייך. די ערשטע צייטען איז זיין פּראַקטיק קליין געווען. אָבער וואָס ווייטער זענען אַלץ מעהר מענשען געקומען צו איהם. שפּעטער איז זיין נאָמען געוואָרען גרויס אַלס דאָקטאָר ווי איינער פון די גרעסטע אין זיין צייט.

אָבער קיין רוה האָט ער אַלץ נישט געהאַט. איינציגע מאָל איז ער שטאַרק קראַנק געוואָרען און נאָר דורך נסים געזונט געוואָרען, און אָם ענדע איז זיין פרוי געשטאָרבען, פון וואָס ער האָט דורכ־געטראַגען גרויס צער.

נאָר זיין אייזען־שטאַרקע נאַטור, גרויסען בטחון און דער דראַנג צו לערנען און וויסען, האָבען איהם געגעבען כוח אַריבערצוטראַגען די יסורים. שפּעטער האָט ער אַ צווייטען מאָל חתונה געהאַט מיט דער טאָכטער פון אַבולי מאַאַלי, אַ באַבעלער איינפלוסרייכער מאַן אין צוען, דער אָנפיהרער ווייטער פון איינע פון קעניג סאַלאַדינ'ס פרויען, די מוטער פון בעריהמטען הערשער אַלא־פרדאַהאייל. אָט די פרוי האָט איהם בעשאָנקען מיט אַ זוהן, דאָס איז דער אברהם, וועלכער האָט שפּעטער פערטראַטען זיין שטעלע אין גייסטיגען לעבען פון עגיפּטען. דער ניי־געבוירענער זוהן איז געווען זיין בעלוי־בונג פאַר אַלע צרות וואָס איהם האָבען ביז איצט געטראָפען. דער שווער ווידער האָט חתונה געהאַט מיט דעם רמב"ם'ס אַ שוועסטער.

נישט ווייניג נחת האָט ער געשעפּט פון זיין תלמיד ר' יוסף בן יהודה אבן עקנין. דער איז געווען אַ זוהן פון די אַנוסים, שוין געבוירען ווען דער פאָטער, יהודה, האָט געלעבט אונטער דער מאַסקע פון מאַהמעדאַניזם. ווי מיר ווייסען האָבען די אַלמאָהאַדען זיך נישט געמישט אין דעם פּריוואַטען לעבען פון די אַנוסים, און דערפאַר האָט דער פאָ־טער געהאַט אַ געלעגענהייט צו געבען זיין זוהן אַ גוטע יודישע ערציהונג. אויסער מאַטעמאַטיק און מעדיצין האָט ער אויך געקענט גוט תלמוד. ער איז נישט געווען אַזוי גרויס אין לערנען דערמיט ווערט צו זיין דעם רמב"ם'ס אַ תלמיד מובהק, נאָר דאָס איז איהם יאָ געקומען אַ דאַנק זיין גרויס חשק צום לערנען — אַ חשק וואָס איז אַריבער אַלע גרע־ניצען. איהם איז מיאוס געוואָרען דער צוויי פּנים'־דיגער לעבען, איז ער אַנטלאָפען קיין אַלעקסאַנדר־יע, כדי צו קענען ווערען אַ יוד אין דער עפענטליכ־קייט, פון דאָרט האָט ער זיך צונויפגעשריבען מיט'ן רמב"ם, און דער לעצטער האָט איהם געלאַדען צו קומען צו איהם קיין צוען.

איין יאָהר האָט דער רמב"ם מיט איהם געצ־לערנט, אָבער די פערעהרונג צו זיין רבי'ן האָט אָנ־געהאַלטען דעם גאַנצען לעבען. דער רבי האָט איהם אויך ליב געהאַט, און אין די סך בריף צום תלמיד רופט ער איהם אָן מיט אַלע לשונות פון ליבשאַפט.

זיין זוהן, אברהם, און תלמיד, יוסף, האָבען איהם פערשאַפט פיל נחת, אַלס בעלוינונג פאַר די שלעכטע יאָהרען וואָס ער האָט געהאַט דורכגעמאַכט.

אין פערלויף פון יאָהרען האָט זיך זיין פּראַק־טיק פיל פערגרעסערט, אַ דאַנק דעם וואָס ער איז געוואָרען דער לייב דאָקטאָר פון סאַלאַדינ'ס וויזיר אַלאַ־פדאַהאייל. מעגליך דורך דעם איינפלוס פון זיין שווער איז ער שפּעטער געוואָרען דער דאָקטאָר פון קעניגליכען הויף.

וועגען דעם רמב"ם'ס גרויסקייט אַלס דאָקטאָר דערצעהלט מען צווישען יודען אַ סך געשיכטעס. מיר ווילען דערמאָנען איינציגע פון זיי:

„דער רמב"ם האָט געהערט אַז ערגעץ וואו געפינט זיך אַ גרויסער דאָקטאָר וואָס מאַכט די וואונ־דערליכסטע אָפּעראַציעס, אָבער ער וויל קיינעם נישט אויסלערנען זיין חכמה. וואָס טוט ער? פער־שטעלט ער זיך פאַר אַ שטומען, טוט זיך אָן אין צו־ריסענע בגדים, געהט אַוועק צופוס ביז יענער שטאָט און פערדינגט זיך ביי יענעם דאָקטאָר אַלס האָלץ־העקער. דער דאָקטאָר, דערזעהענדיג פאַר זיך אַ שטומען מענשען אָבער אַ געהאָרכזאַמען, האָט ער איהם גענומען צו זיך פאַר אַן אַרויסהעלפער, צו דערלאַנגען איהם צו דער האַנט. דער רמב"ם האָט אַלעס געפאָלגט, געלאָפען פאַר איהם אין פייער און אין וואַסער. נאָר דערוויל נישט אַרונטערגענומען קיין אויג פון די אַרבייט וואָס יענער טוט. אַ גוטען קאָפּ פון שטענדיג געהאַט, און אין אַ קורצער צייט האָט ער שוין געוואוסט אַלע סודות פון דעם דאָק־טאָר'ס חכמה.

איינמאָל ברענגט מען צו איהם אַ פּאַציענט מיט אַ קראַנקען קאָפּ. נעהמט איהם דער דאָקטאָר אַריין אין אַ בעזונדערען צימער און פערשליסט די טיר היגטער איהם. אָבער דער רמב"ם האָט שוין פון פריהער געהאַט אויסגעבויערט אַ לאָך אין סטעליע, דורך וועלכען ער פלעגט נאָכקוקען דעם דאָקטאָר'ס אַרבייט. פון דאָרטען זעהט ער ווי דער דאָקטאָר זעגט אויף דעם שאַרבען ביים קראַנקען. דאָרט געפינט ער אַ קליין ווערימעל איינגעשטעפּט אין'ם דינעם הייטעלע וואָס פערדעקט דעם מאַרך. דער דאָקטאָר נעהמט אַ צווענגעלע און וויל איהם אַרונטערנעהמען, שרייט אויס דער רמב"ם: האַלט! וואָרים דאָס הייטעלע איז זעהר דין, ווען דו בעהמסט איהם איבערגעוואַלד וועט ער זיך איינ־עסען טיפער אין הייטעלע, וואָס וועט עס דורכרייסען און דער קראַנקער וועט שטאַרבען.

„דער דאָקטאָר, איבעראַשט פון יענעם שטו־מען וואָס קען גאָר רעדען, ווי אויך דערפון וואָס יענער קוקט איהם נאָך, האָט אַ פרעג געטון: טאָ ווי אַנדערש זשע קען איך עס אַרונטערנעמען?

— קריג אַ קרויט בלאַט — האָט דער רמב"ם געענטפערט — און שטעל צו באַהענט. אַ וואָרים האָט ליב קרויט, וועט ער אַליין פערלאָזען דאָס הייטעל און אַריינקריכען אויפ'ן בלאַט.

„יענער האָט איהם געפאָלגט, און אַזוי איז עס געווען. דער קראַנקער איז באַלד געזונט געוואָרען. דער רמב"ם האָט זיך געלאָזט דערקענען ווער ער איז, און פון דאַמאָלסט זענען זיי געוואָרען גוטע פריינד פאַר'ן גאַנצען לעבען“.

אַ צווייטע געשיכטע:

„דער רמב"ם מיט זיינעם אַ פריינד, אַ גרויסער דאָקטאָר, נאָר אַ גוי'אישער, האָבען צו־זאַמען אויסגעפונען על פי חכמת הדאָקטאָריע, מען זאָל קענען מאַכען אַ מענשען צו קענען לעבען איי־ביג. ווי אַזוי? נעהמען אַ געזונטען מענשען, איהם צושניידען אויף שטיקער, אַריינטאָן אין אַ גלעזער־נעם פלאַש, אַרויפגיסען אַזעלכע רפואות, פערשטאָפּען גוט און לאָזען שטעהן פיר וואָכען אַזוי. אין דער צייט וועלען די שטיקער צונויפקומען, מען וועט עפענען די פערשטאָפּונג, דער מענש וועט אַרויס־קומען אַ פרישער, אַ געזונטער, און וועט גאָר לעבען אייביג.

„אָבער אַזוי ווי קיין ווייטגער מענש וועט נישט ווילען מען זאָל [illegible] איהם מאַכען די ערשטע פּראָבע, האָבען זיי בעשלאָסען דאָס צו פּרובירען אויף זיך אַליין: וואַרפען גורל, און אויף וועמען דער גורל וועט פאַלען, דער זאָל זיך לאָזען צו־שניידען. דער גורל איז געפאַלען אויפ'ן גוי, און דער רמב"ם האָט איהם צושניטען, פערפּאַקט און בעגאָסען מיט די רפואות.

עטליכע טעג פאַר'ן טערמין האָט דער רמב"ם געזעהען ווי דער גוי איז שוין באַלד פערטיג. האָט ער גענומען עפענען די פלאַש — דאָס וואָס ער האָט נישט געטאָרט. יענער האָט געוואוסט אַז דאָס מיינט זיין טויט, דערפאַר האָט ער אַרויסגעשטעקט די האַנט, איהם צו דערמאָהנען אַז זיי האָבען זיך גע־געבען תקיעת כף אַפּצוהיטען איינער דעם צווייטענס לעבען. אָבער דער רמב"ם האָט דערויף נישט גע־קוקט און האָט די פלאַש געעפענט און יענער איז געבליבען טויט... ער האָט עס געמוזט טון, ווייל ער האָט דערקענט אין יענעם דאָס ער האָט ברעה באַכדעם זיך צו מאַכען פאַר אַ גאָט, אַ ראיה — ער לעבט אייביג“...

אַ דריטע געשיכטע:

„קומענדיג פון פאַלאַץ אַהיים, פלעגען שטעהן גאַנצע שורות קראַנקע, און דורכגעהענדיג פלעגט ער יעדען איינעם געבען רעצעפּטען און אָנזאָגען ווי זיך צו בעגעהען דערמיט. איז געווען איינער אַ שונא ישראל וואָס האָט נישט ליב געהאַט דעם רמב"ם, האָט ער געזאָגט: די גאַנצע מעשה איז אַ ליגען! אַ מענש ווי גרויס ער'אָל נישט זיין, קען נישט בעהאַנדלען בלויז פערבייגעהענדיג אַזוי פיל קראַנקע... כדי צו איבערצייגען די איבעריגע זיין מיינונג, האָט ער זיך אַריינגעשטעלט אין שורה, כאַטש אַליין איז ער געווען געזונט ווי אַ ריז. ווען דער רמב"ם איז צו איהם געקומען, זאָגט ער: פאַר דיר איז קיין מעדיצין נישטאָ, דו וועסט אין אַ מאָנאַט אַרום שטאַרבען.

„דער שונא ישראל האָט דעם שפּאַס דערצעהלט זיינע פריינט און אַלע האָבען געלאַכט מיט איהם צו־גלייך. אָבער עס זענען אַוועק עטליכע טעג און דער לעצטער האָט גענומען טראַכטען: אפשר האָב איך טאַקע אַזאַ געהיימע קראַנקהייט פון וועלכער איך ווייס נישט, און ער האָט עס יאָ דערקענט? אַלע זאָגען דאָך יאָ אַז ער איז אַ גרויסער דאָקטאָר!

„וואָס אַ טאָג ווייטער איז ער אַלץ פערצווייפעל־טער געוואָרען, זיינע פריינט האָבען געזעהען ווי ער וועט בלייכער און מאָגערער פון טאָג צו טאָג, ביז ענדליך האָט ער זיך געלעגט צו בעט, און פונקט צום מאָנאַט איז ער געשטאָרבען, ווי דער רמב"ם האָט פאָראויסגעזאָגט“.

דאָס זענען [א]לץ לעגענדעס וואָס ווערען איבער־געגעבען פון מויל צו מויל.

די פרוי און איהר ליבע

(ערצעהלונג)

פון ז. ליבין

מען האָט געוואוסט, אַז וויליאַם פעירמאַרק, אַ אוניווערזיטעטס ־ פּראָפעסאָר קלייבט זיך צו בעריייכערען די וועלט מיט אַ בוך אונטער דעם נאָמען „די ליבע פון אַ פרוי". מען האָט געוואוסט, אַז אין זיין בוך זוכט דער פּערפאַסער אַרויסצוברענגען דעם געדאַנק, אַז דער פרויס ליבע איז העכער, זויבערער, ערהאַבענער פון דער ליבע פון אַ מאַן. וועהרענד דער מאַן ליבט אין "ער בלויז די פרוי. איז דער פרויס ליבע נישט אימער אָבער זעהר אָפט, אַ ריינע נשמה ־ ליבע. און דער פאַר פאַסירט אַזוי אָפט, אַז אַ יונג פריילין פערליבט זיך אין אַ מאַן, וועלכער איז פיל עלטער פאַר איהר אויסשליסליך פאַר זיינע גייסטיגע מעלות. פרויען פערליבען זיך אין אַרטיסטען, אין וויסענשאַפטסמענער, נישט אַכטענדיג אויף דעם, וואָס די געליבטע זענען קערפּערליך ווייט פון צו זיין פולקאָמען.

איז אָבער נישט בעשערט געווען, אַז וויליאַם פעירמאַרקס בוך זאָל אָנזעהן די ליכטיגע וועלט. עס איז געווען נישט דערפאַר, ווייל דער פערפאַסער האָט זיין ווערק נישט פערענדיגט. אָדער ווייל איבער וועלכע עס איז אַנדערע אורזאַכען, איז געווען אוממעגליך דאָס בוך אַרויסצוגעבען. פעירמאַרק האָט איבער זיין בוך געאַרבייט אַ צייט פון צוועלף יאָהר. ער האָט שוין אָנגעשריבען די לעצטע קאַפּיטלעך און ער האָט שוין פערהאַנדעלט מיט אַ רייכען בעוואוסטען אַרויסגעבער און שוין זאָגאַר געקריגען פאָרויס אויסגעצאָהלט אַ בעדייטענדע סומע געלד. נאָר פלוצלונג האָט זיך אין דעם ווירדיגען פּראָפעסאָרס לעבען אָפּגעשפּילט אַ העכסט טראַגישע פּאַסירונג.

אין זיין פערצווייפלונג האָט דער מענש מיט זיינע אייגענע הענד צוריסען זיין ווערק און האָט אַריינגעוואָרפען די צוריסענע צופליקטע בלעטער אין פייער.

און אָט וועגען אָט דער טראַגישער פּאַסירונג געהן מיר אייך דאָ דערצעהלען.

וויליאַם פעירמאַרק איז געווען אַ פערהייראַטער מאַן. ווען ער האָט געהייראַט איז ער אַלט געווען אַ יאָהר פינף און דרייסיג. אין געוואוקס איז ער געווען הויך, פערדאַרט און שטאַרק סמאַלעוואַטע. זיין געזיכט איז געווען פאַרמעט־געל און די בלאַסע ליפּען האָט זיך קיין טראָפּען בלוט נישט אָנגעזעהן. אַלע מאָל האָט ער אויסגעקוקט אַזוי מאָדנע פערמאַטערט. און האָט מען נאָר אויף איהם איין בליק געוואָרפען, האָט מען געטראַכט: „ער מוז זיין אַ שוואַכער מאַן".

פעירמאַרק איז שוין דעמאָלט געווען אַן אוניווערזיטעט־פּראָפעסאָר. נישט אַכטענדיג אויף זיין קערפּערליכער נישט געראָטענקייט, האָט זיך אין איהם שטערבליך פערליבט אַ יונגע, שעהנע סטודענטקע פון זעלבען אוניווערזיטעט.

בעקי האָט געהייסען די פריילין, וועלכע האָט זיך אין איהר לעהרער פערליבט. זי איז געווען אַ מיידעל פול מיט פייער און מיט לעבענס־לוסט, אַ שעהנע, אַ געזונדטע, איהר געזיכט האָט אַלעמאָל געפלאַמט, איהרע ליפּען זענען אַלעמאָל בלוטיג־רויט געווען, און עס איז געווען נישט קיין געפאַרבטע, נישט קיין געקינצעלטע רויטקייט, זי איז געווען יונגער פון איהר בעליבטען מיט אַ יאָהר צוועלף־דרייצעהן.

דאָס פּאָרעל האָט געהייראַט. מען האָט זיך איינגעאָרדענט אַ שעהנע היים און זייער פאַמיליען־געצעלט האָט געלויכטען און געזונגען אַן אייביגע, ליכטיגע פרייד פון אַ געטריייער, הייסער געגענזייטיגער ליבע. און עס איז טאַקע געווען פעירמאַרקס גליקליכער פאַמיליען־לעבען, וואָס האָט איהם אַרויפגעבראַכט אויף דעם געדאַנק צו שרייבען זיין בוך.

יאָהרען זענען געלאָפען און דאָס פאַמיליען־גליק פון די פעירמאַרקס איז קיינמאָל אויף דאָס קלענסטע נישט געמינערט געוואָרען. פעירמאַרק האָט כסדר געאַרבייט איבער זיין בוך, וואו ער האָט מיט אַ טיפער נשמה בעגייסטערונג בעזונגען די ליבע פון דער פרוי. ער האָט וואָס ווייטער, אַלץ קרעפטיגער, אַלץ איבערצייגענדער אַרויסגעבראַכט דעם געדאַנק, אַז דער פרויס ליבע איז קיינמאָל נישט אַזוי געשלעכטליך, נישט אַזוי פשוט קערפּערליך, ווי עס איז דער פאַל מיט דעם מאַן. אַזוי האָט זיך אָוועקגעקייקעלט אַ צייט פון זיבען־אַכט יאָהר.

פעירמאַרק איז שוין איצט געווען אַ מאַן אין די פערציגער. אין זיין געזונד איז ער מיט דעם אָנלויף פון די יאָהרען שוואַכער און שוואַכע געוואָרען. זיין קערפּער האָט זיך מעהר און מעהר איינגעבויגען, דאָס געזיכט איז געלער און געלער געוואָרען, די ליפּען בלאַסער. אַלץ מעהר מיד און פערמאַטערט האָט דער מענש אויסגעקוקט, אָבער וואָס איז שייך געווען צו זיין פּראָפעסאָרישען געביט, איז זיין ערפאָלג כסדר געוואַקסען.

ער איז שוין איצט געווען אַ בעדייטענד־בעריהמטער מאַן, און זיין געהאַלט איז אויך כסדר געהעכערט געוואָרען. זיין יונגער, שעהנער פרוי האָט ער שוין איצט געקענט בעהויפּטען צו געבען אַלע מעגליכע פערגעניגענס. עס האָט אויסגעקוקט, אַז צו בעקיס גליק איז גאָר קיין סוף נישטאָ. און אַזוי באָדענדיג זיך אין דער וואַרימער ליכטיגקייט פון זיין שעהנער פייערדיגער פרויס פרייד און גליק, האָט ער שוין געהאַלטען אין פערענדיגען זיין בוך, וואָס האָט געזאָלט פערבלייבען זיין אייביגער מאָנומענט... ווען פלוצלונג איז עפּעס געשעהן....

2

די פעירמאַרקס האָבען זיך דערשלאָגען צו אַן אייגענער זומער־היים אין ד ישעהנע בערג. און יעדען זומער אין די מאָנאַטען, ווען דער אוניווערזיטעט פלעגט צוגעמאַכט ווערען פלעגען זיי זיך אַריבערקלייבען אין זייער וואוינונג אין די בערג.

די פעירמאַרקס זומער־היים האָט זיך, געפֿינען נישט ווייט פון אַ גרויסען זומער־האָטעל. אין דעם האָטעל איז געווען אָנגעשטעלט אַ יונגערמאַן, וועלכער איז געווען ביי זיין פאַך אַן עלעקטראָטעכניקער, אַ פלאָמביער, אַ מאַשיניסט און וואָס איהר ווילט אַליין. אַלט איז דער בחור געווען, אַ יאָהר דרייסיג, געווען איז ער אַ הונדערט פּראָצענטיגער פּראָסטאַק, אַ מענש, וועלכער האָט קוים קוים זיין נאָמען געקענט אונטערשרייבען, נאָר אַ יונג אָנגעזונדטער, אַ קרעפטיגער, אַ ברייט־פּלייציגער און שוין גאָרנישט קיין מיאוס׳ער. זיין נאָמען איז געווען פּאָל.

אין שעהנעם זומער, ווען די פעירמאַרקס האָבען זייער גליקליכע, פריידיגע צייט אין זייער זומער־היים פערבראַכט. האָט פעירמאַרק גענומען מערקען אין זיין בעקי אַ מאָדנע ענדערונג. עפּעס האָט זי גענומען אויסקוקען אומרוהיג און דערשראָקען. איהר אייביגע פרייקייט און לוסטיגקייט איז פלוצלונג פערשוואונדען געוואָרען, זי האָט באַר געזוכט איינזאַמקייט, און שטונדען לאַנג פלעגט זי פערבלייבען אין איהר צימער, אַ בעהאַלטענע אין זיך, אַ פערכמורעטע, אַ שווער־פערטראַכטע.

פעירמאַרק האָט זיך אויך גענומען פיהלען אומרוהיג, אויף אַזוי פיל אומרוהיג, אַז ער האָט נישט געקענט אַרויסענדיגען די לעצטע קאַפּיטלען פון זיין לעבענס־ווערק, באַטיריליך האָט ער געהאַלטען אין איין אויספרעגען זיין פרוי וועגען דעם, וואָס מיט איהר קומט פאָר, אָבער בעקי האָט אַלע מאָל אויסגעמיטען צו געבען איהר מאַן אַ קלאָרען דייטליכען ענטפער.

דורך דעם זומער פלעגט דער פּראָפעסאָר ווערען זיינע געשעפטען אייניגע מאָל פאָהרען אין שטאָט און יעדעס מאָל, ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אין זיין זומער־היים, באַכדעם ווי ער איז ביי אַ וואָך צייט פערבלייבען אין שטאָט, האָט ער געטראָפען זיין ווייב אין אַ שטאַרק צורודערטען צושטאַנד.

בעקי איז געווען זעהר בלאַס, אויף די שליפען האָבען זיך איהר כסדר רויטע פלעקען געצייגט, ווען עס איז איהר אויסגעקומען צו רעדען צו איהר מאַן, האָט מען געקענט מערקען, אַז עס איז איהר שווער איהם גלייך אין די אויגען צו קוקען. און מיט אַ שווערען האַרצען, אָבער מיט גרויס צערטליכקייט האָט פעירמאַרק געפרעגט זיין פרוי:

— וואָס איז מיט דיר, בעקי?

בעקי האָט דערשראָקען אויפגעציטערט. און דאָס האָט איהר מאַן נישט בעמערקט.

אויסמיידענדיג זיין אָפענעם בליק האָט זי געענטפערט:

— גאָרנישט.

פעירמאַרק האָט אָבער געשפּירט, אַז עס איז נישט „גאָרנישט", און ער האָט ווידער געפרעגט:

— וואָס האָט געטראָפען?

(סוף — זונטאָג).

פון שטאָט אין דאָרף

(מיניאַטורען)

יצחק יאַנאַסאָוויטש

דאָס מיידעל מיט די עמער

דער פוהרמאַן וואָס פיהרט מיך צו פון דער באַהן ביז מיין דערפעל, איז אַ נידעריג יודעל מיט אַ געל־בעזעם בערדעל, געווען אַמאָל אַליין אַ סוחר פון פערד, און אַפילו אַז מען האָט געדאַרפט (אָבער איהר זאָלט עס קיינעם נישט אויסזאָגען) געקענט אַרויספיהר׳ען אַ סוס פון שטאַל אַזוי אין אַ פינסטערער נאַכט, אַוועקפיהר׳ען העט העט אַז קיין פויגעל זאָל נישט וויסען, אַז ער דערזעהט מיך אַראָפּגיין פון דער באַהן, כאַפּט ער אַ דערפרייטער מיין געפּעק און לאָזט זיך צום בוידעל זיינעם. איך זאָג מיין געפּעק, איהר זאָלט עס געווען זעהען, אַ קליין לעדערן רענצעל אין וועלכען ס׳געפינען זיך, אַ חוץ מיינע בעשרייבענע פּאַפּירען אויף עטליכע קעלנער, נישט קיין ריינע מסתם און אַ קליין פּעקעלע מיט פערשידענע זאַכען, וואָס סע לויבט זיך זיי נישט צו בעשרייבען, ער טוט אַ דאָס אַלץ אַ כאַפּ און גיט עס אַ וואָרף אין זיין בוידעל, מיט אַ מין אימפּעט ווען עס וואָלט דאָרט זיין גלאָזוואַרג, וואָלט עס זיכער נישט גאַנץ געבליבען, אָבער מסתמא ווייסט ער דאָך זיכער, אַז קיין גלאָזוואַרג איז עס נישט.

— אַנו, בער׳ע — זאָג איך — הייסט עס, מירן פאָהרען?

— אַלץ הייסט — צושמייכעלט ער זיך — אָט פאָהרען מיר די רגע. אָפּגעזאָגט לאָזט ער מיך פונדעסטוועגען איבער און אַליין איז ער שוין דאָרט אויף יענער זייט וואָקזאַל, אָפּוואַרטען נייע געסט, וואָס וועלען קומען מיט די שפּעטערדיגע באַהנען.

בלי בריירה כאַפּ איך דערווייל אַ קוק אויף דער „נאַטור" און אָטעם מיט מיינע — מ׳שטיינס־געזאָגט — לונגען, די קלאָרע דאָרפישע לופט, וואָס איהר ווערט זי אין שטאָט אַפילו פאַר קיין געלד נישט קריגען. פאַר מיינע אויגען ציהען זיך שטראַלענדיגע קאָרן פעלדער. בלאָנדע זאַנגען בויגען זיך פערשעמטע צו דער ערד, אפשר צוליב דער לאַסט פון דער שפע, וואָס זיי טראָגען אין זיך, ווי אַ ברכה פאַר דעם ליבען מענשענסוועגען. און אפשר אויך דערפאַר. ווייל אַזוי בויגען זיך צו דער ערד זאַנגען־בלאָנדע פרויען, וואָס טראָגען אין זייער יונגען לייב די ברכה פאַר דעם ליבען מענש — דאָס קינד. קוקסטו אַזוי אויף די כוואַלענדיגע זאַנגען, וואָס באַקען זיך אויף דער תמוזדיגער זון, דאַכט זיך דיר אויס, אַז דו וואָלסט אויסגעטון דיינע ענגע לאַקירטע שוך, וואָלסטו געקאָנט שפּאַצירען אויף זיי, אָט אַזוי ווי דאָס ווינטעל, וואָס גליט זייערע קעפּלעך און רוימט זיי איין אַזעלכע שטילע פערשייטע רייד, אַז זיי בויגען זיך אוועק מיט געלעכטער און בויגען זיך באַלד ווידער צו כדי ווידער זיך צוצוקלונגען מיט אָפּערשעהמט געלעכטער; אַקוראַט אַזוי ווי עס טון דאָס די מיידלעך פון מיין שטעטעל ווען סראַלטשע דער פעלדשער דערצעהלט זיי, זיינע פערשייטע און דאָך קאָמישע מעשה׳לעך.

און טאַקע, ווי עס שטעהט אין די ביכער, קומט מיר אַקעגען אַ יונג שיקסעל, מיט ברוינע באַרוויסע פוס. זי טראָגט פון דער „סטאַציע" צוויי פולע עמער מיט וואַסער. בעת זי גייט מיט די פולע עמער וויגט זי זיך. דאָס מאַכט אַז זי זעהט אויס, ווי זי וואָלט געגאַנגען טאַנצענדיג. אין דער אמת׳ן קאָן איך נישט ערוב זיין, צו זי קאָן טאַנצען, סיידען אַ פּאָלקע אָדער אַ „מאַזורקע". ווען זי קומט צו נעהנטער זעה איך, אַז איהרע הענט־מוסקולען זענען געשפּאַנט, די אונטערשטע ליפּ האָט זי פערביסען, מסתם איז איהר דאָס טראָגען שווער, און ווען איך וואָלט האָרט פאַר מיין אַרויספאָהרען, נישט געלאָזט אויספּרעסען מיינע הויזען און ווען איך וואָלט אויך ביים אַרויספאָהרען מיר נישט געקויפט גרויסע האַנטשען, וואָלט איך זיכער גענומען פון איהר איין עמער און איהם צוגעטראָגען אַהיים. דאָס וואָלט געקאָנט זיין אַן׳אָנהויב פון אַ „דאָרף־ראָמאַן". איך וואָלט געזאָגט איהר פּאָטער, אַז איך בין אַ וואַנדערער זאָל מיך לאָזען נעכטיגען אין שייער, שטילערהייט וואָלט איך זיך ביינאַכט אַריבערגעגנבעט אין דעם קליינעם שטעלעכעל, ווי זי שלאָפט, דעם הונט, אַז ער זאָל נישט בילען, וואָלט איך געגעבען אַ שטיקעל צוקער און איהר אַ מתנה אַ שטיקעל ביליגען שמעקזייף און אַ בערשטעלע צו די ציין. ביים קראַגען שיין פון די שטערן וואָלט איהר לייבדורכ׳ן פויערישען העמד געבריהט אין מיינע הענט. אפשר גאָר וואָלט זי נישט געלאָזט... אָבער איך, אָ איך מיט ווערסטער אַזעלכע שטאָטישע מילדע און איידעלע, איך וואָלט זי בערוהיגט און איינגערעדט, אַז זי זאָל נישט קיין מורא האָבען פאַר׳ן טאַטען. דערביי וואָלט איך איהר דערלייגט נאָך אַ מתנה — אַן׳אָפּגעריבענע אַלטע מאָנעטע אויף אַ קייטעלע וואָס האָט זיך פערוואַרגעלט אין מיין לעדערן רענצעל — זי זאָל דערמיט בעצירען זונטאָג איהר ברוסט און אַרויסרופען בעוואונדערונג ביי די איבריגע מיידלעך... יאָ, יאָ, אפשר גאָר זאָל איך אין די שטייפע געפּרעסטע הויזען, מיט די גרויסע האַנטשען, אפשר זאָל איך צוגיין?

אָבער זי איז שוין נאָהענט נעבען מיר. איך קוק אויף איהר פּנים מיט יענעם זיכערען קוק פון אַ שטאָטישען. אפשר דערפאַר וואָס מיין קוק איז אַ ביסעל אַרויסרופענדיג און וואויל יונגעריש, לאָזט זי אַראָפּ דעם קאָפּ און איהר ברוסט נעהמט זיך האַסטיקער בעוועגען?

אָבער אַז איך קאָן שוין איהר פּנים נישט זעהען, נעהם איך בעטראַכטען איהרע באַרוויסע ברוינע פוס. דער ווינט גיט אַ הויב איהר קליידעל, וואָלט איך געווען אָרענטליך, וואָלט איך אוועקגעקוקט אין דער זייט, ווייל זי איז דאָך שוין צוקעגען ווינט מיט ביידע עמער אין די הענט. איך טו דאָס אָבער נישט, אַדרבא, איך מאַך עטליכע טריט הינטער זיך צוריק און בעטראַכט זי אַלץ, אָבער אַ קוק טוענדיג אויף איהר בויך, דערזעה איך עפּעס אַזוינס, וואָס זאָגט מיר אויס נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי — אַז דאָס דאָזיגע דאָרפישע מיידעל, וואָס איז אפשר נישט אַלט קיין גאַנצע זעכצען יאָהר, אָט דאָס דאָזיגע דאָרפישע מיידעל, טראָגט אין איהר לייב די פרוכט פון יענער גרויסער זינד, וואָס הייסט ליבע און תאווה.

אפשר מיינסטו אַז איך טרייב איבער, אָדער, אַז דאָס דוכט זיך מיר בלויז אויס, האָסטו ב... ערקע אַ סעות איך ווייס וואָס איך רעד און ... וואָלט דאָס נישט געשריבען. ווען איך וואָלט נישט ... זיכער, אַז אָט אַ די, וואָס דיר דוכט זיך אויסעט, אַז ווען דו ... זיך צוגעהערט צו איהר, וואָלט זי זיך צו ... מיט הייסע טרעהרען — אַז אָט אָ דאָס שיקסעל גליהט יעדען אווענט צווישען קאָרען אין די אָרעמס פון דעם אָדער יענעם מאַן, וואָס ס׳קען זיין אַז ער וועט מיט איהר חתונה האָבען.

ס׳וועט דיר קלאָר, אַז וואו דו זאָלסט נאָר נישט קומען, שטאָט, שטעטעלע צי דערפעלע, אימעטום ווי ס׳זענען דאָ די קינדער פון דער מוטער חוה, אומעטום איז דער בעל דבר אָט אָ דער געווען שוין דאָ פאַר דיר און געוויזען דעם מענש דעם תענוג פון געהיימע זינד.

די זאַנגען בויגען אַלץ אָפּ די קעפּ צו דער ערד, אפשר צוליב דער לאַסט פון דער שפע וואָס זיי טראָגען ווי אַ ברכה פאַר דעם ליבען מענש און אפשר אויך ווי אָט דאָס שיקסעל, פערשעהמט פון דער פרוכט פון ליידענשאַפט און זינד, וואָס צייטיגט זיך אין זייער איינגעווייד.

ווער ווייס?

ער און זי אויף דער פרייער לופט

אייגענטליך האָט זי איהם נישט ליב, זי האָט איהם אַפילו פיינט, נאָר אַ מיידעל און בפרט אַ שיינע דאַרף האָבען, אַז מען זאָל זיך אַרום איהר דרייען און זי אַליין זאָל זיך אויך האָבען אַרום וועמען צו דרייען — נעהמט זי טאַקע פערליב זיינע קאַפּריזען, אָט די משוגענע שטיק זיינע, אַבי ער זאָל זיך נישט אויפהויבען און אוועק און איבערלאָזען זי דאָ אַליין אין דאָרף, וואָס אַ חוץ פרישע לופט זון און וואַלד, קאָן מען דאָ אויך משוגע ווערען פון לאַנגווייליגקייט.

ס׳רעדט זיך נאָר אַזוי — זי נעהמט פערליב זיינע קאַפּריזען, בעת אין דער אמת׳ן ווייסט איהר דאָך אַז קאַפּריזנע איז תמיד די פרוי און טאָמער וועט איהר נישט טון אַלץ וואָס זי וועט וועלען און טאָמער וועט איהר בכלל אַמאָל וועלען טוען וואָס איהר ווילט, זייט איהר אַ מאָדנער, אַ נישט העפליכער און אַ קאַפּריזנער ווי אַ קינד.

דערצו דאַרפט איהר וויסען, אַז ער יאַקוב איז נישט אַבי ווער, אַז איהר וועט מיט איהם רעדען, וועט איהר עס באַלד זעהען, אין זיין וועסטעל טאַש ליגט אַ וויזיט קאַרטעל, ווי ס׳איז בפירוש שוואַרץ אויף ווייס אָנגעשריבען, אַז ער יאַקוב איז אַ מיטאַרבייטער פון די און די צייטונגען, וואָס דערשיינען טאָג טעגליך דאָרט אין דער גרויסער שטאָט. ווי באַלד אַזוי וועט איהר שוין נישט זיין שווער פאַרצושטעלען אַז ער איז אַביסל אַ חלוש, אַביסעל אַ שוואַכער און אַביסעל אַ קראַנקער, ס׳הייסט געזונט איז ער, אויף אַלע יודישע קינדער געזאָגט, נאָר אָט אַזוי ער לייזט אַמאָל אויף נערוועז און אַמאָל אויף קאָפּ ווייטאָג, ווי ס׳טרעפט אָפּט ביי מענשען, וואָס זייער פאַך איז „דענקען".

און אפשר טאַקע דערפאַר, וואָס ער איז אַ חלוש, בעציהט זיך צו איהם די פריילין, אַביסעל אַנדערש, ווי זי וואָלט זיך בעציגען צו אַ געזונטען... איהר ווייסט דאָך, אַז פרויען זענען בטבע וויכע און האָבען רחמנות אַפילו ואויף אַ פליג, נו און נישט בלויז אויף אַ פליג, נאָר אַפילו אויף אַ מאַן וואָס איז אַביסעל קראַנק און אַביסעל געזונט.

ווי געזאָגט פלעגט זי פערליב נעמען אַלע זיינע קאַפּריזען, ווי זי וואָלט עס געווען זיינע אַ ווייב אָדער לכל הפחות אַ כלה, אין דער אמת׳ן האָט זי דאָך איהם אַפילו נישט ליב געהאַט, נאָר אָט דייט אויף דעם דאָרף און „ראָמאַנסירט" נישט מיט אַ בחור, ס׳וואָלט דאָך געווען אַ געלעכטער פאַר לייטען.

אַז ער האָט זיך מיט איהר בעקאַנט — טאַקע דאָ אין דאָרף — האָבען איהרע אויגען אַ פינקעל געטון מיט פרייד. דערצו מוזט איהר וויסען אַז ער איז נישט אַבי ווער און איינגאַנצען קיין מיאוסער איז ער אויך נישט און פאַר אַ מיידעל, ווי זי איז איז די דאָזיגע בעקאַנטשאַפט געווען — ווי זי אַליין האָט געזאָגט „זייער פּשיעמנע". אָבער ווי באַלד זי האָט דערזעהען זיין מיד גלייכגילטיג פּנים און דער עיקר, נישט דערזעהען יענץ פייערל, וואָס צינדט זיך אָן אין די אויגען פון מאַן בעת ער דערזעהט אַ שיינע פרוי, אַז זי האָט דאָס אַלץ, דערזעהען און נישט דערזעהען, איז איהר פרייד צונישט געוואָרען, און זי איז געוואָרען שטייפער און צוריקגעהאַלטענער.

אין דער שטאָט וואָלטען זיי זיך מיר נישט בעגעגענט. אָבער דאָ אין דאָרף גיי בעגעגען זיך נישט, אַ חוץ לופט, זון און וואַלד קאָן מען דאָ אויך משוגע ווערען פאַר לאַנגווייליגקייט, האָבען זיי זיך טאַקע געמוזט טרעפען. די פריילין האָט טאַקע זיך גענומען צו איהם אויף אַן׳אַנדער אופן. זי האָט דאָך געזעהען אַז ער איז אַביסעל נישט געזונט און מיט אַ קראַנקען דאַרף מען זיך אַנדערש בעגיין. האָט זי טאַקע גענומען זאָרגען וועגען איהם און וועגען זיין געזונט, אַקוראַט ווי אַ מאַמע אָדער אַ ווייב. אויף וויפיל דאָס איז געווען אמתדיג לאָזט זיך נישט זאָגען, ס׳האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען אַז זי קאָן איהם דערגיין די יאָהרען מיט איהר זאָרגעוודיגקייט, ווי מיט דעם רייצען זיך, מיט איהם אין ענינים פון ליבע וכדומה.

און ער יאַקוב האָט טאַקע דערפון געליטען. אַ מענש אַ פרייער, פאָהרט אַרויס אין דאָרף דער עיקר לעבען פריי און דאָ אַזאַ מין בעשעפעניש, וואָס לאָזט דיך נישט אַ פרייען בעוועג טון, ווילסטו למשל זיך לייגען אויף גראָז איז עס נאָס, אין וואַלד ליגען טאָרסטו נישט, דאָס ווירקט לויט איהרע רייד שלעכט אויף די נערוועז. היינט איז דער טאָג אַ קילער מוזטו זיין גוט אָנגעפּעלצט מיט אַ וואָלענעם שאַל אַרום האַלז און דער עיקר זאָגט זי וואָס ווייניגער זיך בעוועגען, ווייל בעוועגונג איז נישט איינגאַנצען געזונט פאַר קראַנקע.

אין אָנהויב האָט די זאָרגעוודיגקייט איהם אימפּאָנירט. ס׳האָט איהם עפּעס אַזוי ווי געקיצעלט דעם מענערישען שטאָלץ. ער האָט געפיהלט עפּעס אַזוי ווי אַ מאַמע אָדער אַ טרייע געליבטע, וואָלט אַרום איהם געהוידעט, און היט איהם אָפּ, עס זאָל איהם קיין שלעכטס נישט געשעהען; וואָס ווייטער אָבער האָט דאָס איהם דער׳עסען, ער האָט געפיהלט, ווי ער פערלירט איינ... זיין אייגענעם ווילען... ווערט עפּעס אַן׳אויטאָמאַט, וואָס מוז יעדען טאָג אויסטרינקען אַזוי פיל און אַזוי פיל מילך, אַזוי פיל און אַזוי פיל אייער אויפצועסען, אַזויפיל און אַזויפיל גיין שפּאַצירען, בעזונדערס האָט איהם אויפגערעגט, ווען ס׳האָט געטראָפען ווי אָט דאָס למשל:

זיי זיצען אין וואַלד. ער אין א וויג־שטול, אויסגעלייגט ווי אַ צפּיעשטשטער בן יחיד, זי נעבען איהם אויפ׳ן ראַנד פון דעם שטול און גלעט זיינע האָר.

אַז זי גלעט זיינע האָר, נעמט ער איהר האַנט און גיט איהר אַ קוש און נאָך איינעם. דערצו איז זי דאָך נישט קיין מיאוסע נאָר דווקא א שיינע

(ווייטער זעה 12 זייט).

דער קונדס

הומאר — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפציגעל

פאליטיק פון דער וואך

איז שוין מאקדאנאלד צוריקגעקומען פון בערלין אונזערע דיפלאמאטען האבען בעקומען לעצטענס רייזע־פיבער. זיי האלטען אין איין פאהרען.

אייגענטליך פאהרען זיי נישט נאר פליהען, זיי האבען זגארנישט קיין צייט צו פאהרען מיט'ן באהן. אט דארפען זיי זיין אין פאריז, באלד אין בערלין, אביסעל שפעטער אין לאנדאן, נאכדעם ווידעראמאל אין די זעלבע שטעט, איז טאקע פאלג מיך א גאנג צו פאהרען ביי אזא לאגע מיט'ן באהן.

פליהט מען, איז א געפליה פון אלע זייטען. די היינטיגע דיפלאמאטיע שוועבט אין דער לופטען. זי האט נישט קיין באדען הינטער זיך, אז מאקדאנאלדען פעהלט שוין באדען הינטער זיך, אז מאקדאנאלד שוועבט שוין צווישען הימעל און ערד, איז שוין עק־דיפלאמאטיע.

ער איז גארנישט געקומען אהיים אזוי שפעט ביינאכט

מאריץ איז אהיימגעקומען שפעט ביינאכט, מיט שרעק איז ער אריין אין שלאף־צימער. ער האט זיך ערשט בערוהיגט ווען ער האט געזעהען ווי זיין ווייב שלאפט זעהר געשמאק.

אויף צומארגענס האט איהם ס'ווייב צוגעשטעלט א רעכנונג פון 300 זל. פאר א ניי קלייד.

מאריצען האט בעגאסען א שוויס און האט ארויסגעבראכט:

— איך בין דאך גארנישט אהיימגעקומען אזוי שפעט...

„פאלש" נעטראגן דעם באד־קאסטיום

— סאלא איז נעכטען בעוויסיגט געווארען פון דער פלאזשע.

— פאר וואס?

— זי האט פאלשגעטראגען דעם באד־קאסטיום

— וואס הייסט פאלש?

— אין דער האנד...

געגנוג איין ליגנער

— איהר ווילט חתונה האבען מיט מיין טאכטער? האט איהר זי ווירקליך ליב?

— פאר אייער טאכטער בין איך גרייט אראפצושפרינגען פון אייפעל־טורם.

— אויב אזוי קאן איך אייך מיין טאכטער נישט געבען.

— פארוואס?

— איך בין אליין א גרויסער ליגנער, און מעהר ווי איין ליגנער דארפען מיר נישט אין דער משפחה.

א פערגלייכעניש

א היינטיגער סוחר איז געגליכען צו א קליין קינד.

— ער פאלט פון די פיס, און קען נישט הערען...

לייב שטאבינסקי.

דאס אמת'ע פשט'ל

די גמרא זאגט:

„משנכנס אב ממעטים בשמחה".

פארוואס מערט ווייניגער די שמחה ווען עס קומט אן דער חודש אב?

— גאר פשוט, אין אב ווערשפירען שוין די ווייבער אויף די ווייטשעס, אז עס געהט שוין צום ענדע פון דייטשע סעזאן, און בעדארפען שוין קומען צו די מענער, אויך די מענער זענען פערזאגט זיי בעדארפען זיך שוין באלד זעהען מיט זייערע פרויען צוריק...

לייב שטאבינסקי.

א נייע גימטריה

נישט אומזיסט אז מ'האט כלה־מיידלעך ליגט אהן סוף אין דער האדמה.

חייל כלה איז „בגימטריה האדמה" (55).

לייב שטאבינסקי.

אמאל און היינט

אמאל זענען מענשען ארומגעגאנגען מיט פולע קעשענעס און ליידיגע הערצער.

— היינט געהט מען ארום מיט ליידיגע קעשענעס און פולע הערצער.

* * *

אמאל האט א קרעמער פערמאגט פולע פאליצעס מיט סחורה און א ליידיגען בוך.

— היינט פערמאגט ער ליידיגע פאליצעס מיט א פולען בוך...

לייב שטאבינסקי.

צווישען לומדים

זאגט מיר ר' בת, וואס מיינט די תורה: וכאשר יניחי ידו וגבר עמלק.

— איך וועל אייך זאגען: דאס הייסט, ווי נאר דער סוחר ליגט אוועק זיין האנד אויפ'ן וועקסעל אזוי ווערט שוין שטארקער דער באנקראטים... (עמלק).

לייב שטאבינסקי.

רעדוקציעס־מגפה

ס'איז א ווערטעלע כ'לעבען,
פון א מאדנעם נייעם „שניט":
אקאדעמ ערשט איז ער געבוירען
און ער וואקסט שוין און ער בליהט.
עס פערשפרייט זיך עפידעמיש,
וואו א שטעטעל, וואו א שטאט,
וואו עס הערשט שוין די „רעדוקציע" —
וואו זי געהט נאך און זי דראהט.
ס'איז געוויס אזא מין חיה!
לייב, צי טיגער, צי שאקאל.
וואו זי קומט — איז א מהומה,
ס'הייבט אן ציטערען דער כלל.
די רעדוקציע געהט כסדר,
מיידט שוין קיינעם איצט נישט אויס,
שטיקט מיט איהרע ביינער־פינגער,
אלע, אלע — קליין און גרויס.
אנגעהויבען ט'מען פון יודען.
וואו מען האט עס לאנג געשפירט:
נישט סובסידיעס, נישט פרנסות —
אלע קוועלען „רעדוצירט".
ביסלעכווייז האט די רעדוקציע
ווי א מהלך זיך פערשפרייט
און צו זיי — די רעדוצירער,
ווי א קרוב'טע זי געהט.
זי שפאצירט שוין אין די אמטען
און ווארפט אן א ווילדען שרעק;
ווערען איינגעדארט די שכירות,
שטארבען מענשלעך אוועק.
זי שפאצירט אין מאגיסטראטען,
אין סטאראסטוועס אומעטום,
אין דירעקציעס, וואיעוואדזטוועס
געהט זי פראנק און פריי ארום.
זי דערגעהט שוין אין די הויטעס.
בענק, אין סיים און אין סענאט —
די רעדוקציע שניידט אפילו
אזש אין מיניסטאר־ען־ראט.
בלויז אין איין זאך איז קיין שנוי,
דאס איז נאך נישט רעדוצירט:
סעקוועסטראטארס [illegible] מעהר
און דער שטייער ווארפט א שרעק.
אט דער שטייער ליגט אפילו
די רעדוקציע נישט אוועק...

„רעדוקציעה"

ער פארטרעט זיין „רעדוצירטער" הונט

דער אויפטו פון א יודישען משכיל

מען דערצעהלט זיך:

מרדכי דוד בראנדשטעטער, איז בשעתו געזעהן א יוד א גביר, קהלה פרעזעס, קייזערליכער ראט און געהאט אין טארבע א סך כיבודים און איז געווען פאפולער אלס שריפטשטעלער.

אבער א קמצן געווען, א שטארקער קמצן.

אמאל איז א ארץ־ישראל־יוד געקומען קיין טארנע און הערענדיג, אז אין שטאט איז פערהאן א יודישער גביר א דייטש — און וואס פערשטעהט א דייטש איבער ארץ־ישראל, וועט ער ביי איהם ארויסבעקומען א פאר ריינדיש.

אריינקומענדיג צו בראנדשטעטער, האט דער יוד דערצעהלט, אז ער קומט פון ארץ־ישראל, ער האט ביי זיך שטיינדלעך־קמיעות פון דער מאמע רחל'ס קבר און שטיינדלעך קמיעות פון בארג סיני, וואס שטעהט נאך עד היום אונטער ירושלים. ער האט אפילו ביי זיך שטיינדלעך, א יתר הפליטה פון די, וואס משה רבינו האט אויסגעהאקט די לוחות.

בראנדשטעטער האט דעם יוד גוט אויסגעהערט און גארנישט געזאגט. דאן האט ער א זאג געטון צום ארץ־ישראל־יוד:

„איהר הערט ר' יוד, איך האב נישט זעהר ליב צו געבען נדבות. אבער איך וועל מיט אייך מטיב זיין און ביי אייך קויפען א קמיע, וואס איהר האט גענומען ביים בארג סיני, און וועל אייך גוט בעצאהלען. נאר וויל איך פון אייך א טובה":

„דהיינו" — האט דער ארץ־ישראל־יוד געפרעגט.

„איהר וועט דאך בוודאי בקרוב אהיימפאהרען קיין ארץ־ישראל און וועט דאך ווייטער קומען צום בארג סיני, וואס שטעהט אונטער ירושלים, וואלט איך אייך מיטגעגעבען א פעקעל, וואס איהר זאלט אזוי גוט זיין און עס אנידערלייגען אויף דעם בארג סיני אין סאמע מיטען".

„מהיכי תיתי" — האט דער יוד געזאגט.

ווען דער יוד איז געקומען אין זיין אכסניה איז ער א בעלן געווען זעהען, וואס דער דייטש האט איהם מיטגעגעבען צו לעגען אויף דעם בארג סיני.

אויפהאקענדיג דאס פעקעלע, האט דער ארץ־ישראל־יוד אנגעטראפען א בערגעל שמות פון א חומש'ל. ער איז א בעלן געווען און איז אריבער צו בראנדשטעטער איהם פרעגען, וואס דאס קאן בעדייטען.

און בראנדשטעטער האט געזאגט:

„איך האב אייך נאר געוואלט בעטען, אז זייענדיג ביים בארג סיני, זאלט איהר צוריקלעגען די תורה דארט וואו מיר האבען זי גענומען, אבגעבען גאט זיין תורה"...

די ביהן און די פליג

(פאבעל)

פון ח. י. פארבער

אויף א בלומען־בייט,
האט זיך פליהענדיג געדרעהט
ארום
א בלום,
א זשומענדיגע ביהן.
און ווי אלע פון איהר מין,
האט זי אויסגעזויגט
און פערזוכט,
גאר דעם בעסטען זאפט.
און זייענדיג פערגאפט
פונ'ם שעהנעם בלומען־בייט,
האט זי זיך געפרעהט:
— ווי גוט עס איז צו זיין א ביהן!
פליהען הער און הין...
און דערצו געשמאקען זאפט געניסען;
נאכדעם געבען האניג זיסען,
אז די מענשען,
זאלען ליבען אונז און בענשען.
דאס הייסט א פערגעניגען!
— און פאר אונז פליגען?...
(האט א פליג ארויסגעזשומעט)
אונז בעקומט
שוין גארנישט דער זיסען ביסען...
די מענשען נאר געניסען,
אבער אונז פערשאפט
גאר אומגליקען דער זאפט
פון אט די שעהנע בלומען:
מיר בעקומען
מאסענווייז דעם טויט;
די פליג וואס געטרויט
דיין האניג־זיס,
און פאלט אויף איהם ארויף
מיט אלע פיס,
וועלענדיג דעם האניג לעקען,
בלייבט שוין דארטען שטעקען...
ס'א שרעק,
אז איבער א לעק,
זאלען שטארבען אומשולדיגע פליגען!
און די זאלסט נאך ברכות
דערפאר קריגען!...
ביסט נישט ווערט,
אז די ערד
זאל דיך טראגען!
און מיר זאגען,
הויך, די גאנצע וועלט זאל הערען
פערשאלטען זאלסטו ווערען!...
— כ'האב דיך אויסגעהערט
געדולדיג...
די ביהנען זענען שולדיג
וואס די פליגען,
וועלענדיג האניג קריגען,
פאלען דיי אריין,
און געהען אויס אי זיין...
אונזער זינד איז גרויס:
מיר ארבייטען דעם האניג אויס!...
נאר —
לאמיר רעדע זקלאר
מיט דיר:
פון איין משפחה זענען מיר —
וועל איך קיין ווערטער דא
נישט קלייבען,
צווישען אונז וועט עס דאך בלייבען:
זאג — וואס טוט איהר פלייגן,
אויף דער וועלט?
אייך געפעלט
צו לעבען זגוט,
זויפען יענעמס בלוט
אזוי געמיין!..
נישט טועגדיג קיין זאך אליין.
אלצדינג בעקומט איהר פון גרייטען,
און פאר'ן צווייטען,
ברענגט איהר נאר די פעסט!..
און איהר קומט מיט פראטעסט?...
מען האסט אייך נישט אומזיסט,
עקעלהאפטע וואס דו ביסט!
מיר אבער, נעמען און מיר געבען;
מיר לעבען און מיר לאזען לעבען
האט דערפאר א זינען,
דאס לעבען פון די ביהנען.

— — — — — — —

ווי די פליגען און די ביהנען,
אויכעט מענשען זיך געפינען.

—=:)()(:=—

אין שולע

(אויף א וויסענשאפטליכער לעקציע)

— זאג נאר משה'לע, וועלכע קראנקע בעדארפען האבען ים־בעדער?

— מיין פאפא — ער זאגט ער האט א קרענק און באד זיך אין א ים פון חובות...

לייב שטאבינסקי.

—=:)()(:=—

קרבן פון שפיאנאזש

סענסאציאנעל קרימינעלישער ראמאן

(7

קאפיטעל פינף

געפונען די פאפירען

— זענט איהר איבערצייגט, הער ראלסאן, אז מיר קיינעם, חוץ אייך און קארלינען איז נישט געווען קיין שליסעל צו דער שאנק?

— יא, איך בין זיכער אין דעם.

— און איהר האלט פאר אוממעגליך אז עמיצער האט געקאנט נאכמאכען דעם שליסעל?

— נאכמאכען די שליסעל איז אוממעגליך. זיי זענען געמאכט דה״כין פאבריקאנט לויט א ספעציעלער בעשטעלונג. איך האב היינט אינדערפריה צו איהם טעלעפאנירט, און ער האט פעסטגעשטעלט אז ער האט געמאכט בלויז צוויי שליסלען, און די צייכענונגען פון זיי האט ער תיכף פערניכטעט.

דער געהיים־אגענט שנעל האט פערלאסען די קאסע און א פ״עג געטון:

— זענט איהר זיכער אז קיינער האט ביינאכט נישט געקאנט אוועקגנבענען די שליסלען, בעת איהר זענט געשלאפען?

—יא, זיכער! חוץ דעם האט מיר קארלין ־־־־־־ אז ער האט די גאנצע צייט געהאלטען ביי זיך דעם שליסעל, ביז ער האט מיר איהם, כאר זיין אוועקפאהרען אפגעגעבען. אטא זענען זיי די ביידע שליסלען.

סער ראבערט ראלסאן האט ארויסגעצויגען פון דער טאש א שטאלען רייפעלע מיט די שליסלען, און דערלאנגט דעם געהיים־אגענט.

— איך וואלט זיך געוואלט אדורכרעדען מיט׳ן הער קארלין, באר איך פערשטיי, אז פערהאלטען איהם אין לאנדאן, איז געווען שווער, נישט אלע טאג האט מען דען חתונה! וואו האלט איהר די שליסלען ביינאכט, הער ראלסאן?

— אונטער׳ן קישען... איך האב א זעהר לייכטען שלאף... ווען עמיצער וואלט זיך געפרובט צוריה רען צו די שליסלען, וואלט איך זיך גלייך אויפגעכאפט.

— און פונדעסטוועגען זענען די פאפירען פערשוואונדען! — האט דער געהיים־אגענט טרוקען א זאג געטון — קאנט איהר מיר אפשר זאגען, וואס פאר א פאפירען דאס זענען געווען?... עפעס א געהיימע קארעספאנדענץ?... זענען די בריף געווען שיפ״ירטע?

— איין מעלדונג איז געווען שיפרירט. געשריבען איז זי געווען אין פראנצויזיש, און געווען לחלוטין אומפערשטענדליך, פאר א פרעמדען מענשען. די אויפקלערונג צוזאמענגעשטעלט דורך קארלינען איז אויך געמאכט געווען מיט אפגערעדטע סמנים, וואס זענען נאר פאר מיר און איהם פערשטענדליך.

— איז צו די פאפירען געווען צוגעלייגט אנ״אויפקלערונג צו די אפגערעדטע סמנים?

— ניין, קארלין האט אליין צוזאמענגעשטעלט די סמנים און מיר האבען זיי געקאנט אויף אויסענווייניג.

— און דעם פראנצויזישען שיפר האט איהר אויך געקענט אויף אויסענווייניג.?

— יא, מיר בענוצען זיך לאנג מיט איהם. די אפשריפט פון איהם אבער ליגט אין דער קאסע.

— האט מען זי אויך געגנבעט?

— ניין. בכלל איז נישט אזוי וויכטיג דאס אוועקגנבענען פון דעם פראנצויזישען דאקומענט מיט קארליגס אויפקלערונג... א סך ערגער איז דאס וואס דער צווייטער דאקומענט, א פיל וויכטיגערער, איז נישט געווען פערשיפרירט...

— און וואסער שפראך איז ער געווען געשריבען?

— אין רוסיש.

שנעל האט א הויב געטון דעם קאפ, מחמת ער האט זיך דערמאהנט, אז די לעדי ראלסאן האט, לויט געוויסע קלאנגען געשטאמט פון רוסלאנד. ראלסאן האט אבער אויף איהם נישט געקוקט. ער האט אין דער האנט צוטראגען געשפילט זיך מיט א בוך־מעסער.

דער פנים זיינער האט זיך אויסגעצויגען און איז פערעלטערט געווארען אויף צעהן יאהר.

— זענט איהר קיינעם נישט חושד, הער ראלסאן?

די גלייכע און שניידיגע פראגע וואלט אנ׳אנדערען איבעראשט, ובפרט אזא, וואס וואלט זיך בעמיהט אויסצובעהאלטען זיינע געדאנקען פונ׳ם געהיים־אגענט.

סער ראבערט ראלסאנס פנים האט אבער נישט א ציטער געטון.

זיין האנד האט זיך נאך אלץ מעכאניש געשפילט מיט׳ן מעסער.

— ווען איך וואלט בעהאט די קלענסטע סיבה עמיצען חושד צו זיין וואלט איך שוין פון לאנג אייך געזאגט, מיסטער שנעל... פאר מיר איז עס די גאנצע מעשה א גרויסע רעטעניש.

— בעכטען אין אוונט זענען די פאפירען נאך געווען אין שאנק?

— אויף זיכער אייך זאגען קאן איך נישט. איך האב גערעכענט זיי אדורכקוקען ביינאכט, (איך מיט מיין פ״וי זענען געווען פערבעטען אויף א מיטאג), אבער אזוי ווי איך בין צוריקגעקומען אהיים געווען מיד, האב איך זיך באלד געלייגט שלאפען, אז איך האב דערזעהען אינדערפריה, דאס די פאפירען זענען נישטא אין דער קאסע, האב איך זיך נישט שטא״ק איבערגענומען. איך האב געמיינט, אז די דאקומענטען זענען נישט קיין איבעריג אינטערעסאנטע, און אז קארליך האט זיי גענומען מיט זיך. ערשט אז איך האב זיך פערבונדען מיט איהם טעלעפאניש, און זיך אדורכגערעדט מיט איהם, האב איך פערשטאנען אויף וויפיל דער ענין איז ערנסט.

— חוץ אייך און דעם הער קארלין האט עמיצער געוואוסט וועגען די דאקומענטען?

— קיינער נישט! — האט ראלסאן פייערליך ערקלערט.

— לויט דעם, ווי איהר זענט זיך עס משער, מיינט איהר אזוי, — האט דער געהיים־אגענט אויסגעבעסערט, — אין דערווירקליכקייט אבער האט עמיצער וועגען זיי יא געוואוסט... איז קיינער נישט אריין אין קאבינעט ווען דער מיסטער קארלין האט געארבייט?

— נאך מיין אוועקגיין — קיינער נישט!

— דאס האט אייך דער הער קארלין געזאגט?

— יא, און טאמסאן, מיין דינער, צו וועלכען איך האב דעם פולשטענדיגסטען צוטרוי האט עס בעשטעטיגט.

— ווייסט טאמסאן וועגען דער גנבה?

— יא, נאר ער אליין פון דער גאנצער דינערשאפט ווייסט עס... קארלין פערזיכערט, אז ער האט פערשלאסען די דאקומענטען אין דער קאסע, אבער איך מיין, אז ער האט אפשר געקאנט פערגעסען און איבערלאזען די פאפירען אויפ׳ן טיש.

(פארטזעצונג קומט).

אקראנץ פערל

פון תלמוד און מדרש

דער, ווען מען די צייט דינט איהם, ווערט פון אלעמען געאכטעט.

(תנחומא הקדום ויהי).

* * *

דאס הארץ און די אויגען זענען די פערמיטלער פאר׳ן קערפער אויף צו טון עבירות.

(במדבר רבה ז׳)

* * *

אפטמאל ווערט א זאך גע׳אסר׳ט הגם לויט׳ן דין מעג מען עס טון כדי מענשען זאלען נישט גרינגשעצען די זאך.

(ביצה כ״ח)

* * *

יעדער געזעץ מוז האבען א פערשטענדליכען אויפקלערונג.

(עירובין ס״ה)

* * *

עס זענען דא דינים וואס זענען נאך נישט צוגעפאסט צום געגענווארט, זיי וועלען אבער צונוץ קומען אין דער צוקונפט.

(סנהדרין נ״א)

* * *

דער וואס וויל ארויסקריגען ביי יענעם געלד דורך א דין־תורה דער מוז צושטעלען עדות.

(בבא קמא ס״ט)

* * *

ווען איינער שטעלט זיין חבר אין פערלעגענהייט איינ׳ם געגענווארט פון פיל מענשען איז גלייך ווי ער וואלט איהם זיין בלוט פערגאסען.

(בבא מציעא נ״ח)

* * *

דער וואס קאן בעהערשען זיינע אייגענע בעדאנקען שטעהט העכער פון דעם וואס קאן זיך מפלפל זיין אין דער תורה.

(ירושלמי הוריות ג)

* * *

ס׳איז בעסער צו זיין א נאכשלעפער ביי גרויסע ווי א קאפ פאר קליינע.

(אבות א׳)

* * *

דורכ׳ן אויסגאנג פון דער זאך קריגט מען א ערקלערונג וועגען איהר אנהויב.

(גיטין ס״ה)

* * *

עס ווייסט נישט דער מענש
נישט וואס ער זאל ליב האבען
און נישט וואס ער זאל פיינט האבען
אין א טונקעלען צוקונפט
ליגט אלץ פערהוילען.

(קהלת ט׳ א׳).

פון שטאט און דארף

(ענדע פון 10. זייט).

בעהמט ער זי ארום און קושט איהר אין די אויגען.

— דו האסט מיך ליב? — פרעגט ער.

זי לאכט: — דעק זיך צו ווייל ס׳איז קאלט.

— אבער ניין — זאגט ער — מיר איז נישט קאלט איך בין געזונט.

— הא הא — לאכט זי און בעפרייט זיך פון זיינע אריעמס.

ער כאפט זיך אויף פון דער שטול און וואלט זיך לויפען נאך. זי לאזט זיך כאפען, אבער נאר דערפאר, ווייל ער איז קראנק און טאר נישט לויפען און טאקע אויך דערפאר לאזט זי זיך קושען, ער וויל זי אבער נעמען צו זיך אויפ׳ן שטול.

— ניין — ש פרינגט זי מיט אמאל אוועק און איהרע אויגען צינדט זיך אן א פייערל ווי ביי א קאץ.

ער וועט זיך דאך נישט רייסען מיט איהר, אז זי וויל נישט. נאר אויב אזוי, טא צוואס גייט זי מיט איהם אין וואלד אריין?

זי לאכט אבער ווייטער, ווי העכער, — קומט — זאגט זי — יאקוב אהיים ס׳ווערט קאלט.

צו אלדע טייוועל! איהר וועט נישט גיין, וואס זארגט זי זיך אזוי וועגען איהם? ער איז דען א קינד.

און אזוי גייט עס ווייטער. זי דאס פריילין האט זיך איהרע כוונות און ער? ער ווייס פון גארנישט, נאר זאל זי זיך מיט איהם נישט רייצען, ער האט דאס נישט ליב.

און א מאן בלייבט פאר׳ט א מאן. בפרט אז דאס אלץ איז איהם שוין דער׳עסען און פון אפרוהען זיך, א״ז אפגערעדט, איז ער זיך מיישב, ער וועט אוועקפאהרען אין אנ׳אנדער רוהיגער דארף.

איהר זאגט ער, אז ער פאהרט צוריק אין דער שטאט אריין צו דער ארבייט. זי גלויבט נישט. אבער אז זי דערזעהט אז ער נעמט פאקען זיין געפעק און אלץ אזוי פיבערדיג שנעל נעמט זי עפעס פערשטעהען...

זיין געפעק איז נישט גרויס, דעריבער האט ער גיין דורכ׳ן וואלד צו דער סטאנציע. — זי וועט איהם בעגלייטען! — א ביטע זעהר, אויב זי וויל נאר עס טוט איהם אפילו באנג וואס ער פאהרט שוין אוועק, נאר ער מוז. יא ער מוז.

אין וואלד זעצען זיי זיך צו אויף דער הויל־ערד. זי זארגט איצט שוין נישט וועגען זיין געזונט, זי ווייס נאר איינס אז אין דארף איז שרעקליך לאנגווייליג.

עס מאכט זיך אזוי, אז ער נעמט זי ארום. זאל ער זי ארומנעמען — טראכט זי. ער קושט זי.

— נו טא זאל ער קושען, ס׳ווערט סיי־ווי נישט זיין דא אין דארף קיינער וואס זאל זי קושען. א חוץ דעם איז ער דאך א שייבער און נישט אבי וועמ. נאכמעהר זי קושט איהם אפילו צוריק, נאר אט דאס וועט זי נישט דערלויבען ניין ניין, הער יאקוב.

אבער יאקוב ווייזט איהר איצט, אז ער איז געזונט, אמת ער ליידט אביסעל אויף נערווען, אבער דאס שטערט לחלוטין נישט... און טאקע זי די פריילין ווייזט זיך איצט ארויס פאר אזא שוואכע, אז, אז זי קאן מעהר נישט, ווי בעטען, — אז ער זאל נישט ביי גאט ער זאל זי נישט אומגליקליך מאכען

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — פערשטעהט זיך, אז געפאהרען איז ער שוין נישט, ער איז צוריק אין דארף, אבער איצט האט זיך אלץ אומגעביטען. זי זארגט נישט מעהר וועגען איהם, נאר ער וועגען איהר, זי זיצט אין וויג־שטול און ער אויפ׳ן ראנד און קושט זי און גלעט זי און אין וואלד פערבלייבט מען שוין אביסעל לענגער אויך כאטש דער טאג איז א קילער.

וואס דען האט זי געזאלט טוען, אין א דארף, וואס א חוץ לופט, זון און וואלד, קאן מען אויך משוגע ווערען פון לאנגווייליגקייט...

(76

ר. איזראעל

ליבע און טויט

סענסאציאנ. ערא׳טישער ראמאן פון לאנדאנער לעבען

— פארוואס הייסטען מיר דאס אזוי איך הייס דאך סאניע גינזבורג און דו הענריק נירענבערג.

— ס׳מוז אזוי זיין קינד, ס׳מוז אזוי זיין, דו שוויג נאר און ווארט אויף דעם גליקליכען לעבען.

— אבער פארוואס, זענען מיר דען פערברעכער? נו, יא, כא, כא, איך האב אינגאנצען פערגעסען, האט סאניע היסטעריש געלאכט, געוויס זענען מיר פערברעכער, מיר ענטלויפען דאך, דו האסט דאך איבערגעלאזען דיין ווייב און איך האב איבערגעלאזען מיין קינד, געוויס זענען מיר דאך פערברעכער און מוזען זיך בעהאלטען מיט אונזערע נעמען...

נירענבערג האט מיט דער האנד פערהאלטען סאניען דאס מויל.

— שוויג, לעג זיך צו און שלאף דיך איבער, אפשר ביזטו נאר קראנק, אפשר רעדסטו פון דער היץ.

— ניין, שאץ, איך וועל שוין זיין שטיל ווי א מייזעלע איך וועל גארנישט רעדען, אבער יא רעדען, נאר אזוי שטיל, אז נאר איך און דו זאלען דאס הערען.

נירענבערג האט ארומגענומען סאניען און געדריקט צו זיך.

— מיין שען טייבעלע, מיין שען קינד,

— א יא, איך בין נאך גענוג שעהן, א יא איך קען נאך געפעלען?

סאניע האט זיך אוועקגעשטעלט פאר׳ן גרויסען שפיגעל און בעקוקט איהר פיגור.

— דו ווייסט הענריק, מיר איז קיינמאל נישט איינגעפאלען זיך אנצוקוקען אין שפיגעל, איצט זעה איך, אז איך בין נאך גענוג שלאנק, גענוג שעהן, איך האב נאך גענוג רייץ.

נירענבערג האט זי ווייטער געטוליעט צו זיך, געקושט און געהאלזט, סאניע איז געווארען נאכגיביג, זי האט ליידענשאפטליך געקושט נירענבערגן.

— אט אזוי, קוש מיך, נעהם מיך, ־ע.־ט ארום, האט סאניע געזאגט, דריק פעסט צו צו מיך, אט אזוי... אט אזוי...

נירענבערגן איז זעהר אויפפאלענד געווארען די אויפפיהרונג פון סאניען, די ענדערונג וואס איז פארגעקומען אין איהר שטימונג איז עפעס געווען א צו פלוצלימדיגע.

סאניע האט זיך ווייטער געקלאמערט אין איהם און געשעפטשעט:

— פארוואס ביזטו אזוי קאלט צו מיר, אזוי גלייכגילטיג צו מיר, דעמאלט ווען איך ווער פערברעכט פאר ליידענשאפט, ווען איך וויל ווערען א פערברעכער, א בארענעסין דרוזע, איך וויל בעגעהען די גרעסטע פערברעכענס אין דער וועלט, איך וויל אין אלע נקמה נעהמען, אין דער גאנצער וועלט אין אלע מענשען, אין די פראסקוראווער פאגראמטשיקעס, אין דעם דעטעקטיוו ע״ליי, אן ד״ר קאופמאן, אן דעם רייכען מאן וואס האט אפגעקויפט מיין יונגעלע, מיין ארים יונגעלע, מיין טייערע יונגעלע, שא, שא, שא,, ווייז נישט מיין קינד. ווייז נישט מיין אוצרל, די מאמע איז ביי דיר, דיין מאמע שפילט זיך מיט דיר...

זי האט אנגעהויבען שטא״ק צו וויינען.

נירענבערג האט בערוהיגט סאניע און האט זי אוועקגעלעגט אויף דער קאנאפע וואס איז געשטאנען אין צימער. סאניע האט זיך אויסגעוויינט און איינציגווייז זיך בערוהיגט.

— קום צו נעהנטער צו מיר, הענריק, איך בין שוין אויף אלעם ענטשלאסען, איך וויל נישט מעהר אוועקגעהען פון דיר, אומעטום זיין מיט דיר, זאל אפילו זיין, אז דער דעטעקטיוו איז געדעכט, אז דו ביזט א פערברעכער, א פרויען־הענדלער...

— הער אויף מיט די דאזיגע נארישקייטען, סאניע, איך ליב דיך, איך וועל דיך מאכען פאר א קעניגין...

— איך וויל פון גארנישט וויסען, ס׳איז מיר אלץ איינס, קום צו נעהנטער צו מיר, איך בין דיינע, נישט פון היינט, נארפון דעמאלט געדענקסט ביי דיר אין דער וואוינונג, פון דעמאלט ווען איך האב געפיהלט דיין קינד ביי מיר אונטער׳ן הארץ, און איצט האב איך נישט קיין שום שטערונג מעהר, אלץ איינס, אלץ איינס...

נירענבערג האט זיך צוגעזעצט נעהנטער צו איהר, האט זי ארומגענומען און געזאגט:

— דאס געפעלט מיר, דו ביזט געווארען פער־שטענדיג און גיסט דיר אפ א חשבון פון דער לאגע, אין וועלכער דו געפינסטזיך, איך וועל דיך קיינמאל נישט פערלאזען, שטענדיג זיין מיט דיר.

סאניע האט זיך צולאכט: אין דער אמתען וואס געהט מיך אן דיין ווייב. איך דארף מיר אליין זיין א בעסערער פריינד, איך וויל אויך לעבען און דערלעבען ביז איך וועל זעהען מיין זוהן, אזא גרויסען, אזא שטארקען וואס וועט אויפזוכען זיין מאמען און איהר מוחל זיין אלדאס שלעכטס וואס זי האט געטון געגען איהם, אבער פארוואס קושט דו מיך נישט אזוי ווי דעמאלט, פאר וואס ביזטו צו מיר אנדערש ווי דעמאלט ביי דיר אין דער וואוינונג. איך בין דאך נישט קיין בארענעסע דרוזע, איך בין דאך די זעלבע מאשין־שרייבערין סאניע גינזבורג.

ני״ענבערג האט זיך צו איהר דערנעהנטערט, אלס נעהנטער און נעהנטער איז ער צוגעקומען צו איהר, אלץ ליידענשאפטליכער איז זי געווארען און האט איהם געשלעפט צו זיך, איהר אטעם איז געווארען שווער און הייס, איהרע הענד האבען זיך אן איהם געקלאמערט און זי האט זיין פנים צוגעדריקט צו איהרס, וועלכעס האט געפלאמט ווי פייער.

ני״ענבערגן איז געווארען הייס און קאלט, ער האט זיך איינגעגראבען מיט זיינע אויגען אין דעם שעהנעם האלז און באקען פון סאניען, ער האט געזוכט איהר קערפער און זיך נישט פערגיבען איהם צו בעריהרען.

— קום צו מיר, האט סאניע געזאגט, קום צו מיר, דו ביזט מיין מאן.

(פארטזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 31 יוז
מנחם אב תרצ״א

יולי
זון-אויפגאנג 3.52
זון-אונטערגאנג 7.29

ליכט-צינדען: 7.16

שטיצע פאר רעזערוויסטען

מחמת דעם, וואס פיל רעזערוויסטען ווענדען זיך נאך שטיצע צו די נישט געהעריגע אינסטאנצען, מאכען מיר אויפמערקזאם אז אזעלכע בקשות דארפען אפגעשיקט ווערען דירעקט אין דער פאליציי-איש-מיליטערישער ביורא, זאוואדזקא 11.

צו דער ביטע דארף בייגעלעגט ווערען: 1) אן אויסצוג פון הויז-בוך וועגען פעטענט און אויך פון די פאמיליע-מיטגלידער וואס ווערען דורכ׳ן פעטענט אויסגעהאלטען און א דאקומענט פון די אדורכגעמאכטע איבונגען, ארויסגעגעבען פון פולק, וואו דער רעזערוויסט איז געווען אויף איבונגען.

אזעלכע ביטעס דארפען אפגעגעבען ווערען נישט שפעטער ווי א חודש נאך דעם, ווי דער רעזערוויסט ווערט בעפרייט פון די איבונגען.

וועלכע שטייערן דארפען געצאלט ווערן אין חודש אויגוסט

אין משך פון חודש אויגוסט דארפען געצאהלט ווערען פאלגענדע שטייערן:

אומזאץ-שטייער פון האנדעלס-אונטערנעהמונגען פון 1 און 2 קאטעגאריע, און אויך אינדוסטריע אונטערנעהמונגען, וואס פיהרען האנדעלס-ביכער.

ביז׳ן 15 ד.ח. איז אויך צאהלבאר די צווייטע ראטע אומזאץ-שטייער פון אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען פאר׳ן יאהר 1931.

דורכ׳ן גאנצען חודש קאן מען אויך צאהלען לאקאל-שטייער און פון נישט-פערבויטע פלעצער, די צווייטע ראטע פון נישט-בעוועגליכע גיטער, און בכלל אלע פערלעגטע שטייערן וואס זייער צאהלונגס-טערמין פאלט אויס אין אויגוסט.

געפינען דעם טויט בעת דער ארבייט

נעכטען האט אין דארף גראבאוועץ הינטער לאדז, פאסירט א טראגישער פאל, וואס האט געקאסט דאס לעבען פון א יונגען ארבייטער.

ביים גראבען דאס זאמד איז געווען בעשעפטיגט דער 15-יעהריגער וולאדיסלאוו יאניאק. אזוי ווי ס׳האט זיך געבילדעט א הויכער זאמד-וואל און קיין פארזיכערונגס-מיטלען זענען נישט פארגענומען געווארען, איז אין א געוויסען מאמענט די וואנד איינגעפאלען, פערשיטענדיג הינטער זיך יאניאק׳ן.

מען האט דעם פערשיטען יאניאק׳ן צוריק אויפגעגראבען שוין א טויטען.

פון האנדעלס-געריכט

די פירמע אהרן גרינשטיין, מאטייקא 4 איז בשעת לעצטע דעקלערירט געווארען פאר באנקראט.

צוליב דעם וואס די פירמע האט ווייטער געלאזען די רעגולירטע וועקסלען צום פראטעסט, האט דאס האנדעלס-געריכט ערקלערט צום צווייטען מאל באנקראט דער פירמע גרינשטיין צוזאמען מיט זיין שותפטע יוכבד, וועלכע איז זיין ווייב, וועלכע האט זיך איינגעשולדיגט ביי די פירמען טיגער און גלאטער, סאלאמאן ראקישסקי און מאריא מאיערטשיק.

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון האנדעלס-געריכט האבען די קרעדיטארען בעלעגט אן אפאזיציע, אנווייזענדיג אז גרינשטיינס ווייב איז נישט קיין שותפטע צום מאנ׳ס געשעפט. זי איז נאר א מיטאינהאבערין פון דעם אומבעוועגליכען פערמעגענס. ווייטער האבען זיך די קרעדיטארען פערדופען אויפ׳ן פונקט פון געזעץ, אז אלס באנקראט קען מען נאר ערקלערען דעם פעדזאן וואס האנדעלט און טראגט פעראנטווארטליכקייט. די פרוי גרינשטיין איז נישט אזעלכע. דעריבער פערלאנגען זיי צו סקאסירען דעם פראצעס פון פרוי גרינשטיין.

דער פראצעס איז אפגעלעגט געווארען אויף די קרעדיטארען דארפען אין משך פון א חודש צושטעלען בעווייזען אז פרוי גרינשטיין טראגט נאר צווייטע פעראנטווארטליכקייט.

מאגיסטראט וועט דערוויייל נישט בויען קיין הילצערנע הייזער

פון מאנטאג אן ווערען בעגרעניצט די סעזאן-ארבייטען

(2) אויף דער לעצטער זיצונג פון מאגיסטראט איז בעטראכט געווארען די פראגע וועגען בויען הילצערנע הייזער.

נאך א בעריכט פון פרעזידענט זשעמיענצקי וועגען די קאנפערענצען, וואס זענען קארגעקומען וועגען דעם ענין אין ווארשא, איז בעשלאסען געווארען דערווייל, זיך נאך אפצוהאלטען פון אונטערהאנדלען מיט די אנפיהרער פון די מלוכה-וועלדער וועגען צושטעלען האלץ אויף בויען די הילצערנע הייזער.

אויף דער זעלבער זיצונג איז אויך בעשלאסען געווארען אויסצובעסערען די ברוקען אויף די הויפט-גאסען.

וואס שייך סעזאן-ארבייטען האט לאוויק אינדעבסקי בעריכטעט אז די רעגירונג איז איצט נישט אין דער לאגע צו קאנען געבען קרעדיטען אויף סעזאן-ארבייטען כדי צו בעשעפטיגען ארבייטסלאזע.

אין צוזאמענהאנג הערמיט איז בעשלאסען געווארען פון קומענדיגען מאנטאג אן צו בעגרעניצען די סעזאן-ארבייטען נישט דורך פערקלענערען די צאהל ארבייטער, נאר דורך רעדוצירען די ארבייטס טעג פון פינף אויף דריי טעג אין וואך. אויף אזא אופן וועלען די סעזאן-ארבייטען געפיהרט ווערען אזוי לאנג ווי עס וועט זיין געלד אין קאסע אויף אויסצוצאהלען די ארבייטער.

א הילף-פעראיין פאר׳ן — פרעזעס

אנ׳אפערע פון וועלכע עס האבען געליטען העכער 300 ארבייטער

(א) מיט דריי יאהר צוריק איז ביי אונז אין שטאט געגרינדעט געווארען א געזעלשאפט אונטער׳ן נאמען „ארבייטער זעלבסטהילף געזעלשאפט אין לאדז“, וואס האט געהאט אלס ציל צו פיהרען אן איינשפארונגס-אקציע צווישען ארבייטער, געגענזייטיגע הילף, ארויסגעבען קרעדיטען און געבען שטיצע אין פאל פון טויט פון א מיטגליד, אדער עמיץ פון זיין פאמיליע.

דאס לאקאל פון דער געזעלשאפט האט זיך געפונען אויף וואגנער 5 אין דער וואוינונג פון איינעם פון די גרינדער זיגמונד יאנאשיק, שפעטער האט זיך די געזעלשאפט איבערגעטראגען אויף אדינצא 52.

צווישען ארבייטער האט די געזעלשאפט ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס אזוי אז די צאהל מיטגלידער האט דערגרייכט פינף הונדערט און די פערוואלטונג האט שוין געהאט בעשלאסען צו בויען אנ׳אייגענעם הויז, האט דער פרעזעס יאנאשיק זיך אנגעבארגט צעהן טויזענד זל. אויף „זיין אייגענעם חשבון“, נאר נישט מעהר, וואס די פערפליכטונגען האט ער אונטערגעשריבען מיט׳ן פעראיינס-שטעמפעל.

אז מען שטעלט אויס וועקסלען, קומען דאך אן טערמינען צו צאהלען זענען טאקע אלע וועקסלען פראטעסטירט געווארען ווייל אליין האט דער פרעזעס נעבעך נישט געהאט קיין געלד, און אין דער קאסע פון פעראיין איז אויך געווען פוסט צוליב׳ן הערשענדען קריזיס. ענדליך האט זיך די גאנצע פערוואלטונג פעראינטערעסירט מיט דעם ענין, און האט פעסטגעשטעלט אז דער פרעזעס האט צוגעגעבען פאר זיך נישט נאר די הלוואות נאר אויך מיטגלידס-ביטראג אויף א סומע פון צעהן טויזענד זל. דעם פרעזעס תשובה איז געווען אז ער האט דאס גאנצע געלד אויסגעגעבען אויף פעראיינס-צוועקען, נאר בעווייזען אויף וואסערע צוועקען קען ער נישט. צוליב דעם, וואס עס זענען נישט געפיהרט געווארען קיין ביכער.

דער ענין האט אנגעשפארט צום אויספארשונגס אמט און עס איז אוועק אנ׳אויספארשונג און אין רעזולטאט איז דער פרעזעס יאנאשיק ארעסטירט געווארען און זיצט אין ארעסט צו דער דיספאזיציע פון דער פאליציי.

עס האבען געליטען פון דער אפערע אן׳ערך 300 ארבייטער.

טרינקט נור דעם געזונדען
אקאטשימער פארטער

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: יאנקעלעוויטש, אלטער מארק 9; גלוכאווסקי, נארוטאוויטש 6; האמבורג, גלובנא 50; פאווראווסקי, פיעטריקאווער 307; פיאטראווסקי, פאמארסקא 91; שטאקעל, לימאנאווסקי 37.

בעגנבעטע לעטניקעס

(א) פון דער וואוינונג פון רבקה גרינפעלד זאוואדזקא 53 האט מען ארויסגעגנבעט מלבושים און ציהרונג.

— פון דער וואוינונג פון הינדע ביאלער, פיעטריקאווער 60 האט מען אויך ארויסגעגנבעט וועש-זאכען.

אין ביידע פאלען זענען די איינוואוינער אויף זומער-וואוינונג און די וואוינונגען זענען געווען אהן אויפזיכט.

טראמוואי-קאטאסטראפע

(2) ביי דער סטאציע „העלענובעק“ האבען זיך צוזאמענגעשטויסען 2 טראמווייען, עטליכע פאסאזשירען זענען פערוואונדעט געווארען.

אין מאדערנעם וואונדערשעהנעם קלימאטישען אוזדראוויסקא
„RAFAŁÓWKA“
וואס געפינט זיך נישט ווייט פון לאדז, אין וועלכען עס ווערט דער אויפבוי פון גרויסע הייל - וויסענשאפטליכען סאנאטאריום פון
Oskar WOJNOWSKI
אין נאך צו פערקויפען
אין א בעגרעניצטער צאהל
וואלד - פארצעלאציעס
צו בויען הייזער און ווילעס.
אינפארמאציע:
ביורא „Rafałówka“, Łódź
ul. Piotrk. 55, m. 15, tel. 211-40
אדער אויפ׳ן ארט:
Miedzno, p. Sieradz
tel. Sieradz 84.

התועה בדרכי... החופה

א מעשה נורא מיט א פערבלאנדזשעטען חתן, וואס האט זיך א ביסעל „פערגאפט“ אין לאדז

ביי איינעם פון די היגע מורה הוראות איז געשעהען עהערנעכטען א זעהר קאמישער פאל: די מעשה שטעלט זיך פאר אויף פאלגענדען אופן:

צום רב איז געקומען א יוד ג. פון טאמאשאוו און בעשטעלט א חופה. ווי דער יוד האט ערקלערט אז סיי דער חתן און סיי די כלה שטאמען פון טאמאשאוו, נאר היות ווי זיי זענען אמאל געווען גבירים און אין טאמאשאוו וואלטען זיי געמוזט אייגרדנען א שעהנע חתונה, וואס זיי זענען איצט נישט בכוח, ווילען זיי שטעלען א חופה אין לאדז וואו ס׳וועלען אנוועזענד זיין נאר די חתן-כלה און די מחותנים.

דער רב האט בעשטעלט די חופה אויף דעם פערגאנגענעם מיטוואך 7 א זייגער אין אווענד, כדי דאס פארפאלק מיט די מחותנים זאלען נאך דעמזעלבען אווענד קאנען צוריק פאהרען קיין טאמאשאוו.

אין דעם בעשטימטען אווענד א זייגער האלב 8 זענען צום רב געקומען די מחותנים פון ביידע צדדים און די כלה. אויף דער פראגע פון רב וואו דער חתן איז, האט מען איהם געענטפערט אז ער האט זיך ערגיץ פערהאלטען אונטערוועגס און וועט געוויס גלייך אנקומען. איצט האט זיך אנגעהויבען א סדרה ווארטען. מ׳האט געווארט ביז 9, ביז 10 א זייגער, ס׳איז שוין 11 און שוין 12 א זייגער ביינאכט, דער חתן איז נישטא. דער רב איז שוין מיד געווארען פון זיצען און געוואלט זיך לייגען שלאפען, די מחותנים האבען זיך פאר אויפרעגונג געדרייט אהין און צוריק איבער׳ן צימער, דעם חתנ׳ס מוטער האט געחלשט, די כלה האט יאמערליך געוויינט — דער חתן איז נישט געקומען.

דער רב האט דעריבער איבערגעבעטען די מחותנים אז זיי זאלען געהען ערגיץ שלאפען, ווייל אויך ער וויל זיך לעגען, די מחותנים האבען אבער ערקלערט, אז זיי האבען נישט וואוהין צו געהן נעכטיגען און קיין געלד האבען זיי נישט אויף צו בעצאהלען אין האטעל, אזוי אז זיי ווילען איבערנעכטיגען ביים רב.

איצט האט דער רב בעקומען א חשד אז אפשר זענען דאס אפעריסטען, וועלכע האבען ספעציעל צוגעטראכט אזא שפיצעל כדי צו בלייבען דא נעכטיגען און ווער ווייסט וואס צו טון. דער רב וועט אויך אבער נישט ארויסווארפען קיין מענשען אין מיטען נאכט, איז ער דעריבער געבליבען זיצען צוזאמען מיט די טרויעריגע מחותנים און מיט דער כלה ביז אינדערפריה.

ערשט ארום 8 א זייגער אינדערפריה עפענט זיך די טיר און ס׳קומט אריין דער חתן א מידער, פערשטויבט, קען קוים שטעהן אויף די פיס.

ס׳האט זיך ארויסגעשטעלט אט וואס:

ווען די מחותנים מיט דער חתן-כלה זענען אראפגעגאנגען פון אויטאבוס וואס קומט פון טאמאשאוו און זענען געגאנגען צוזאמען צום רב, האט דער חתן זיך פערקוקט אויף פיעטריקאווער גאס אין עפיס א שוי-פענסטער און דערוויל פערלוירען פון אויג זיינע עלטערען, די מחותנים און די כלה. ער איז געלאפען הין און צוריק, זיי געזוכט אבער נישט געקענט געפינען. די מחותנים מיט דער כלה זענען דערוויל ארויף צום רב און געמיינט, אז דער חתן וועט נאכקומען.

דער פערבלאנדזשעטער חתן האט דערוויל נישט געוואוסט ביי וועלכען רב די חופה איז בעשטעלט געווארען און ער האט אנגעהויבען נאכפרעגען אויף לאדזער רבנים און איז געגאנגען פון איינעם צום אנדערען, כדי צו געפינען די כלה. דערוויל איז שוין געווארען נאך 11 א זייגער און מ׳האט פערמאכט די טויערען, דער חתן האט זיך ארומגעדרעהט א גאנצע נאכט איבער די לאדזער גאסען, באכטראכטענדיג וואס איז דארט געווארען מיט דער כלה, ערשט אינדערפריה איז ער געגאנגען אויפזוכען דעם לעצטען אדרעס וואס ער האט נאך געהאט פון א לאדזער מורה הוראה און דארט האט ער טאקע געפונען זיין בעשערטע.

די חופה איז באלד געשטעלט געווארען און די מחותנים מיט דער חתן-כלה זענען גלייך צוריקגעפאהרען קיין טאמאשאוו און שעהמען זיך צו דערציילען די מעשה מיט׳ן חתן וואס איז פערבלאנדזשעט געווארען אויפ׳ן וועג צו זיין אייגענער חופה.

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE
ZIELONA 6.
Telefon
12-333
tel. 12-333
tel. 12-333
ערטיילט דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אלע פלוצימדיגע פארפאלען צו יעדער צייט ביינאכט און ביי טאג: ווי אויך אין אלע אקושעריע און גינעקאלאגישע הילף.

יודיש טעאַטער
אין „פילהאַרמאָניע"
20 נאַרוטאָוויטשאַ 20
דירעקציע:
ד. צעלטמייסטער און א. בעזמאַן
אדמ. דיר. יאַן ווײַנבערג.

גערקומען און געזיגט!
גאַנץ לאָדז רעדט פון די וואַרשאָווער סטאַר-אַרטיסטען!
היינט פרייטאג און מאָרגען שבת, 9 א זייגער אין אָוונט
לעצטער שלאַגער!

דער בלינדער פּאַיאַץ

אין 3 אַקטען פון מ. בלום, מוזיק פון פּראָפ. בלאַך.
שבת נאָך דער פאָרשטעלונג — א גראַנדיעזע פּרעהליכע אינטערעסאַנטע רעוויע
א. נ.: מ'פייפט אויף'ן קריזיס!...
א געמיש פון דראַמע, אָפּערעטע, רעווי, קאַבאַרעט א. א. שלאַגערלעך
1 בילעט איז גילטיג אויף ביידע פאָרשטעלונגען
שפּאַנענד! ◆◆ סענסאַציאָנעל! ◆◆ פּרעהליך! ◆◆

הויפּט-שלאַגערס
פון בלינדען פּאַיאַץ
1) „וואָלגאַ" — מענער און דאַמען-כאָר
2) „ראָמאַנס" — ליזע שלאָסבערג
3) „ביזט מיין ליכטיגע שיין" — דינה האַל־פערין און מרדכי הילסבערג
4) „נאַציאָנעל" — זישע קאַץ, שמחה ראָזען, מאַקס באָזשיק, חנה פערבער און ליזע שלאָסבערג
5) „כ'בין ק אקאט" — דינה האַלפערין
6) „באַלעט" — ב. לייבאָוויטש
7) „פּעפּערלעך" — זישע קאַץ און ליזע שלאָסבערג
8) „ג אסטן-פרוי" — דינה האַלפערין
9) „לאַך פּאַיאַץ" — מרדכי הילסבערג
10) „מזל און ליבע" — זישע קאַץ און ליזע שלאָסבערג
11) „מ'לאָזט נישט צו צום פּסוק" — מאַקס באָזשיק
12) „וואָס-טעביע-נאַ" — זישע קאַץ
13) „אוי פרויען" — מרדכי הילסבערג
14) לייט מאָטיוו. 15) פינאַל

זישע קאַץ

דינה האַלפערין

יצחק נאָושיק

מאַקס באָזשיק

חנה פערבער

דור לואי

בעלא באָזשיק

שמחה ראָזען

ליזע שלאָסבערג

מ. פישמאַן

מאָרגען, שבת 4 א זייגער נאָכמיטאָג צום 23-טען מאָל
פון — 50 גר.
פון ווײַטן סיביר
(סאָניע די אַנאַרכיסטקע)
ביז — 1.50 זל.
אין 3 אַקטען מיט א פּראָלאָג — — — — — — — — באַאַרבייט פון י. נאָושיק.
כאָר און באַלעט — דיריגענט: ל. זעלמאַן

ב. שוואַרצנשטיין

רות רעגינע

לייענט אונזערע אַנאָנסען, ווייל יעדער אַנאָנס ברענגט אַנדערע וויכטיגע נייעס!

ווייטערע אונטערהאַנדלונגען

צווישען די קרעדיטאָרען און ווידזעווער מאַנופאַקטור

(א) די אונטערהאַנדלונגען צווישען די קרעדי־טאָרען און דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" ווערען ווייטער געפיהרט און טראָגען אַ פּערטרויליכען כאַ־ראַקטער.

מיט איין גרופּע קרעדיטאָרען איז די פּער־וואַלטונג פון „ווידזעוו" שוין געקומען צו אַ הסכם.

צו די אונטערהאַנדלונגען אין וואַרשאָ, ווי מען גיט איבער זאָל די טעג קומען איינער פון די הויפּט־קרעדיטאָרען פון אַלעקסאַנדריע, מיט זיין קומען וועט זיך די סיטואַציע אויפקלערען.

מאָרגען דעם 1-טען אויגוסט וועט פּערלענ־גערט ווערען אויף אַן'אומבעשטימטען טערמין די אַרבייטער וועמענס קינדיגונגס-טערמין עס האָט זיך היינט געענדיגט.

דער פינאַנץ-אַמט האָט פאַר שטייער-חובות באַר פּערזיגעלט אַ קליינעם טייל פון די סחורות־סקלאַדעס. מאָנטאָג דעם 3 אויגוסט וועט דער פי־נאַנץ-אַמט אַרויסטראָגען אַ בעשלוס וועגען ווייטער־דיגע פּערזיכערונגען.

פאַר'ן געהן צום מיליטער-דינסט

זענען זיי בעגאַנגען א גנבה

הבחור טאַדעאוש באַרסקי פון קילינסקיעגאָ 100, האָט געהאַלטען פאַר'ן געהן אין מיליטער אַריין. אַזוי ווי ער וויס, אַז אומעטום קומט צו־נוץ דער פּוילישער גראָשען, האָט ער זיך טאַקע אָנגעזאַמעלט אַ סומעלע פון 350 זל. און געוואַרט אַריינצוקריכען אין די זעלנערישע הויזען.

ערב געהן אין מיליטער, האָט באַרסקי פּער־בעטען צו זיך עטליכע חברים און מ'האָט, ווי דער שטייגער איז זיך, אָנגעהויבען משמח-זיין. דאָס געלד פּערשטעהט זיך, האָט באַרסקי געהאַט גוט אויפ'ן אויג, וואָרום צו זיינע געסט, אַ געוויסען יאַן שימטשאַק און זיגמונט באַשטשינאַק האָט ער נישט געהאַט קיין איבעריגען צוטרוי...

בעת'ן שמחה'לע האָט שימטשאַק דערמאָהנט זיין קאָלעגע, אַז ער שימטשאַק, איז איהם שולדיג 3 זל. און אַזוי ווי ער האָט נישט ליב צו בלייבען קיין בעל-חוב — גיט ער זיי איהם אָפּ מיט טויזענד דאַנק...

מילא — נאָך 3 זל. — און, אַז דער בעל־שמחה עפענט אויף דאָס קאַסטעלע, ווערט איהם פינסטער פאַר די אויגען: ס'פעהלען 175 זל.

הקיצור: אַזוי ווי באַרסקי איז טאַקע חושד זיינע חברים אין שוואַרצקיבסטעלעריי, זענען זיי ביידע, שוין זעלנערלעך אַצינד, געשטאַנען פאַר'ן מיליטערישען געריכט, וואו זיי ווערען בעשולדיגט אין גנבה...

סעלבסטפערשטענדליך, אַז דאָ האָט מען ביידע זעלנערלעך פּערבעטען אין „קאָזע" אַריין אויף 3 חדשים יעדערן.

פויער דערמאָרדעט זיין קינד

זאָגענדיג אַז זיין ווייב האָט געהאַט דאָס קינד פון א קאַכאַנעק

(א) בעת'ן שניט אויפ'ן פעלד אין דאָרף זלאָט ביקי האָט מען געפונען אַ צופאַלען קערפּער'ל פון אַ 6 חדשימדיג יונגעלע.

די פּאָליצייאישע אויספאָרשונג האָט פעסטגע־שטעלט, אַז די עלטערען פון קינד זענען די אָר־טיגע איינוואוינער יוזעף יאַנטשאַק און זיין פרוי מאַריאַנאַ.

באַלד אַ לענגערען פערהער האָט זיך דאָס פּאָר־פאָלק מודה געווען אין פערברעכען און די פרוי האָט דערציילט אַז איהר מאַן האָט זיך איינגערעדט אַז זי האָט געבוירען אַ קינד פון אַ קאַכאַנעק. צוליב דעם זענען אָפט פּאָרגעקומען צווישען זיי קריגערייען, ביז איינמאָל בעת אַ גרויסער אויפרעגונג האָט איהר מאַן דערשטיקט דאָס קינד און האָט איהר געדראָהט מיט טויט, אויב זי וועט אויסזאָגען. דאָס דערשטיקטע קינד האָט דער מערדער אַוועקגעוואָר־פען ערגיץ אין פעלד.

דער מערדער איז אַרעסטירט.

20 מיליאָן זל. איז נויטיג

פאַר דער אויסבויאונג פון לאָדז

אַ לאָדזער דעלעגאַציע פאָהרט וועגען דעם קיין וואַרשאָ

(2) היינט פאָהרט קיין וואַרשאָ אַ דעלעגאַציע וואָס בעשטעהט פון פּערטרעטער פון קאָמיטעט אויסצובויען די שטאָט און פון הויז-בעזיצער-פער־איין.

די דעלעגאַציע וועט איבערגעבען אין איגערן־מיניסטעריום און אין פינאַנץ-מיניסטעריום מעמאָ־ריאַלען וועגען קרעדיטען, וואָס זענען נויטיג פאַר דער אויסבויאונג פון לאָדז.

פון די אָנווייזונגען אין די מעמאָריאַלען איז צו זעהן, אַז אויף בוי-צוועקען איז נויטיג פאַר לאָדז צוואַנציג מיליאָן זל. און די קרעדיטען וואָס זענען דערהאַלטען געוואָרען צו דעם צוועק מאַכען קוים אויס 2 פּראָצענט.

אז יאַנינאַ וויל איהם נישט נעמען

אין די אָרימס

פּרובט ער זיך וואַרפען אין די אָרימס פון א לאָקאָמאָטיוו

נעכטען אַז אויף דער סטאַציע קאָלושקי האָט געדאַרפט אָנקומען אַ צוג כדי מיטצונעהמען די פּאַ־סאַזשירען — האָט פּאַסירט אַ טראַגישער פאַל וואָס האָט שיער נישט געקאָסט דאָס לעבען פון אַ יונגען מענשען.

אין מאָמענט, בעת דער צוג איז אָנגעקומען, האָט זיך פון די פּאַסאַזשירען אַרויסגעריסען אַ יונג געזמאַן און כהרף עין געלאָזט זיך הינטער'ן אָנ־קומענדיגען לאָקאָמאָטיוו. בליץ-שנעל האָט זיך אַריינגעמישט דערין אַ זייטיגער פּאַסאַזשיר און דעם פּערצווייפעלטען יונגערמאַן ממש מיט נסים אָפּגע־ראַטעוועט פון אַ זיכערען טויט.

עס ווייזט זיך, אַרויס אַז די גאַנצע מעשה האָט אַ ראָמאַנטישען הינטערגרונט-

מיט אַ צייט צוריק האָט די 20-יעהריגע יאַ־נינאַ קאַראַשינסקאַ, חתונה-געהאַט מיט אַ רייכען גוטס-בעזיצער פון ראַדאָם. אין דער דאָזיגער יאַנינאַ וואָס איז, אַגב אַ יפה-פיה האָט זיך אויך געהאַט פּערליבט אַ געוויסער מאַנאַסאָוויטש פון וואַרשע, אַ ביוראַליסט.

יענע וואָך, האָט דאָס פּאָרפאָלק געוויילט אין וואַרשאַ און היות ווי מאַנאַסאָוויטש איז בעקאַנט אויך מיט'ן מאַן, זיין קאָנקורענט זענען די אַלע אַ־וועק אויף אַ לוסטריינזע, אין קאָלושקי זענען זיי אויסגעשטיגען און דאָ האָט זיך דאָס פּאָרפאָלק גע־זאָלט צושיידען מיט מאַנאַסאָוויטשען.

דער איפּערזיכטיגער בחור האָט אָבער דאָס נישט געקאָנט איבערטראָגען און געוואָלט ליבען געהן אין די אָרימס פון דעם אייזערנעם לאָקאָמאָ־טיוו...

קלאַנג-פילם-טעאַטער
„CASINO"
היינט און פאָלג. טעג!
דאָס גרעסטע מייסטער-פּראָדוקציע
פון געניאַלן Cecil B. de Mille
„דריי חברים"
ריהרענדע דראַמע פון קאַמפען, ליבע, העל־דענטאַט און אָפּפערונג. טראַגישע עפּיזאָדען פון 3 אַמעריקאַנער מאַטראָזען, וואָס זענען געשלײַדערט געוואָרען אין בלוטיגען קאַמף מיט די באָלשעוויקעס. אין די הויפּט-ראָלען: דער אומפערגעסליכער פון „בורלאַק פון דער וואָלגע" WILLIAM BOYD, ALANE HALL
ROBERT ARMSTRONG און די וואונדער־שעהנע DIANA ELLIS
די אויפנאַהמען זענען געמאַכט געוואָרען אין מאַנדזשוריען, כינע און סיביר.
אויסער'ן פּראָגראַם: אַ צייכנונגס-גראַטעסקע און אַקטואַליטעטען.
אָנהויב 6 נ"מ. שבת 4 נ"מ, זונטאָג 12 בייטאָג.

געפאהרען „רודערן" אויפ'ן ים בעת'ן האניג-חודש
און ווערען ביידע דערטרונקען?

דער 38-יאָהריגער אַרנאָלד גאָטליב איז צוזאַמען מיט זיין פרוי מיט עטליכע טעג צוריק אַרויסגעפאָהרען קיין צאָפּאָט, כדי דאָרט צו פּראַווען און געניסען זייער „האָניג-חודש".

אַזוי ווי אי [illegible] האָט קיין געלד נישט געפעהלט, ווייל דאָס פּאָרפּאָלק זענען די אייגענטימער פון אַ גרויסען פּאַלוואַרק „מאַלינאָווקע" אין לאָדזשער פּאָוויאַט — האָט מען טאַקע געגאַסטען אויף וואָס די וועלט שטייט...

נעכטען האָט די לאָדזשער פּאָליציי בעקומען אַ ידיעה פון צאָפּאָט אַז דאָרט איז טראַגיש אומגעקומען פלוצים דאָס פּאָרפּאָלק גאָטליב.

ווי ס'שטעלט זיך אַרויס איז דאָס פּאָרפּאָלק אַוועק מיט אַ שיפעל אויפ'ן ים צו געניסען פרישע ים לופט. אין אַ געוויסען מאָמענט האָט דאָס שיפעל אָנגעהויבען שטאַרק וואַקלען און שיער נישט אַריינגעשליידערט דאָס יונגע ווייבעל אין ים אַריין. דער מאַן, וועלענדיג ווייזט אויס, ראַטעווען דאָס ווייב פון אַ זיכערען טויט, האָט זיך צופיל איבערגעבויגען דאָס שיפעל האָט זיך איבערגעקעהרט און ביידע זענען דערטרינקען געוואָרען.

קטא טאם? — טא יא — קאמאטאר
און דערווייל איז ער דער אמת'ער באנדיט

נעכטען ביינאַכט האָט אין דער וואוינונג פון אַ געוויסען מאַריאַ פּאַרענדאַ, אין דאָרף לאָסקאָוויצע, אַנגעקלאַפּט אימיצער, די באַלעבאָסטע האָט מחמת פּאָרזיכטיגקייט געפרעגט ווער ס'קלאַפּט, און בעקומענדיג אַן ענטפער, אַז אַ קרוב פון דער פּאַרענדאַ — האָט זי באַלד אויפגעעפענט די טיר.

ווי דערשיטערט איז זי געוואָרען, אַז אין שטוב האָט זיך אַריינגעריסען אַ פערמאַסקירטער מאַנספּערשוין און דראָהענדיג מיט אַ רעוואָלווער, געפאָדערט געלד.

די פּאַרענדאַ האָט אונטער דער דראָהונג אָפּגעגעבען דעם באַנדיט 95 זל. און ערשט דעמאָלט איז ער אַוועק, דראָהענדיג זי צו שיסען, אויב זי וועט נישט האַלטען ס'מויל...

די געליטענע האָט אָבער געמאָלדען דער פּאָליציי, וועלכע זוכט אַצינד דעם „היימישען קרוב".

נאך וועגען די פאלשע באהן-בילעטען

(א) נעכטען האָט די אויספאָרשונגס-מאַכט אויסגעהערט נאָך עטליכע פּערזאָן וועלכע זענען פאַרהאַלטען געוואָרען מיט פאַלשע באַהן-בילעטען. פון די ערקלערונגען וואָס זיי האָבען געגעבען איז צו זעהען, אַז אויך זייערע פאַלשע בילעטען שטאַמען פון די לאָדזשער בילעטען-פעלשער.

געשלאסען די מלוכה-סובווענצען פאר שטאטישע ארבייטען!

(—) נעכטען האָט פּרעזידענט זשעמיענצקי קאָנפערירט מיט'ן וואָיעוואָדע יאַששאָלט איבער דער שווערער פינאַנציעלער לאַגע פון מאַגיסטראַט, צוליב וואָס עס קומט שווער אָן דאָס בעשעפטיגען אַרבייטסלאָזע.

דער וואָיעוואָדע האָט צוליב דעם געהעכערט די מלוכה-סובווענצען פאַר'ן חודש אויגוסט מיט 66 פּראָצענט אויף אַזאַ אופן וועלען נישט רעדוצירט ווערען די שטאָטישע אַרבייטען.

ארבייטס-אינספעקטאר אויף אורלויב

נעכטען האָט אָנגעהויבען זיין 5-וואָכעדיגען אָפּרוה-אורלויב דער קרייז-אַרבייטס-אינספּעקטאָר ה' וואַיטקעוויטש. עס וועט איהם פאַרטרעטען דער אַרבייטס-אינספּעקטאָר פון 14 קרייז ה' רוטקעוויטש.

לוי' פון טראגיש אומגעקומענעם לאדזשער לופט-פליהער

(2) ווי בעוואוסט איז דעם פאַריגען שבת אין דעמבלין פאָרגעקומען אַן אַעראָפּלאַן-קאַטאַסטראָפע און עס איז דערהרגעט געוואָרען דער לאָדזשער לופט-פליהער קאָושימערזש באַזילעוויטש.

נעכטען האָט מען דעם טויטען קערפער געבראַכט קיין לאָדז מיט דער פאַבריקס-באַהן. אין דער לוויה האָט זיך בעטייליגט אַ גרויסער עולם און פערשידענע דעלעגאַציעס. דעם אומגעקומענעם פליהער האָט מען קובר געווען אויפ'ן קאַטוילישען צמענטאַזש.

א זומער-קאלאניע פאר ארימע יודישע קינדער

דורך די איניציאַטיווע פון ווילקער מגיד שליט"א, האָט דער וועד פון ווילקער תלמוד-תורה געגרינדעט אין ווישניאָווא-גורא אַ זומער-קאָלאָניע פאַר די שוואַכע תלמידים.

די זומער-קאָלאָניע, וועלכע ווערט פערזענליך געלייטעט דורכ'ן מגיד שליט"א, און שטעהט אונטער די השגחה פון מלמדים-פּעדאַגאָגען, איז איינגעאָרדענט געוואָרען אויפ'ן בעסטען אופן. אין אַ זעהר שעהנעם לאָקאַל האַרט נעבען וואַלד, מיט די בעסטע עסענס און היגיענישע איינריכטונגען.

ביי די היינטיגע שווערע צייטען פון אָרימקייט און דלות איז אַזאַ אַרט קאָלאָניע פאַר שוואַכע קינדער אַ ווירקליכער אוצר. ס'איז אַ גרויסער יושר, אַז אונזער שטאָט זאָל זיך וואַרים אָפּרופען מיט זייערע נדבות פאַר דער אַזוי וויכטיגער אַנשטאַלט, וועלכע איז ממש אַ רעטונג פאַר צעהנדליגער אָרימע און שוואַכע קינדער.

די טאמבורירער ארגאניזירען זיך

די טאַמבורירער זענען ביז'ן היינטיגען טאָג נישט געווען אָרגאַניזירט אין קיין פעראיין. דאָס האָט דערפיהרט דערצו, אַז די לוינען פאַר זייער אַרבייט זענען געוואָרען אַזוי געקירצט, אַז אַ מייסטער פערדינט ביים היינטיגען טאָג פון 2 ביז 3 זל. אַ טאָג ביי 12 שעה אַרבייט.

די טעג איז דעריבער פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג פון טאַמבורירער, און עס איז בעשלאָסען געוואָרען איינצוטרעטען אַלס מיטגלידער אין האַנדווערקער-פעראיין, וואָלטשאַנסקע 19, כדי דאָרט אָנצוהויבען פיהרען אַן אַקציע צו פערבעסערן די לאַגע אין פאַך.

אסתר נעראסלאווסקא אין לאדז

קיין לאָדז איז געקומען צו פאָהרען די בעליבטע פּרימאַדאָנע, די פרוי פון בעריהמטען מוזיקער פּרץ סאַנדלער, אסתר נעראַסלאַווסקא.

אסתר נעראַסלאַווסקא איז אַמאָל געווען די ליבלינג פון לאָדזער טעאַטער-עולם. וואוינט היינט אין ניו-יאָרק. דער גאַסט וועט דאָ פערווילען עטליכע טעג.

גרויסע גארטען-פערוויילונג לטובת „בית-לחם"

ווי בעקאַנט פיהרט דער יודישער הילפס-פעראיין „בית-לחם" אַ ברייטע טעטיגקייט, איבערהויפּט אויפ'ן געביט פון בעזאָרגען אָרימע יודישע שול-קינדער מיט לעהרע און עסען צו דער זאַט.

זעהר גרויסע אויסגאַבען האָט אויך דער פעראיין ביי דער שבת-קוך, וואו עס עסען צו דער זאַט יעדען שבת 150 בכבוד'ע אָפּגעקומענע באַלעבאַטישע יודען און ביי דעם מתן-בסתר, וואָס דער פעראיין גיט אַרויס יעדען פרייטאָג אין רויהע פּראָדוקטען א. אַז. וו.

קיין איינקונפט, האָט ליידער ביים היינטיגען טאָג דער פעראיין נישט, און כדי נישט אָפּצושטעלען די טעטיגקייט און ווייטער פיהרען מיט אַ ברייטער האַנד די הילפס-אַרבייט אָרדענט איין „בית-לחם" (וואָסקאָדניא 68-70) זונטאָג דעם 2. אויגוסט אַ גרויסע אַטראַקציאָנעלע גאָרטען-פערוויילונג אין העלענאָוו. עס איז וויכטיג, אַז יעדער לאָדזער יוד זאָל קומען אויף דער פערוויילונג, און צולייגען אַ ציגעל צו דעם שעהנעם בנין, וואָס איז ביים היינטיגען טאָג איינער פון דעם מין אין לאָדז.

200,000 האט גענומען מיט שטורעם
די לאדזער יודישע טעאטער-בעזוכער

די ערשטע פּרעמיערע-פאָרשטעלונגען פון שלום-עליכם'ס קאַפּיטאַלער קאָמעדיע „200,000" (דאָס גרויסע געווינס) אין דער אויסגעצייכענטער אינסצענירונג און רעזשי פון דעם יונגען רעזשיסער יעקב ראָטבוים האָט מיט שטורעם איינגענומען די לאָדזער יודישע טעאַטער-בעזוכער, פאַר וועלכע איז די דאָזיגע דערגרייכונג פון דער „ווילנער טרופּע" איינע פון די גרעסטע איבערראַשונגען.

דאָס איז אין פולען זין אַזאַ גראַנדיעזע פאָרשטעלונג, וואָס קיין עהנליכע האָבען מיר נאָך אין פוילען נישט געזעהן.

אַזוי פיל ציכטיגע, און ליכטיגע פרייד שטראָמט אויף אונז אַראָפּ פון דער ביהנע, אַזוי פיל פיינער הומאָר, שפּיל און געזאַנג, אַזאַ בונטקייט פון קאָלאָריט שפּרודעלט פון דער ביהנע — אַז עס פערכאַפּט דעם אָטעם פאַר פרייד און ענטציקונג, וואָס אין אונזערע פינסטערע, האָפענונגסלאָזע טעאַטער-צייטען האָבען די „ווילנער" אונז מהנה געווען מיט אַזאַ לוסטערער, מיט אַזאַ אימפּאָזאַנטער טעאַטראַלישער עבודה.

אַ געניטערע אָפּשאַצונג וועגען די „200,000" — די קומענדיגע וואָך.

איבער אלע ערווארטונגען
איז דער ערפאלג פון די ווארשאווער סטאר-ארטיסטען

דער ערפאָלג פון די וואַרשאָווער סטאַר-אַרטיסטען אין פילהאַרמאָניע שטייגט איבער אַלע ערוואַרטונגען. דער טעאַטער איז יעדען טאָג איבערגעפּילט מיט אַן עולם, וואָס מען האָט שוין לאַנג נישט געזעהן אין „פילהאַרמאָניע".

דאָס אויסגעצייכענטע שפּילען ציהט די אויפמערקזאַמקייט פון יעדען, וואָס קומט אין טעאַטער. יעדער נומער געזאַנג מוז ווערען עטליכע מאָל ביסירט.

היינט און מאָרגען אָוונד ווערט ווייטער געגעבען „דער בלינדער פּאַיאַץ" און מיט אַ גרויסע רעוויו נאָך דער פאָרשטעלונג א. נ. „מ'פייפט אויפן קרייזיס". שבת ביינאַכט ווערט געגעבען צום 23-טען מאָל „פון ווייטען סיביר".

אין אַלע פאָרשטעלונגען טרעטען אויף זישע קאַץ, שמחה ראָזען, דינה האַלפּערין, מאַקס באָזשיק, מרדכי הילסבערג, דוד לואי, בעלא באָזשיק, חנה פעדבער, ליזע שלאָסבערג, רות רעגינא, מ. שוואַרצשטיין, מ. פישמאַן און רעזשיסער יצחק באָזשיק.

נעכטיגע רינג-קאמפען

אין דער ערשטער פּאָר קעמפען: דער בעליבטער יודישער אַטלעט פּאַשאַף מיט'ן ברוטאַלען מאַרטינאָוו, מאַרטינאָוו גייט איבער אין אַ געשלעג, צוליב, וואָס דער קאַמף ווערט איבערגעריסען און עס קעמפט די צווייטע פּאָר: יאַגאַ — שטיבאָר, דער קאַמף פון 20 מינוט בלייבט אונענטשידען.

דאַן קעמפען ווידער פּאַשאַף—מאַרטינאָוו, דער לעצטער שלאָגט זיך ווידער, אַזוי, אַז די איבריגע אַטלעטען מוזען אינטערווענירען. דער זיג ווערט אָנערקענט פאַר פּאַשאַף'ן.

אין דער דריטער פּאָר בעזיגט דער יודישער אַטלעט קרויזער שטשערבינסקין אין דער 22 מינוט.

אין דער פירטער פּאָר קעמפען: בעזיגט סאַן מאַרס לופּאַן אין דער 2 מינוט.

אין דער לעצטער פּאָר קעמפען: שטעקער — סודאַקאָוו, אין דער ערשטער מינוט בעזיגט שטעקער זיין געגנער.

היינט קעמפען: 1) שטיבאָר—שטשערבינסקי, 2) פּאַשאַף—סאַטאַרסקי, 3) לופּאַן—מאַרטינאָוו, 4) שטעקען—סאַן-מאַרס (דעציזירענד), 5) פינעצקי—קרויזער.

„פון קינא-טעאטער ביקא"

אין קינאָ-טעאַטער „ביקאַ" שפּילט איצט מיט גרויס ערפאָלג די גרעסטע אַקטריסע פון די עקראַנען, די אונפערגלייכליכע גרעטאַ גאַרבאָ — אין דער הערליכער ליבעס-דראַמע א. נ. „דער קוש".

אויסער דעם ווערט געגעבען אַ צוגאָב צום פּראָגראַם די פרעהליכע אַמעריקאַנער קאָמעדיע א. נ.: „יונגלעך לאָזט אייך נישט", ביי וועלכער דער עולם ווילט זיך זעהר גוט.

ראדיא-פראגראם
פרייטאג 31 יולי

12.10 צייטסיגנאַל. 1.15 מוזיק. 4.25 ראַדיאָ-ווינקעל. 4,30 מוזיק. 4,45 אַרטיסטיש ווינקעל. 4.50 קאָמוניקאַט פאַר פישער און שיפער. 5.10 ליטעראַרישע געשפרעכען אין פראַנצויזיש. 5.35 גראַמאָפאָן-מוזיק. 6.00 פאָרלעזונג. 7.00 לייכטע מוזיק, 7.20 פערשידענעס. 7.40 מוזיק. 8,00 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס-קאַמער. 8.15 ראַדיאָ-פּרעסע. 10.00 קאָנצערט 10,15. פעליעטאָן, 10.30 קאָמוניקאַטען, 12.00 לייכטע און טאַנץ מוזיק.

שבת, 1 אויגוסט

12.10 צייטסיגנאַל. 1.15 גראַמאָפאָן מוזיק. 4.50 פּראָגראַם פאַר קינדער. 5.10 פאָרלעזונג. 5.35 גראַמאָפאָן-מוזיק. 6.00 פאָרטראַג. 7.00 נאָטעס-דינסט, 7.20 פערשידענעס. 7,40 גראַמאָפאָן-מוזיק. 8.00 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס-קאַמער. 8.15 ראַדיאָ-פּרעסע. 10.00 לייכטע מוזיק. 10.30 קאָמוניקאַטען. 11.00 שאָפּען-קאָנצערט 12.00 לייכטע און טאַנץ-מוזיק.

מעלדונג

דער סך - הכל פון 17. ציוניסטישען קאָנגרעס.

מאָנטאָג, דעם 3. אויגוסט, 8.30 אָוונד אָרדענט איין די ציוניסטישע אַרבייטער-פּאַרטיי „התאחדות" אין אייגענעם לאָקאַל, שענקעוויטשא 35 אַ בעריכט-פערזאַמלונג פון 17. ציוניסטישען קאָנגרעס, רעפערירען ווערט דער [illegible] פון אַקציאָנס קאָמיטעט ח' ד"ר אריה מאַרטאַק. [illegible] 4152

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען
זאוואדזקא 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקה.
און מענער-שוועכע אַנאַליזען פון בלוט און אויסשפּריץ אויף סיפיליס און טריפּער.
קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערווען-קראַנקהייטען.
קוואַרץ-לאַמפּ. עלעקטרישער הייל-קאַבינעט קאָסמעטיק.
— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָוונד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ.
נעמט-אָן אַ פרוי-דאָקטאָר נור קינדער און פרויען
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
— בעזונדערע וואַרטע-ציבער פאַר פרויען —
וויזיט 3 זל.

DR. MED.
L. Pikielny
אורולאָג
ספּעציאַל-אַרצט פאַר נירן, בלאָז און אורין-קראַנקהייט.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעהמט אָן פון 4—7 אָוונד.

ד"ר ראַבינאָוו
פּאַרעמביע
גראַנד-פּענסיאָנאַט

Dr. med. J. BETTE
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
Piotrkowska 6, telef. 148-95
נעהמט אָן פון 8—11 פריה און פון 4—6 נאָכמ.

עס ווערען געזוכט מיידלעך און יונגלעך צו קראַוואַטען מיט אַ גוטען געהאַלט, זיך צו ווענדען ביי ראַגאַזשינסקי 16 דרעווינאָווסקא 16

א גרויסער פּלאַץ מיט שאַפּ"ס אין אַ קאַנטאָר ווי אויך אַ שטאַל געאייגנעט אויף קוילען, האָלץ, ביימער, קאַלך און צעמענט. איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען בזשעזשינער 76.

א שוסטער-געזעלען צו בעשטעלטע אַרבייט ווערט פון זאָפאָרט געברויכט. צו ערפאַהרען ביי רייך, וואָלבאָרסקא 34.

א ענצעל צימער ווערט געזוכט אויפ'ן ערשטען שטאָק אָדער פּאַרטער אָפּגעטיילט אין אַדמיניסטר. אונטער ליטערע "J. H."

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פון 9—1 פאַרמ.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

DR. MED.
Grzegorz Rosenberg
ספּעציאַל-אַרצט פאַר מאַגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראַנקהייטען
גדאַנסקאַ 44, טעל. 224-44
נעמט אָן פון 5.30—7 אָוו. זונטאָג און י"ט פון 10—12

א גרויס געוועלב מיט אַ שטוב איז פון זאָפאָרט צוליב אַבוויזע ביליג אָפּצוגעבען. בזשעזשינער 110, אין קאָלאָניאַל - געוועלב.

סווערט זאָפאָרט געברויכט אַ מעדעל צו אַ נ'עזשור מאַשין, געווינשען אויך צו קענען שניידען זאַמבקעס. ס'קען אויך זיין אַ יונגעל צו ערפאַהרען ביי די פרייליינס קאָהן וואָסקאָדניאַ 8 אין הויף אין דער שטיקעריי

א קוואַליפיצירטע קעמלערין אויף אַ 16-ער קעטעל-מאַשין אויף גוטע בעדינגונגען קען זיך מעלדען צו טורעק 7 וואָסקאָדניאַ 7

א גרויס לאָקאַל מיט אַ בוירעם איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען צו ערפאַהרען אויפ'ן אָרט בפרעק יאָסעלעוויטש 8 ביי ראָזענבלום.

א שטוב און אַ קוך פּאַרטער מיט וואַסער געאייגנעט אויף אַ וואוינונג אָדער אויף אַ וואַרשטאַט איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען. צו ערפאַהרען אויפ'ן אָרט ביי אָרענבוך 30 נאָוואָוויעסקאַ 30

א אָרענטליך מיידעל צו אַ קינד און ווירטשאַפט ווערט פון זאָפאָרט געזוכט צו ערפאַהרען נאָוואָמיעסקאַ 3, וו. 50

א אָרט צו שלאָפען. קענען בעקומען 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט אָדער בעסערע פרייליינס, זעהר זויבער ביי אַ פיינע פאַמיליע. — צו ערפאַהרען פּאָמאָרסקאַ 14, פראָנט, 2-טען שטאָק, וו. 4.

א צושניידער צו אויבער-וועש איז נויטיג צו ערפאַהרען אין אַדמ.

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
רענטגען-אינסטיטוט און טעכניש-דענטיסטישער קאַבינעט
זגערזשער 17, טעל. 116-33
ד"ר גאָלדשטיין-פּאָלאַק אויגען-קראַנקה. פון 1—2
ד"ר ווייינבערג אינערן, הערץ און לונגען פון 1—2 און פון 6—7
ד"ר יוסטמאַן נערווען-קראַנקה. פון 12—2
ד"ר מטופּעל רענטגען פון 12—2 און 4—6
ד"ר פּאַפּיערני פרויען- און געבורטס-הילף פון $1-11\frac{1}{2}$
ד"ר מאַנטאַר כירורגישע קראַנקה. פון 5—6
ד"ר ראַקאָווסקי נאָז, האַלז און אויערן-קר. פון 10—11, 2—3 און פון 6—7
ד"ר ראָזענצווייג קינדער-קראַנקהייטען פון 11—12 און פון 4—5
ד"ר רוזשאַנער הויט- און געשלעכטס-קר. פון 1—2
נ. ראָזעס צאָהן - אַרצט פון 9—1
א. גראָדזענשיק צאָהן-אַרצט פון 3—7
צאָהן-פּלאָמבירונג, בעלמבטונגען, קאָראָנען, מאָסטען א.א.וו. ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען אַ רענטגען-אינסטיטוט. — היילונג פון הויט-קראַנקהייטען פון קאָפּ (פּאַרך) מיט רענטגען-שטראַלען, פאַר בעשטראַלונגען און דורכלייכטונגען, קורץ-לאַמפּען, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע
אַלע מעגליכע אַנאַליזען.
אימפונגען נעגען שאַרלאַך (שקאַרלאַטין).
די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
ווזיטען איז שטאָט.

פּאַרצעלאַציע

פון 50 גראָשען פאַר אַ קוואַדראַט מעטער

זומערוואוינונג-געגענד, געפינט זיך ביים סאַמע לוטאָמירסק, וואָס איז באַקאַנט פון לאַנג די איינוואוינער פון לאָדז מיט איהרע געזונדהייטס-מעלות: טרוקענקייט און זאַמדיגקייט, וואָס ווערט עמפּפעהלט דורך אַ סך דאָקטוירים. פּאָסט, טעלעגראַף, טעלעפאָן, 2 דאָקטוירים, אַפּטייק, קראַנקען-קאַסע אויפן אָרט. צופאָהר מיטן טראַמוואַי ביז סאַמע לוטאָמירסק אַלע 1/2 שעה

לוטאָמירסק

פּאָלוואַרק

MIASTO LAS „LUTOMIERSK-LESZKÓW"
i LUTOMIERSK-DANUSIN

צו ערפאהרן אין לוטאָמירסק אויף דאַמבראָווסקי 4 טעל. 4, טעגליך אין די שעהן פון 16-19

און אין מיטוואָך אין לאָדז Skład broni p. M. NAZDROWICZA

ulica Zawadzka 1, Telefon 115-21 אין די שעהן פון 16-19

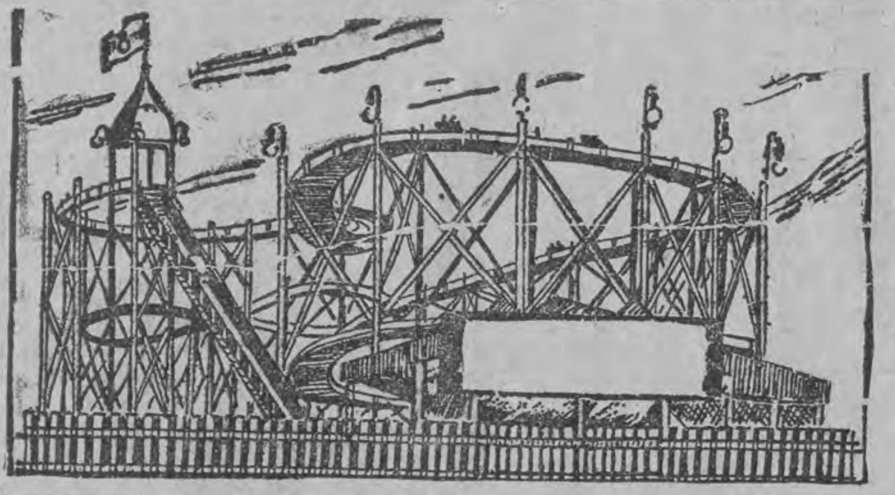

היינט און טעגליך! פון 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג איז טעטיג דער וועלט-בעריהמטער

לונאַ-פּאַרק

וואָלטשאַנסקאַ 115

ביי זאַמענהאָף גאַס

גיגאַנטישע לופט-קאַלייקע מיט אַ שנעלקייט פון 200 קילאָמעטער אַ שעה;

אָריגינעלער אַנסאַמבל פון אינדיאַנער און קאָווּבאָיעז;

בעוועגליכע טרעפּען, ראָד פון געלעכטער, ווי אויך

אַ ים פון אַנדערע סענסאַציאָנעלע אַטראַקציעס

דער לונאַ-פּאַרק איז טעטיג ביז 12 אַ זייגער ביינאַכט.

בלאַז-אָרקעסטער אַ גאַרטען-בופעט

דער פּלאַץ איז הערליך בעלויכטען. איינטריט 50 גראָשען און 30 גראָשען.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

LUNA

אָנהויב פון די סעאַנסען 6 אַ זייגער נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג.

היינט און פאָלגענדע טעג! פאַסצינירענדע עראָטישע דראַמע פּראָדוקציע Universal Pitcures Corporation היינט און פאָלגענדע טעג!

„פרייען מיט אַ פערגאַנגענהייט"

אילוסטרירענדע געשיכטען פון די וועלכע ווילען אויסנוצען גרויסשטעטישע מיידלעך ווי אויך טראַגעדיע פון צוויי שוועסטערן, וועלכע ליבען איין מאַנספּערשוין.

די הויפּטראָלען קרעאירען: PAULINA STARKE, BARBARA KENT, BEN LYON אויסערן פּראָגראַם: צייכנונגס-גראָטעסק און לאַנד-אַקטואַליטעטען

פּרייזען 1 זל., 1,50, און 2 זל. שבת און זונטאָג פון 12—3 צו 50 גר. און 75 גר. פּרעמיע-קאַרטען צו 1 זל. אַלע פּלעצער.

Wodewil

גלובנאַ 1

קלאַנג-קינאָ-טעאַטערס

צום ערשטען מאָל אין לאָדז! גרויסער פילם א. נ.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטערס

„דאָס פּאַטאַלע 13-טע"

אין די הויפּטראָלען: FRANK RICHARDSON ,LOLA LANE, DIXIE LEE

אויסערן פּראָגראַם: דאָס וויג-ליד וועט זינגען די בעקאַנטע זינגערין RAQUEL MELLER

Odeon

פשעיאַזד 2

קינאָ-טעאַטער

PRZEDWIOŚNIE

זשעראָמסקיעגאָ 74/76.

(רוג קאָפּערניקאַ)

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 5, 6, 8, 9, 10.

אָנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאָג 2 בייטאָג. לעצטער סעאַנס 10 אָוו.

היינט און פאָלגענדע טעג! ALICE TERRY i IWAN PETROWICZ

אַללאַה'ס גאָרטען

אויסערן פּראָגראַם: פילם-אַקטואַליטעטען און פרעהליכער פאַר...

מוזיק אונטער לייטונג פון ה' א. טשודנאָווסקי. נעכסטער פּראָגראַם: „Poganin" מיט Ramon Novarro

75 גר. גילטיג אין אַלע טעג און אַלע פּלעצער אַ חוץ שבת, זונטאָג און יום-טוב.

פון היינט אָן גאַסטשפּילען פון

רעגיאָנאַל-טעאַטער

מיט דער ... קאָמעדיע „KSIĘŻOK SIĘ ŻENI" T.Skarzyński ... אָנהויב 7 און 10 אָוו. פּרייזען נישט געהעכערט.

קינאָ-טעאַטער

BAJKA

רוג בושעזשינער, פּראַנטשישקאַנער 31

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 1, 6 און 14.

פּערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' לידאָוער.

אָנהייב 5 נאָכמ. שבת און זונטאָג 1 בייטאָג.

היינט און פאָלגענדע טעג!

די קרוין פון עקראַן

GRETA GARBO

אין דער גרויסער דראַמע פון ליידענשאַפטען, תאוה און גרויסער ליבע א. נ.

„דער קוש"

אין די איבריגע הויפּטראָלען: CONRAD NAGEL i LEW AYRES אין די איבריגע הויפּטראָלען:

אויסער'ן פּראָגראַם: פריילישער מאַנטשעסטער (איינדרוקן פון לאָדזער לעבן!)

אויך אַ פרעהליכע אַמעריקאַנער קאָמעדיע א. נ. „יונגלעך, לאָמיר זיך געגענשטעלען"

קינאָ פּריהער פּלאַזאַ

ERA

זאַווישאַ 22 (באַלוט)

אָנהויב 6 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום-טוב 2 בייטאָג

ספּעציעלע צוגעפּאַסטע מוזיק, אויסגעפיהרט דורך אַ פערשטאַרקטען סימפאָנ. אָרקעסטער

דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסער פילם-שלאַגער א. נ.

„די טעכטערקע אין וואַוואַלען"

גרויסע דראַמע פון ליבע און אינטריגע אין 10 אַקטען. אין די הויפּטראָלען:

Ewelina Holt, René Navarre, Karol de Vogt

אויסערדעם אַ פּרעכטיגע אַמעריקאַנער קאָמעדיע

וואַנעס

וואַנאַ

— ווי אויך —

קינדער-וואַנעס

בעקומט איהר נור איז דער בלעכעריי-ווערקשטעל

„ZGODA"

לאָדז, צעגעלניאַנאַ 2, טעל. 51-134 (אַק פּאַטריק).

בעמ.: וואַנעס ווערען אויך אויסגעבאָרגט אויף זומער-וואוינונגען

יעדער איינציגער

האָט זיך איבערציינגט, אַז פאַר

מעבעל

דיוואַנעס, פּעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען אז"וו צאָהלט די העכסטע פּרייזען

א. ווייצמאַן

שענקעוויטש 23

טעלעפאָן 00-191.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצטע מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

קינאָ-טעאַטער

ZACHĘTA

זגערזשער 26 26

היינט און ווייטערע טעג!

מאַכטיגע דראַמע פון די צייטען פון דער צאַרישער הערשאַפט א. נ.:

דאָס געהיימניש פון ציטאַדעל אין דעמבלין

פילם פון אונגעוועהנליכער אַקציע, האַלט דעם צושויער פון אָנהויב ביז ענדע אין גרויסער שפּאַנונג. .'. .'. אין די הויפּט-ראָלען:

Marja Jacobini i Gabriel Gabrio

אַכטונג! פון 4-טען אויגוסט קלאַנג-פילם א. נ.:

„דער קעניג פון פּאַריז"

אָנהויב אין נעוו. טעג 5.30 נאָכמ. שבת, זונטאָג 3 נאָכמיטאָג.

דער זאַל ווערט מעכאַניש ווענטילירט

Dr. MED. **H. LUBICZ**

ספּ. פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנק.

צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעל. 142-13

עמפּפאַנגס-שעה'ן 8-10, 12-2, און 5-8, זונטאָג און יו"ט 9-1, פאַר דאַמען בעזונדערער וואַרטע-זאַל.

Dr. med. **W. Eychner**

גינעקאָלאָג-אַקושער

זגערזשער 11

טעלעפאָן 72-134

נעמט אָן פון 3-4 נאָכמ. און פון 7-9 אָוונד.

Dr. med. **SZMERŁOWSKI**

POWRÓCIŁ

AKUSZER GINEKOLOG

godziny przyjęć od 3—5-ej i od 7—8-ej

Piotrkowska 17 tel. 107-13

אַנאָנסען-פּרייז: פאַר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאָג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען

אין טעקסט—40 " " " " 60— " " " 4 "

נאָכ'ן טעקסט—12 " " " " 18— " " " 8 "

... שורה ... דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערע. אויסל. 100 פּראָצ. טייערע. טעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

אַבאָנעמענטס-פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צושטעלען אַ היים. אויף דער פּראָווינץ 5—6 זל. אַ חודש אין אויסלאַנד — 8 זל.

פאַר'ן אינהאַלט און טערמינען די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און ביינאַכט.

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.